EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ

„O carte foarte amuzantă, scrisă cu un umor rece, în maniera lui Kipling, a lui Conrad, a lui Pierre Mille. Se citește foarte ușor și va plăcea unui număr mare de cititori, dornici de o povestire bine scrisă."

EMILE HENRIOT

membru al Academiei Franceze

Lei 4,25

70

1968

PIERRE BOULLE • PODUL DE PE RÎUL KWAI

CM

PIERRE BOULLE

PODUL DE PE RÎUL KWAI

COLECȚIA MERIDIANE

CM

Pierre Boulle

Podul de pe rîul Kwai

Traducere de *Manole Friedman*
Cuvînt înainte de *Al. Paleologu*

Editura pentru Literatură Universală

București, 1968

Desenul copertei: *Stihi Bogdan*

Cuvînt înainte

Într-o însemnare din jurnalul său Gide enumeră cîteva fraze celebre, specific franțuzești : „que diable allait-il faire dans cette galère ?" [1], „comment peut-on être Persan ?" [2] „cultivons notre jardin" [3] și încă vreo cîteva, care exprimă autarhia spirituală a Franței și mentalitatea ei cazanieră. Gide își încheie lista citatelor cu această strofă (totuși ironică) a lui Baudelaire :

L'homme ivre d'une ombre qui passe
Porte toujours le châtiment
D'avoir voulu changer de place. [4]

---

[1] Dar ce naiba căuta pe galera aia ? Replică din comedia *Vicleniile lui Scapin* de Molière.

[2] Cum poate să fie cineva persan ? Din *Scrisori persane* de Montesquieu.

[3] Să ne lucrăm grădina. Din *Candide* de Voltaire.

[4] Dar, umbre urmărind, fugare,
Își poartă omul nenorocul
De-a tot voi să-și schimbe locul. Din *Bufnițele* de Baudelaire ; trad. de Al. Hodoș, în *Florile răului*, E.L.U., 1967, p. 213.

Lista ar putea fi continuată fără greutate: de la sonetul celebru al lui Joachim du Bellay (Heureux qui comme Ulysse...[1] care se încheie cu:

Plus me plaist le séjour qu'ont basty mes ayeux...
...Et plus que l'air marin la doulceur angevine[2]

Pînă la Sainte-Beuve, Jules Lemaître, Jules Renard, Péguy etc., cultura franceză a manifestat constant un anumit monoglotism şi o mefienţă faţă de exotic, nu rareori mergînd pînă la suficienţă şi incuriozitate. Lucrul se explică, fireşte, în primul rînd prin caracterul complet şi perfect al geografiei atît naturale cît şi culturale a Franţei: nu există cultură posibilă cu excluderea celei franceze, dar există o cultură exclusiv franceză, profundă, rafinată, completă chiar dacă limitată. Intelectualul francez e om de cabinet, de bibliotecă, de salon sau de cafenea, dar nu e nici aventurier, nici cosmopolit. Iar scriitorul francez nu e de obicei călător decît fie ca diplomat, fie ca estet amator de senzaţii (cazurile Barrès şi Gide, care în ciuda antipatiei lor mutuale erau în fond spirite foarte înrudite şi, din punctul de vedere de care ne ocupăm acum, erau nişte „voyageurs traqués", ca şi de altfel autorul acestei formule, Montherlant). Dintre scriitorii diplomaţi cărora cariera le-a ocazionat o cunoaştere a lumilor exotice, Paul Morand nu e, cu tot talentul, decît un simplu client al agenţiilor internaţionale de turism, de un mediocru interes. Claudel avea într-adevăr o viziune planetară şi integratoare care, deşi ocazionată poate de carieră, îi era totuşi spiritualmente congenitală.

[1] Ferice de drumeţul, vîslind ca şi Ulise...
[2] Mai drag mi-i adăpostul ce l-au durat strămoşii...
...Şi mai de preţ ca briza, mireasma din Anjou. Trad. de Romulus Vulpescu, *Poeţi ai Pleiadei*, Editura Tineretului, 1965 p. 136.

Dar aventura individuală pe alte meridiane şi curiozitatea pentru alte civilizaţii sînt în genere excluse din biografia cît şi din concepţia de viaţă a scriitorului francez de tradiţie mai mult sau mai puţin clasicistă, pentru care de altfel nici nu există decît o singură civilizaţie, şi tot ce e străin e barbar sau cel puţin bizar şi suspect. Francis de Croisset, literat minor nu lipsit de spirit, exprima această mentalitate în două cărţi amuzante relatînd o călătorie în Ceylon şi în Indochina. Englezii sînt insulari numai geografic; ca spirit adevăraţii insulari sînt în fond francezii, dar un Malraux sau un Saint-Exupéry au contrazis cu strălucire această insularitate, unind stilul moraliştilor clasici cu spiritul cavalerismului rătăcitor.

Pierre Boulle, scriitor care şi-a descoperit vocaţia relativ tîrziu, venea dinafara lumii literare şi s-a menţinut în afara ei şi după ce a devenit autorul celebru al unui număr destul de mare de cărţi. Pînă la 40 de ani a dus existenţa unui personaj de roman sau de film cu aventuri eroice în climat exotic, à la Malraux: inginer electrotehnician, plantator de cauciuc în Malayezia, luptător în Birmania, China şi Indochina, prizonier, evadat în 1944, apoi repatriat în Franţa. După o nouă şedere în Malayezia şi alta în Camerun se stabileşte în cele din urmă la Paris. Cu romanul *Podul de pe rîul Kwai*, care a constituit un *best-seller* şi i-a adus o largă notorietate (sporită şi de filmul cu acelaşi titlu), Pierre Boulle obţine premiul Sainte-Beuve, consacrarea literară şi independenţa materială. Şi-a cumpărat în cele din urmă o proprietate la ţară, unde se complace să cultive napi, cartofi şi praz. Aşadar, „cultivons notre jardin".

Cărţile lui Pierre Boulle sînt de altfel un fel de „romans philosophiques" de tip voltairian. Nu toate, desigur; unele povestiri din volumul *Histoires charitables* ne fac să ne gîndim şi la Villiers de l'Isle Adam.

Dar în genere scrisul său direct, rezumativ, ironic, mergînd drept la ţintă şi urmărind nu investigaţia psihologică sau creaţia epică ci mai degrabă o anumită fabulă, ţine de secolul XVIII. Dintre cărţile lui, de pildă, *La planète des singes,* pseudo-roman de anticipaţie pe tema astronauticii, e de acelaşi spirit cu *Micromégas* al lui Voltaire şi e o enormă glumă filosofică satirizînd lumea ştiinţifică şi mentalitatea contemporană.

Podul de pe rîul Kwai pune cu umor chestiunea conştiinciozităţii, corectitudinii şi disciplinei devenite superstiţie dincolo de raţiunea şi finalitatea lor. Personajul central, colonelul Nicholson e încă un specimen de ofiţer englez văzut prin prismă franţuzească, adică oarecum într-o imagine preconcepută din seria colonel Bramble al lui Maurois, major Hollicott al lui F. de Croisset şi major Thompson al lui Daninos. Un perfect gentleman cu simţul demnităţii şi al răspunderii, brav, echitabil, ferm, pînă în fundul fiinţei sale pătruns de credinţa în superioritatea britanică. Autorul îl prezintă cu admiraţie, înduioşare şi ironie. Tăria de caracter a colonelului, fermitatea şi autocontrolul cu care rezistă cumplitelor ofense şi persecuţii, siguranţa principiilor pe care se sprijină şi prin care obţine pas cu pas satisfacţie totală, autoritatea infailibilă, morală şi disciplinară, a unui adevărat şi necontestat şef, toate aceste însuşiri autorul le atribuie ipotetic snobismului, dar snobismul astfel înţeles nu este în fond altceva decît sentimentul onoarei. Pînă la urmă însă morala fabulei se întoarce împotriva eroului. Toate virtuţile acestea devenite scop în sine, uitînd raţiunea şi finalitatea

lor, devin pe nesimţite un drum al trădării. Probitatea, competenţa, punctualitatea, disciplina, atitudini supravegheate consecvent pentru a „salva faţa" nu salvează în cele din urmă decît „faţada" şi nici atît. Moartea lamentabilă a lui Nicholson exprimă sfîrşitul unei lumi şi al unei mentalităţi. Armata britanică din colonii, comandată de *gentlemen* care au jucat cricket în *public schools,* şi au introdus şi prin snobism dar şi prin calitate, obiceiurile şi stilul de viaţă englezeşti, de la bridge la noţiunea etică de *fair-play,* pe toate meridianele lumii, a impus şi menţinut marele prestigiu (dar şi marile foloase pentru metropolă) ale lui British Empire. Ea reprezintă o epocă şi o civilizaţie care încetează sub ochii noştri. O alta îi ia locul, violentă, neconformistă, cinică şi impudică, dar mai degajată, reprezentînd un virus al emancipării şi al autenticităţii. Faţă de modul *gentlemanlike* victorian şi georgian de pînă acum, acest nou etos apare ca destructiv, dar el reînvie în fond vechea fire englezească dinainte de toate constrîngerile şi ipocriziile gloriei şi faţadei. Şi e destul de semnificativ în romanul acesta faptul că echipa care cu ingeniozitate, iniţiativă şi îndrăzneală, încearcă să contracareze acţiunea constructivă, conştiincioasă şi inconştientă a lui Nicholson, face parte dintr-un corp care se numeşte „Plastic & Destructions Co. Ltd".

Dar în fond tema lui Pierre Boulle nu se referă decît prin exemplaritate la tipul colonelului Nicholson. Morala fabulei e în definitiv că a fi conştiincios fără a fi conştient duce la dezastru.

Al. Paleologu

Aurel Cărare

NO, IT WAS NOT FUNNY; IT WAS RATHER PATHETIC; HE WAS SO REPRESENTATIVE OF ALL THE PAST VICTIMS OF THE GREAT JOKE. BUT IT IS BY JOLLY! ALONE THAT THE WORLD MOVES, AND SO IT IS A RESPECTABLE THING UPON THE WHOLE. AND BESIDES, HE WAS WHAT ONE WOULD CALL A GOOD MAN.

JOSEPH CONRAD

Nu, nu era comic; era mai curînd patetic; el era un reprezentant tipic al tuturor victimelor trecute ale Marii Farse. Dar lumea merge înainte prin bucurie şi acesta, în genere, este un lucru demn de luat în seamă. Şi de altfel, el era ceea ce unii ar numi un „om".

Partea întîi

I

PRĂPASTIA de netrecut care, în ochii unora, se cască între sufletul occidental şi cel oriental nu este poate decît efectul unui miraj. Sau poate nu-i decît reprezentarea convenţională a unui loc comun, lipsit de bază trainică, travestit într-o bună zi, cu făţărnicie, într-o imagine picantă despre care nici nu se poate măcar spune că este un adevăr elementar, pentru a i se justifica existenţa ? Poate necesitatea de a „salva aparenţele" era în acest război tot atît de imperioasă, tot atît de vitală pentru britanici ca şi pentru japonezi ? Şi poate că determina acţiunile unora, fără ca ei să-şi dea măcar seama, cu tot atîta străşnicie şi fatalitate cu cît inspira acţiunile altora şi, pesemne, acţiunile tuturor popoarelor ? Poate actele în aparenţă opuse ale celor

doi inamici nu erau decît manifestări diferite dar anodine ale aceleiaşi realităţi imateriale? Poate mintea colonelului japonez Saito nu se deosebea cu nimic, în esenţa ei, de aceea a prizonierului său, colonelul Nicholson?

Asemenea întrebări îşi punea medicul maior Clipton — prizonier şi el ca şi cei cinci sute de nenorociţi aduşi de japonezi în lagărul de pe malul rîului Kwai, ca şi cei şaizeci de mii de englezi, australieni, olandezi, americani adunaţi în mai multe grupe, în regiunea cea mai puţin civilizată din lume, jungla Birmaniei şi a Tailandei, pentru a construi o cale ferată care să lege golful Bengal cu Bangkok şi Singapore. Clipton îşi răspundea uneori afirmativ, recunoscînd totodată că acest punct de vedere aducea leit cu un paradox şi îţi impunea să te ridici cu mult deasupra manifestărilor aparente. Ca să ţi-l poţi însuşi trebuia mai întîi să faci abstracţie de toate înghiontirile, loviturile cu patul puştii şi alte brutalităţi mai primejdioase prin care se exterioriza sufletul japonez precum şi de demonstraţiile de demnitate masivă — arma favorită a colonelului Nicholson cu care încerca să afirme superioritatea britanică. Pînă la urmă aşa judeca totuşi Clipton în clipele cînd comportarea şefului său îl înfuria într-atît încît mintea lui nu putea găsi puţină linişte decît în căutarea abstractă şi pătimaşă a cauzelor primare.

Ajungea atunci în mod invariabil la concluzia că totalitatea trăsăturilor ce alcătuiau personalitatea colonelului Nicholson (în această colecţie

respectabilă îngrămădea talmeş-balmeş simţul datoriei, ataşamentul faţă de virtuţile ancestrale, respectul autorităţii, obsesia disciplinei şi dragostea pentru sarcinile corect îndeplinite) nu puteau fi mai bine sintetizate decît prin cuvîntul : snobism. În aceste perioade de investigaţie febrilă îl socotea snob, tipul desăvîrşit al snobului militar pe care o îndelungă sinteză l-a elaborat şi cristalizat încetul cu încetul încă din epoca de piatră — tradiţia asigurînd conservarea speciei.

Clipton era însă obiectiv din fire şi avea darul atît de rar de a putea examina o problemă din unghiuri foarte diferite. După ce concluzia la care ajungea mai potolea puţin furtuna pe care unele atitudini ale colonelului o dezlănţuiau în creierul lui, se simţea deodată predispus la indulgenţă şi recunoştea, înduioşîndu-se aproape, înalta valoare a virtuţilor sale. Admitea că dacă aceste virtuţi erau caracteristicele unui snob, o logică dusă doar un pic mai departe îţi impunea probabil să incluzi în categoria lor şi cele mai admirabile sentimente, iar în cele din urmă să vezi pînă şi în dragostea maternă cea mai evidentă manifestare de snobism de pe lumea asta.

Respectul colonelului Nicholson pentru disciplină se manifestase odinioară în diferite regiuni din Asia şi din Africa. Se afirmase o dată mai mult cu prilejul dezastrului ce a avut loc după invadarea Malayeziei, la Singapore, în anul 1942.

După ce înaltul comandament dăduse ordinul de a se depune armele, un grup de tineri ofiţeri

din regimentul lui înjghebaseră un plan ca să ajungă la țărm și să facă rost de o ambarcațiune cu care să pornească spre Indiile olandeze. Aducînd omagiu avîntului și curajului lor, colonelul Nicholson combătuse însă acest proiect prin toate mijloacele de care mai dispunea. Încercase mai întîi să-i convingă. Le explicase că această tentativă era în totală contradicție cu instrucțiunile primite. De vreme ce comandantul-șef semnase actul de capitulare pentru întreaga Malayezie, nici un supus al Majestății Sale nu avea dreptul să plece de aici, căci astfel săvîrșea un act de indisciplină. Pentru el personal nu exista decît o singură comportare posibilă : să aștepte pe loc pînă va veni un ofițer superior japonez care va primi capitularea lui, a cadrelor lui și a celor cîteva sute de oameni care scăpaseră de la măcelul din ultimele săptămîni.

— Ce exemplu ar mai constitui pentru ostași, spunea el, șefii care se sustrag de la datoria lor ?

Aceste argumente erau sprijinite de pătrunzătoarea intensitate pe care o căpăta privirea lui în clipele grave. Ochii lui aveau culoarea Oceanului Indian pe vreme calmă iar chipul lui, veșnic netulburat, era oglinda vie a unui suflet ce nu cunoaște zbuciumul conștiinței. Avea mustața blondă, bătînd în roșu, a eroilor blajini, și reflexele arămii ale pielii lui vădeau o inimă neprihănită ce controlează o circulație sanguină desăvîrșită, puternică și regulată. Clipton, care-l însoțise tot timpul campaniei, se minuna în fiecare zi văzînd sub ochii lui miraculoasa materializare a ofițerului britanic din armata Indiilor, o ființă pe care o crezuse întotdeauna legendară și care-și afirma acum realitatea cu o intensitate nemăsurată ce-i stîrnea aceste crize în care exasperarea alterna în chip atît de dureros cu înduioșarea.

Clipton susținuse cauza tinerilor ofițeri. Era de acord cu ei și își spusese răspicat părerea. Colonelul Nicholson îi reproșase pe un ton grav această atitudine spunînd că e penibil surprins să vadă că un om la vîrsta lui, în toată firea, cu un post de mare răspundere împărtășește speranțele himerice ale unor tineri descreierați și încurajează niște improvizări aventuroase care, precum se știe, nu duc niciodată la nimic bun.

După ce-și expuse motivele, Nicholson dădu ordine precise și severe. Toți ofițerii și subofițerii, toți soldații vor aștepta acolo sosirea japonezilor. Întrucît capitularea lor nu este o chestiune individuală, nu trebuie în nici un caz să se simtă umiliți. Numai el poartă întreaga răspundere a capitulării în cadrul regimentului.

Cei mai mulți dintre ofițeri se resemnară căci puterea lui de convingere era mare, autoritatea lui era considerabilă iar vitejia-i indiscutabilă nu îngăduia nimănui să atribuie atitudinii sale alt scop decît simțul datoriei. Unii nu-i dădură însă ascultare și plecară în junglă. Colonelul Nicholson încercase o reală mîhnire. Porunci ca acești ostași să fie trecuți dezertori și așteptă cu nerăbdare sosirea japonezilor.

În vederea acestui eveniment organizase în mintea lui o ceremonie pătrunsă de o sobră demnitate. După o matură chibzuinţă luă hotărîrea să întindă colonelului inamic, însărcinat cu primirea capitulării lui, revolverul pe care-l purta la şold, ca un simbol al supunerii în faţa învingătorului. Repetase de cîteva ori gestul şi era sigur că va putea desprinde uşor tocul cu revolverul. Îşi îmbrăcă uniforma cea mai bună şi ceru oamenilor lui să-şi facă toaleta cu grijă. Apoi îi adună, porunci să se alcătuiască piramide de puşti şi controlă alinierea lor.

Primii care-şi făcură apariţia fură nişte simpli soldaţi care nu vorbeau nici una din limbile lumii civilizate. Colonelul Nicholson nici nu se clinti din loc. Apoi sosi un subofiţer într-un camion şi făcu semn englezilor să-şi arunce armele în maşină. Colonelul interzise ostaşilor lui să facă cea mai mică mişcare. Ceruse prezenţa unui ofiţer superior. Nu se afla însă nici un ofiţer, nici subaltern, nici superior şi japonezii nu înţelegeau ce vrea colonelul ăsta. Se supăraseră. Soldaţii luaseră o atitudine ameninţătoare în timp ce subofiţerul scotea nişte răcnete răguşite arătînd spre piramidele de puşti. Colonelul poruncise oamenilor lui să stea locului, nemişcaţi. Nişte pistoale-mitralieră fură aţintite în direcţia lor în timp ce colonelul era înghiontit cu brutalitate. Rămăsese impasibil şi îşi repetase cererea. Englezii se uitau unii la alţii cu îngrijorare şi

Clipton se întreba dacă dragostea şefului lor pentru principii şi pentru formă nu va duce pînă la urmă la măcelărirea lor, cînd, în sfîrşit, se ivi o maşină plină cu ofiţeri japonezi. Unul din ei purta galoane de maior. În lipsă de ceva mai bun, colonelul Nicholson hotărî să i se predea lui. Dădu ordinul ca ostaşii să ia poziţie de drepţi. El însuşi salută reglementar şi, desprinzîndu-şi din centură tocul cu revolver, îl întinse cu un gest nobil.

În faţa acestui cadou, maiorul înspăimîntat se dădu mai întîi puţin îndărăt, apoi păru foarte încurcat, în cele din urmă fu scuturat de un hohot lung de rîs barbar, imitat curînd de camarazii lui. Colonelul Nicholson ridică din umeri şi adoptă o atitudine trufaşă şi dispreţuitoare. Îngădui totuşi soldaţilor lui să încarce armele în camion.

Cît timp a stat într-un lagăr de prizonieri de lîngă Singapore, colonelul Nicholson s-a străduit să apere corectitudinea anglo-saxonă de activitatea confuză şi dezordonată a învingătorilor. Clipton, care rămăsese cu el, se întreba încă de pe atunci dacă trebuie binecuvîntat sau blestemat.

În urma ordinelor pe care le dăduse, pentru a confirma şi a întări cu autoritatea lui instrucţiunile japoneze, oamenii din unitate se purtau bine şi se hrăneau prost. „Looting"-ul — adică şterpelirea cutiilor de conserve şi a altor produse alimentare, activitate cu care se îndeletniceau

uneori prizonierii din alte regimente prin cartierele mărginaşe bombardate ale Singapore-lui, în pofida paznicilor şi adeseori cu complicitatea lor, aducea un supliment preţios raţiilor anemice. Dar acest jaf nu era în nici un caz tolerat de colonelul Nicholson. Îi punea pe ofiţerii lui să ţină conferinţe în care înfierau o asemenea comportare nedemnă şi în care demonstrau că singurul mijloc de care dispune soldatul englez pentru a inspira respect învingătorilor lui vremelnici este de a fi o pildă de comportare ireproşabilă. Din ordinul lui, respectarea acestei reguli era controlată prin percheziţii periodice, mai inchizitoriale decît percheziţiile santinelelor.

Aceste conferinţe despre cinstea de care trebuia să dea dovadă un soldat aflat într-o ţară străină nu erau singurele corvezi pe care le impunea regimentului său. Pe vremea aceea, regimentul nu era copleşit de muncă, întrucît japonezii nu începuseră încă nici o lucrare importantă prin împrejurimile Singapore-lui. Ferm convins că inactivitatea este prejudiciabilă stării de spirit a ostaşilor, şi îngrijorat de o eventuală scădere a moralului, colonelul organizase un program cu care aceştia trebuiau să-şi ocupe timpul liber. Îi obliga pe ofiţerii lui să citească şi să comenteze soldaţilor capitole întregi din regulamentul militar, organiza seminare şi împărţea recompense sub forma unor certificate de mulţumire semnate de el. Bineînţeles, în aceste cursuri nu era neglijată predarea disciplinei. Se

insista în mod periodic asupra obligaţiei pe care o are subalternul de a-şi saluta superiorul chiar în interiorul unui lagăr de prizonieri. Astfel, „private" [1]-ii care trebuiau să-i salute şi pe toţi japonezii, fără deosebire de grad, riscau în fiecare clipă, dacă uitau dispoziţiile, pe de o parte să primească vreun picior şi lovituri cu patul puştii din partea santinelelor, pe de altă parte să suporte mustrările colonelului şi pedepsele pe care le aplica şi care puteau ajunge pînă la cîteva ore de stat în picioare în perioadele de odihnă.

Faptul că această disciplină spartană a fost în general acceptată de ostaşi şi că ei s-au supus astfel unei autorităţi care nu se mai întemeia pe nici o putere temporală, care emana de la o fiinţă expusă ca şi ei jignirilor şi brutalităţilor — era tocmai ceea ce stîrnea uneori admiraţia lui Clipton. Se întreba dacă supunerea lor trebuia atribuită respectului faţă de personalitatea colonelului sau unor avantaje de care beneficiau datorită lui ; într-adevăr, nu încăpea îndoială că intransigenţa lui dădea unele roade, chiar cu japonezii. Faţă de ei, armele lui erau ataşamentul pentru principii, încăpăţînarea, capacitatea de a se concentra asupra unui punct precis pînă ce obţinea satisfacţie, precum şi acel „manual of military law" cu textul convenţiei de la Geneva şi al convenţiei de la Haga, pe care-l vîra sub nasul japonezilor cînd aceştia săvîrşeau vreo infracţiune faţă de acest cod de legi internaţio-

[1] Soldaţi de rînd (engl.).

nale. Curajul lui fizic şi dispreţul lui total faţă de violenţele corporale jucau cu siguranţă un rol important în afirmarea autorităţii sale. În mai multe rînduri, cînd japonezii abuzaseră de drepturile scrise ale învingătorilor, el nu se mulţumise să protesteze. Se interpusese personal. Într-o zi a fost lovit cu brutalitate de o santinelă deosebit de crudă, ale cărei exigenţe erau ilegale. Pînă la urmă a avut cîştig de cauză şi agresorul a fost pedepsit. Drept urmare, a înăsprit însă propriile sale regulamente, mai tiranice decît fanteziile nipone.

— Lucrul cel mai important — îi spunea el lui Clipton cînd acesta îi atrăgea atenţia asupra faptului că împrejurările ar îngădui poate o oarecare blîndeţe din partea lui — lucrul cel mai important este ca băieţii să simtă că tot mai sînt comandaţi de noi, şi nu de maimuţele astea. Atîta timp cît vor fi stăpîniţi de acest gînd vor fi soldaţi şi nu sclavi.

Clipton, întotdeauna imparţial, recunoştea că aceste cuvinte erau înţelepte şi că comportarea colonelului său era întotdeauna inspirată de cele mai bune sentimente.

II

LUNILE petrecute în lagărul de la Singapore stăruiau acum în mintea prizonierilor ca o perioadă de fericire, regretau acele vremuri şi suspinau gîndindu-se la actuala lor situaţie în

această regiune inospitalieră din Tailanda. Sosiseră acolo după o nesfîrşită călătorie cu trenul prin toată Malayezia, urmată de un marş istovitor în cursul căruia, slăbiţi din cauza climei şi a lipsei de hrană, abandonaseră încetul cu încetul, fără nici o speranţă de a le mai regăsi, obiectele cele mai grele şi cele mai preţioase ale jalnicului lor echipament. Legenda ce se şi născuse în jurul căii ferate pe care trebuiau s-o construiască nu era menită să le sporească optimismul.

Colonelul Nicholson şi unitatea lui fuseseră deplasaţi ceva mai tîrziu decît ceilalţi, şi cînd sosiră în Tailanda munca începuse. După drumul extenuant pe jos, primele contacte cu noile autorităţi japoneze fuseseră prea puţin încurajatoare. La Singapore avuseseră de-a face cu nişte soldaţi care — după prima intoxicaţie a triumfului şi cu excepţia cîtorva manifestări, destul de rare, de sălbăticie primitivă — nu se arătaseră mai tiranici decît nişte învingători occidentali. Cu totul alta părea să fie mentalitatea ofiţerilor desemnaţi să-i supravegheze pe prizonierii aliaţi de-a lungul întregii căi ferate. Din prima clipă se dovediseră nişte paznici feroci, gata să se transforme în torţionari sadici.

Colonelul Nicholson şi rămăşiţele regimentului pe care se fălea că-l mai comandă fură primiţi mai întîi într-un lagăr uriaş care servea drept escală tuturor convoaielor, dar care era ocupat parţial de un grup permanent. Nu stătură acolo

decît puţină vreme, dar în acest interval îşi putură da seama cam ce li se va cere şi în ce condiţii vor trebui să trăiască pînă la terminarea lucrării. Nenorociţii, munceau ca nişte vite de povară. Fiecare avea de îndeplinit o normă care n-ar fi întrecut poate forţele unui om robust şi bine hrănit dar care — impusă unor fiinţe jalnice, numai piele şi os, aşa cum arătau după mai puţin de două luni — îi silea să stea pe şantier din zori şi pînă seară şi uneori chiar o parte din noapte. Erau vlăguiţi şi demoralizaţi din cauza înjurăturilor şi loviturilor care plouau pe spinarea lor la cea mai mică slăbiciune şi obsedaţi de teama unor pedepse şi mai cumplite. Clipton fu impresionat de starea lor fizică. Malaria, dizenteria, beri-beri, ulcerele erau fenomene foarte frecvente, şi medicul lagărului îi mărturisi că se aşteaptă la epidemii mult mai grave şi că nu poate lua nici un fel de măsuri pentru a le preveni. Nu avea nici unul din cele mai elementare medicamente.

Colonelul încruntase sprîncenele fără a face nici un comentariu. Nu era „în grija" acestui lagăr, unde se considera oarecum musafir. Stînd de vorbă cu locotenent-colonelul englez care răspundea de acest lagăr sub autoritatea japoneză, îşi manifestă o singură dată indignarea : cînd îşi dădu seama că toţi ofiţerii, pînă la gradul de maior, munceau exact în aceleaşi condiţii ca şi soldaţii, adică săpau pămîntul şi îl cărau ca nişte salahori. Locotenent-colonelul lăsase ochii în jos.

Făcuse tot ce-i stătuse în putinţă pentru a evita această umilinţă — explică el — şi nu se înclinase decît în faţa constrîngerii brutale, pentru a evita represalii de pe urma cărora ar fi avut cu toţii de pătimit. Colonelul Nicholson dădu din cap cu un aer nu prea convins, iar apoi se închise într-o tăcere trufaşă.

Stătură două zile în acest punct de adunare, timpul necesar ca să primească de la japonezi nişte provizii sărăcăcioase pentru drum, precum şi un petic de stofă ordinară care se lega în jurul şalelor cu o sfoară şi era botezat „haină de lucru" ; timpul necesar, de asemenea, ca să-l asculte pe generalul Yamashita, cocoţat pe o estradă improvizată, cu sabia la şold şi cu mîinile vîrîte în nişte mănuşi gri-deschis, explicîndu-le într-o engleză stîlcită că se află sub comanda lui supremă din voinţa Majestăţii Sale imperiale şi ce aşteaptă de la ei.

Discursul care ţinu peste două ore stîrni o impresie penibilă, făcînd să sîngereze mîndria naţională cel puţin tot atît cît înjurăturile şi loviturile. Spusese că japonezii nu le poartă pică deoarece fuseseră înşelaţi de minciunile guvernului lor ; că vor fi trataţi cu omenie atît timp cît se vor comporta ca nişte „zentlemeni", adică atîta timp cît vor colabora fără vreun gînd ascuns şi din toate puterile lor la sfera de coprosperitate sud-asiatică. Ar trebui să fie cu toţii recunoscători Majestăţii Sale imperiale care le

dădea prilejul să-şi răscumpere greşelile participînd la opera comună de construire a căii ferate. Yamashita explică apoi că în interesul general, va fi nevoit să aplice o disciplină strictă şi nu va îngădui nici cel mai mic act de nesupunere. Lenea şi neglijenţa vor fi considerate drept crime. Orice tentativă de evadare va fi pedepsită cu moartea. Ofiţerii englezi vor răspunde faţă de japonezi de comportarea şi avîntul în muncă al oamenilor lor.

— Bolile nu vor putea fi o scuză — adăugase generalul Yamashita. O muncă rezonabilă este excelentă pentru a-i menţine pe soldaţi în bune condiţii fizice, şi dizenteria nu îndrăzneşte să se lege de acela care depune un efort cotidian pentru a-şi îndeplini datoria faţă de împărat.

Încheiase cu o notă optimistă care-i scosese din sărite pe ascultătorii lui.

— Munciţi cu veselie şi cu voie bună — le spusese el. Asta-i deviza mea. Asta trebuie să devină şi deviza voastră de azi înainte. Cei care se vor purta astfel nu vor avea de ce se teme de mine şi nici de ofiţerii marii armate nipone sub protecţia căreia vă aflaţi.

Apoi unităţile se împrăştiară, fiecare din ele pornind spre sectorul care îi fusese atribuit. Colonelul Nicholson şi regimentul lui se îndreptară spre lagărul de lîngă rîul Kwai. Acesta era situat destul de departe, la numai cîteva mile de frontiera birmană. Comandantul acestui lagăr era colonelul Saito.

III

INCIDENTE regretabile au caracterizat primele zile petrecute în lagărul de lîngă rîul Kwai unde atmosfera s-a dovedit a fi, încă de la început, încărcată şi ostilă.

Proclamaţia colonelului Saito stipulînd că ofiţerii vor trebui să muncească cot la cot cu oamenii lor şi în aceleaşi condiţii stîrni primele tulburări. Ea determină o intervenţie, politicoasă dar energică, a colonelului Nicholson care-şi expuse punctul de vedere cu o sinceră obiectivitate şi care afirmă în încheiere că ofiţerii britanici au drept sarcină să-şi comande oamenii şi nu să dea cu lopata sau cu tîrnăcopul.

Saito ascultă pînă la capăt cuvintele sale de protest fără a da vreun semn de nervozitate, ceea ce i se păru de bun augur colonelului. Apoi îl concedie, spunînd că va mai reflecta. Colonelul Nicholson se întoarse, plin de încredere, în mizerabila colibă de bambus în care locuia împreună cu Clipton şi cu alţi doi ofiţeri. Acolo, pentru satisfacţia lui personală, repetă cîteva din argumentele pe care le invocase spre a-l îndupleca pe japonez. Fiecare din ele i se părea incontestabil dar cel mai de seamă, pentru el, era următorul : sporul de braţe de muncă reprezentat prin cîţiva oameni prea puţin obişnuiţi cu o muncă fizică era neînsemnat, în timp ce impulsul pe care-l putea da completarea formaţiei cu şefi competenţi era de nepre-

ţuit. Chiar în interesul japonezilor şi pentru buna executare a lucrării, era mult mai bine ca aceşti şefi să-şi păstreze întregul lor prestigiu şi întreaga lor autoritate, ceea ce nu era, desigur, cu putinţă dacă erau constrînşi să muncească cot la cot cu soldaţii. Se înfierbîntă susţinînd din nou această teză în faţa propriilor lui ofiţeri.

— La urma urmei, am sau nu dreptate ? îl întrebă pe maiorul Hughes. Dumneata, care eşti un industriaş, ţi-ai putea închipui realizarea în bune condiţii a unei lucrări de asemenea proporţii, fără o ierarhie de cadre responsabile ?

După pierderile suferite în acea campanie tragică, statul său major nu mai număra decît doi ofiţeri, în afară de medicul Clipton. Reuşise să-i păstreze lîngă el încă de la Singapore, căci preţuia sfaturile lor şi simţea mereu nevoia să supună ideile sale criticilor unei discuţii colective, înainte de a lua o hotărîre. Erau amîndoi ofiţeri de rezervă. Unul din ei, maiorul Hughes, era în viaţa civilă directorul unei companii miniere din Malayezia. Fusese repartizat în regimentul colonelului Nicholson şi acesta apreciase chiar de la început calităţile sale organizatorice. Celălalt, căpitanul Reeves, lucrase înainte de război ca inginer de poduri şi şosele în India. Mobilizat într-o unitate de geniu, împrejurările îl despărţiră de unitatea lui chiar din primele lupte, şi colonelul îl primi în regimentul său iar apoi îl luă chiar pe lîngă el drept consilier. Îi plăcea să se înconjoare de specialişti. Nu era o brută militară. Recunoştea în mod cinstit că

unele întreprinderi civile folosesc uneori metode de care armata se poate inspira cu folos şi nu neglija nici un prilej pentru a-şi îmbogăţi cunoştinţele. Îi preţuia deopotrivă pe tehnicieni şi pe organizatori.

— Aveţi fără îndoială dreptate, sir, răspunse Hughes.

— Asta-i şi părerea mea, spuse Reeves. Construirea unei căi ferate şi a unui pod (cred că e vorba să se construiască un pod peste rîul Kwai) nu admite improvizările pripite.

— E drept că eşti un specialist în asemenea lucrări, visă cu glas tare colonelul... Ei, vedeţi, încheie el : cred că pînă la urmă am reuşit să bag puţină minte în căpăţîna acestui descreierat.

— Şi apoi, adăugă Clipton, privindu-şi şeful, dacă acest argument de bun-simţ nu va fi de ajuns, mai există şi „manual of military law", precum şi convenţiile internaţionale.

— Da, mai există şi convenţiile internaţionale, încuviinţă colonelul Nicholson. Am păstrat asta pentru o nouă întrevedere, dacă va fi necesară.

Clipton vorbea astfel cu o nuanţă de ironie pesimistă, căci tare se temea ca argumentele bunului-simţ să nu fie îndeajuns de convingătoare. Cu prilejul escalei ce împărţise în două marşul lor prin junglă, ajunseseră pînă la urechile lui unele zvonuri despre caracterul lui Saito. Accesibil uneori, întîmplător, argumentelor raţiunii, cînd era nebăut, se spunea că devenea cea mai dezgustătoare brută după ce consuma băuturi alcoolice fără măsură.

Colonelul Nicholson întreprinsese demersul lui în dimineaţa primei zile, care fusese rezervată prizonierilor pentru instalarea lor în barăcile pe jumătate dărîmate ale lagărului. Saito reflectă aşa cum promisese. I se păru mai întîi că obiecţiile sînt cam suspecte şi se apucă de băut ca să-şi mai limpezească mintea. Treptat, se convinse că discutînd ordinele sale, colonelul îi făcuse un afront inadmisibil şi trecu pe nesimţite de la bănuială la o furie oarbă.

Cînd ajunse la paroxismul mîniei sale, puţin înainte de apusul soarelui, hotărî să-şi afirme pe loc autoritatea şi porunci să fie adunaţi toţi prizonierii. Avea intenţia să ţină şi el un discurs. Chiar de la primele sale cuvinte, deveni evident că nori grei se îngrămădesc deasupra rîului Kwai...

— Îi urăsc pe britanici...

Îşi începu discursul cu această formulă pe care o plasa între frazele sale în loc de punctuaţie. Se exprima într-o engleză destul de corectă, căci ocupase pe vremuri, într-o ţară din Commonwealth, un post de ataşat militar pe care fusese nevoit să-l părăsească din cauza patimei beţiei. Cariera lui se încheia în chip jalnic în această funcţie de paznic de ocnaşi, fără să poată măcar spera la vreo avansare. Ura pe care o purta prizonierilor era alimentată de umilinţa pe care i-o pricinuise neparticiparea la luptele armate.

— Îi urăsc pe britanici, începu colonelul Saito. Vă aflaţi aci numai şi numai sub comanda mea, pentru a executa lucrările necesare victoriei marei armate nipone. Am vrut să vă spun, şi n-am să mai repet, că n-am să îngădui nici cea mai mică obiecţie la ordinele mele. Îi urăsc pe britanici. La cel dintîi protest am să vă pedepsesc într-un chip cumplit. Disciplina trebuie respectată cu stricteţe. Dacă unii dintre voi au de gînd să facă numai aşa cum îi taie capul, le atrag atenţia că am asupra voastră a tuturor drept de viaţă şi de moarte. N-am să stau la îndoială şi am să folosesc acest drept pentru a asigura îndeplinirea cu succes a lucrărilor pe care mi le-a încredinţat Majestatea Sa imperială. Îi urăsc pe britanici. Moartea cîtorva prizonieri nu mă va impresiona. Moartea voastră a tuturora nu are nici o importanţă pentru un ofiţer superior al marii armate nipone.

Era cocoţat pe o masă, aşa cum procedase şi generalul Yamashita. Ca şi el, socotise de cuviinţă să-şi pună o pereche de mănuşi gri deschis şi nişte cizme lustruite în locul pantofilor uzaţi pe care îi purtase în văzul tuturor în cursul dimineţii. Bineînţeles, purta sabia la şold şi lovea mereu mînerul cu palma ca să dea mai multă greutate cuvintelor sale, sau ca să se surescite şi să rămînă în starea de mînie pe care o socotea indispensabilă. Era grotesc. Agita capul făcînd nişte mişcări dezordonate ca o marionetă. Era beat, beat de alcool european, whisky-ul şi coniacul părăsite la Rangoon şi la Singapore.

Ascultînd această proză care acţiona în chip dureros asupra nervilor lui, Clipton îşi aduse aminte de un sfat pe care i-l dăduse odinioară un prieten ce locuise multă vreme printre japonezi. „Dacă vei avea vreodată de-a face cu ei, nu uita că pentru acest popor ascendenţa lui divină este un crez indiscutabil." După ce mai reflectă, Clipton îşi dădu însă seama că nici un popor din lume nu se îndoieşte cîtuşi de puţin de propria lui origine divină, mai mult sau mai puţin îndepărtată. Căută atunci alte motive care să explice această înfumurare arţăgoasă. La drept vorbind, se convinse curînd că discursul lui Saito împrumuta multe din elementele sale fundamentale unei mentalităţi universale, orientale ca şi occidentale. Recunoscu în treacăt şi salută diferite influenţe printre frazele ce explodau pe buzele japonezului : trufia rasială, mistica autorităţii, teama de a nu fi luat în serios, un complex bizar care-l făcea să-şi plimbe o privire bănuitoare şi îngrijorată peste chipurile oamenilor, ca şi cum s-ar fi temut să zărească vreun zîmbet. Saito trăise o vreme într-o ţară britanică. Nu putea ignora cît de ridiculizate erau uneori acolo anumite pretenţii japoneze precum şi glumele pe care le stîrneau atitudinile pe care o naţiune lipsită de umor le copia de la un popor ce poseda instinctiv simţul umorului. Brutalitatea expresiilor şi a gesturilor sale dezordonate trebuia însă atribuită unor urme de sălbăticie primitivă. Clipton încercă un straniu sentiment de tulburare auzindu-l vorbind de disciplină dar, cînd îl văzu agitîndu-se ca o marionetă, se linişti repede

şi îşi spuse că gentlemanul din lumea occidentală are totuşi un mic avantaj, şi anume, felul cum se comportă cînd e îmbuibat de alcool.

În fruntea oamenilor lor, ofiţerii ascultau în tăcere, încadraţi de paznici care luaseră o atitudine ameninţătoare pentru a sublinia furia şefului lor. Strîngeau cu toţii pumnii şi se străduiau să-şi compună o mutră de circumstanţă, modelîndu-şi impasibilitatea aparentă după aceea a colonelului Nicholson care dăduse instrucţiuni ca orice manifestaţie ostilă să fie întîmpinată cu calm şi demnitate.

După acest preambul menit să impresioneze, Saito intră în miezul subiectului. Tonul lui deveni mai calm, aproape solemn, şi cîteva clipe nădăjduiră chiar să audă cuvinte de bun-simţ.

— Ascultaţi-mă bine cu toţii. Ştiţi în ce constă opera la care Majestatea Sa imperială a binevoit să-i asocieze pe prizonierii britanici. E vorba să legăm capitala Tailandei de capitala Birmaniei, peste patru sute de mile de junglă, pentru a permite trecerea convoaielor nipone şi a deschide drumul spre Bengal armatei care a eliberat aceste două ţări de sub tirania europeană. Japonia are nevoie de această cale ferată pentru a continua şirul biruinţelor sale, pentru a cuceri India şi a pune capăt în scurt timp acestui război. Este deci de o importanţă capitală ca această lucrare să fie terminată cît mai degrabă ; în şase luni a poruncit Majestatea Sa imperială. Este şi în interesul vostru. După ce se va termina războiul, vă veţi putea întoarce la căminele voastre sub protecţia armatei noastre.

Colonelul Saito continuă pe un ton şi mai cumpătat ca şi cum aburul beţiei s-ar fi limpezit cu totul de pe creierul lui.

— Şi acum, ştiţi care este sarcina voastră, voi care vă aflaţi în acest lagăr sub comanda mea ? V-am adunat aci ca să v-o spun.

Veţi avea de construit numai două mici tronsoane care vor fi racordate la celelalte sectoare. Dar veţi avea mai ales de construit un pod peste rîul Kwai, pe care-l vedeţi acolo. Aceasta va fi sarcina voastră principală şi vă puteţi considera privilegiaţi, căci este lucrarea cea mai importantă de pe toată linia. E o muncă plăcută. Ea reclamă oameni îndemînateci şi nu simpli salahori. Pe de altă parte, veţi avea astfel cinstea de a vă număra printre pionierii sferei de coprosperitate sud-asiatică...

— Încă o încurajare pe care ar fi putut-o da un occidental — se gîndi fără să vrea Clipton...

Saito îşi aplecă înainte toată partea superioară a trupului şi rămase nemişcat, cu mîna dreaptă sprijinită de mînerul sabiei, privind cu insistenţă chipurile celor aflaţi în primele rînduri.

— Bineînţeles, lucrările vor fi conduse din punct de vedere tehnic de un inginer calificat, un inginer japonez. În ce priveşte disciplina, veţi avea de-a face cu mine şi cu subordonaţii mei. Prin urmare, nu vom duce lipsă de cadre. Din toate aceste motive, pe care am binevoit să vi le explic, am dat ordin ofiţerilor britanici să muncească frăţeşte alături de soldaţii lor. În împrejurările actuale nu pot tolera guri de prisos.

Sper să nu fiu nevoit să repet acest ordin. Altminteri...

Saito căzu din nou, fără tranziţie, în furia-i iniţială şi începu iar să gesticuleze ca un smintit.

— Altminteri am să folosesc forţa. Îi urăsc pe britanici. Decît să hrănesc nişte trîntori, voi da mai curînd ordinul să fiţi împuşcaţi cu toţii. Boala nu va fi un motiv care să vă poată scuti de muncă. Un om bolnav poate întotdeauna să depună un efort. Dacă va fi nevoie, am să construiesc podul peste oasele prizonierilor. Îi urăsc pe britanici. Munca începe mîine în zori. Vă veţi aduna aici la sunetul fluierului. Ofiţerii se vor alinia separat. Vor alcătui o echipă care va îndeplini aceeaşi normă ca şi ceilalţi. Vi se vor distribui unelte, şi inginerul japonez vă va da directive. Am să închei astă-seară amintindu-vă deviza generalului Yamashita : „Munciţi cu veselie şi cu voie bună." Ţineţi minte !

Saito coborî de pe estradă şi se întoarse spre cartierul său general cu paşi mari, furioşi. Prizonierii rupseră rîndurile şi se îndreptară spre barăcile lor, penibil impresionaţi de această elocinţă dezlînată.

— Mă tem că n-a înţeles, sir ; cred că va trebui să recurgem la convenţiile internaţionale, spuse Clipton colonelului, care rămăsese tăcut şi îngîndurat.

— Da, aşa mi se pare şi mie, Clipton, răspunse grav colonelul ; şi tare mă tem că ne aşteaptă vremuri tulburi.

IV

CLIPTON se temu o clipă că vremurile tulburi pe care le prevăzuse colonelul Nicholson să nu fie cumva de scurtă durată şi să nu se încheie chiar de la început cu o cumplită tragedie. Fiind medic, era singurul ofiţer care nu era direct implicat în acest conflict. Copleşit de treburi, căci trebuia să îngrijească pe numeroşii şontorogi, victime ale groaznicei călătorii prin junglă, nu era trecut în rîndurile muncitorilor ; cu atît mai mare fu însă spaima lui cînd asistă la prima ciocnire, din baraca pompos botezată „spital", unde se dusese încă înainte de revărsatul zorilor.

Treziţi în miez de noapte de fluierăturile şi strigătele santinelelor, ostaşii se strînseră laolaltă, prost dispuşi, încă frînţi de oboseală, fără să-şi fi putut recupera forţele din cauza ţînţarilor şi a condiţiilor mizere de cazare. Ofiţerii se adunară şi ei la locul stabilit. Colonelul Nicholson le dăduse instrucţiuni precise.

— Trebuie să dăm dovadă de bunăvoinţă — le spusese el — atîta timp cît acest lucru este compatibil cu onoarea noastră. Voi fi şi eu prezent la adunare.

Era de la sine înţeles că la asta avea să se mărginească supunerea în faţa ordinelor lui Saito.

Au rămas multă vreme în picioare, nemişcaţi în noaptea rece şi umedă, apoi, cînd au început să se ivească zorile, l-au văzut pe Saito care venea însoţit de cîţiva ofiţeri subalterni şi precedîndu-l pe inginerul însărcinat cu conducerea lucrărilor. Părea încruntat, dar chipul i se lumină cînd zări grupul de ofiţeri britanici aliniaţi în spatele şefului lor.

Un camion încărcat cu unelte venea în urma autorităţilor. În timp ce inginerul se ocupa de distribuirea uneltelor, colonelul Nicholson făcu un pas înainte şi îi ceru lui Saito permisiunea să-i spună cîteva cuvinte. Privirea acestuia se întunecă. Nu scoase nici un cuvînt dar colonelul, prefăcîndu-se că ia tăcerea lui drept încuviinţare, se apropie de el.

Clipton nu-i putea urmări gesturile căci colonelul Nicholson stătea cu spatele la el. După cîteva clipe îşi schimbă însă poziţia, apăru din profil şi medicul îl văzu cum vîră o cărticică sub nasul japonezului, subliniind un pasaj cu degetul. Era cu siguranţă vorba de faimosul „manual of military law". Saito părea nehotărît. Clipton crezu o clipă că noaptea îl mai îmbunase, dar îşi dădu repede seama că zadarnică îi fusese speranţa. După cuvîntarea rostită în ajun, chiar dacă i se mai potolise mînia, obligaţia de „a salva aparenţele" îi dicta în mod imperios comportarea. Se făcu roşu la faţă. Crezuse că se isprăvise cu toată povestea ceea, dar iată cum se încăpăţînează colonelul ăsta ! Deodată îl cuprinse o furie isterică. Colonelul Nicholson citea cu voce scăzută, urmărind cu degetul rîndurile fără să-şi dea seama de această transformare. Clipton, care urmărea expresia feţei japonezului, fu cît pe ce să scoată un strigăt ca să-şi avertizeze şeful. Era însă prea tîrziu. Cu două mişcări rapide, Saito

făcuse să zboare cartea din mîna colonelului și îi trăsese o palmă. Stătea acum în fața lui, cu trupul puțin aplecat înainte, cu ochii ieșiți din orbite, gesticulînd și alternînd în mod grotesc înjurăturile englezești cu cele japoneze.

Deși fusese luat prin surprindere, căci nu se așteptase la o asemenea reacție, colonelul Nicholson își păstră calmul. Ridică de pe jos cartea ce căzuse în noroi, se îndreptă din șale în fața japonezului pe care-l domina cu un cap și spuse simplu :

— În aceste condiții, domnule colonel Saito, de vreme ce autoritățile japoneze nu se conformează legilor în vigoare în lumea civilizată, ne socotim eliberați de obligația de a le da ascultare. Nu-mi rămîne decît să vă aduc la cunoștință ordinul pe care l-am dat. Ofițerii nu vor munci.

După ce rosti aceste cuvinte, suportă pasiv și în tăcere un al doilea asalt, și mai brutal. Saito, care-și ieșise parcă din minți, se aruncă peste el, ridicat în vîrful picioarelor, și îi pisa fața cu pumnii.

Lucrurile luau o întorsătură rea. Cîțiva ofițeri englezi ieșiră din rînd și se apropiară cu un aer amenințător. Se auziră murmure în mijlocul trupei. Gradații japonezi strigară cîteva comenzi scurte și soldații își pregătiră armele. Colonelul Nicholson îi rugă pe ofițeri să se întoarcă la locurile lor și ordonă oamenilor lui să stea liniștiți. Îi curgea sînge din gură dar păstra un aer de inalterabilă demnitate.

Saito, gîfîind, se dădu puțin înapoi și schiță gestul de a-și scoate revolverul ; apoi parcă se răzgîndi. Mai făcu cîțiva pași îndărăt și dădu ordine cu o voce periculos de calmă. Paznicii japonezi îi înconjurară pe prizonieri și le făcură semn să înainteze. Voiau să-i ducă în direcția rîului, pe șantier. Unii protestară și cîțiva încercară chiar să opună rezistență. Cîteva priviri îngrijorate se îndreptară, întrebătoare, spre colonelul Nicholson. Acesta le făcu semn să se supună. După puțină vreme dispărură și ofițerii britanici rămaseră pe teren față în față cu colonelul Saito.

Acesta vorbi iar, cu o voce așezată, care-l îngrijoră pe Clipton. Într-adevăr, nu se înșelase. Cîțiva soldați se îndepărtară și apoi se întoarseră cu cele două mitraliere aflate la intrarea în lagăr. Instalară mitralierele în dreapta și în stînga lui Saito. Temerile lui Clipton se transformară într-o adevărată spaimă. Toată scena îi apărea prin peretele de bambus al „spitalului" său. În spatele lui erau înghesuiți vreo patruzeci de nenorociți plini de răni cu puroi. Cîțiva se tîrîseră lîngă el și se uitau și ei. Unul din ei exclamă cu glas înăbușit :

— Doctore, nu cumva or să... Nu se poate ! O să îndrăznească maimuța asta ?... Și bătrînul care se încăpățînează !

Clipton era aproape sigur că maimuța va îndrăzni. Cei mai mulți dintre ofițeri, strînși în spatele colonelului lor, erau de aceeași părere. Mai avuseseră loc cîteva cazuri de execuții în masă cu prilejul ocupării portului Singapore. Era clar că

Saito îndepărtase trupa pentru a scăpa de martori nedoriţi. Vorbea acum englezeşte — poruncea ofiţerilor să-şi ia uneltele şi să se ducă la lucru.

Răsună din nou glasul colonelului Nicholson. El declară că ofiţerii nu vor da ascultare acestui ordin. Nici unul din ei nu se clinti din loc. Saito dădu o altă comandă. Soldaţi japonezi introduseră benzile de cartuşe în mitraliere şi aţintiră ţevile lor asupra grupului.

— Doctore, se văicări din nou soldatul de lîngă Clipton. Doctore, bătrînul n-o să dea înapoi, v-o spun eu... Nu înţelege. Trebuie să facem ceva !

Aceste cuvinte îl dezmeticiră pe Clipton care pînă atunci fusese ca paralizat. Era clar că „bătrînul" nu-şi dădea seama de situaţie. Nici nu-i trecea prin minte că Saito ar putea merge pînă la capăt. Aşa cum spusese soldatul — trebuia făcut ceva de urgenţă, trebuia să i se explice că nu putea sacrifica douăzeci de oameni dintr-o încăpăţînare, din dragoste pentru principii ; că nici onoarea şi nici demnitatea lui nu vor fi ştirbite dacă se va înclina în faţa forţei brutale, aşa cum procedaseră de altfel toţi în celelalte lagăre. Cuvintele se îmbulzeau la gura lui. Se repezi afară strigîndu-i lui Saito :

— O clipă, domnule colonel, o clipă vă rog ! Am să-i explic eu !

Colonelul Nicholson îi aruncă o privire aspră.

— Destul, Clipton. N-ai ce să-mi explici. Ştiu foarte bine ce am de făcut.

De altfel, medicul nici nu apucă să ajungă pînă la ei. Doi paznici puseseră mîna pe el cu brutalitate şi îl imobilizau. Dar ieşirea lui bruscă i-a dat parcă totuşi de gîndit lui Saito care ezită. Dintr-o răsuflare, foarte repede, Clipton îi strigă, convins că ceilalţi japonezi nu vor înţelege cuvintele lui :

— Vă atrag atenţia, domnule colonel, că am fost martorul întregii scene, eu şi cei patruzeci de bolnavi din spital. Nu veţi putea invoca o revoltă colectivă sau o încercare de evadare.

Era ultima carte pe care o mai putea juca, o carte periculoasă. Chiar în faţa autorităţilor japoneze, Saito n-ar fi putut justifica o asemenea execuţie fără un motiv plauzibil. Trebuia să scape de orice martor britanic. Ca să fie logic pînă la capăt, trebuia ori să-i măcelărească pe toţi bolnavii împreună cu medicul lor, ori să renunţe la răzbunarea lui.

Clipton simţi că deocamdată cîştigase partida. Saito rămase parcă pe gînduri. În realitate se sufoca, copleşit de ura lui şi de umilinţa unei înfrîngeri, dar nu dădu ordinul să se tragă.

Nu mai dădu de altfel nici un fel de ordin servanţilor care rămaseră în spatele mitralierelor lor, cu ţevile aţintite. Rămaseră aşa mult timp, chiar foarte mult, căci Saito nu putea admite să-şi piardă într-atît prestigiul, încît să ordone retragerea mitralierelor. Rămaseră acolo o mare parte din dimineaţă, fără a se încumeta să facă vreo mişcare, pînă ce locul adunării deveni pustiu.

Era un succes foarte relativ şi Clipton nici nu îndrăznea să se gîndească prea mult la soarta răzvrătiţilor. Se consola spunîndu-şi că evitase ce putea fi mai rău. Nişte paznici i-au dus pe ofiţeri spre închisoarea lagărului. Colonelul Nicholson a fost luat pe sus de doi coloşi coreeni din garda personală a lui Saito. A fost dus în biroul colonelului japonez, o mică încăpere care dădea în camera lui, ceea ce îi permitea să-şi viziteze foarte des rezervele de alcool. Saito merse cu pas domol în urma prizonierului şi închise cu grijă uşa. După cîteva clipe, Clipton, care era de fapt un om sensibil, se cutremură auzind zgomotul loviturilor.

V

DUPĂ ce a fost bătut măr timp de o jumătate de oră, colonelul a fost aruncat într-o colibă fără pat şi fără scaun, unde era nevoit să se întindă în noroiul umed ce acoperea pămîntul, cînd era prea obosit ca să mai poată sta în picioare. Ca hrană i se dădea un castronaş de orez acoperit cu un strat de sare şi Saito îl preveni că-l va ţine acolo pînă cînd se va hotărî să se supună ordinelor lui.

O săptămînă întreagă nu văzu decît chipul unui paznic corean, o brută cu mutră de gorilă care mai adăuga în fiecare zi, din proprie iniţiativă, puţină sare în raţia de orez. Se silea totuşi să înghită cîteva îmbucături, apoi dădea pe gît

dintr-o dată raţia lui insuficientă de apă şi se culca pe jos, încercînd să-şi nesocotească suferinţele. Nu avea voie să iasă din celulă, care deveni o cloacă dezgustătoare.

La sfîrşitul săptămînii, Clipton obţinu în sfîrşit permisiunea să-i facă o vizită. Mai înainte doctorul fusese convocat de Saito, căruia îi găsise aerul sumbru al unui despot copleşit de griji. Simţi că Saito oscilează între mînie şi îngrijorare şi încearcă să ascundă aceste sentimente îndărătul unui ton rece.

— Nu sînt eu vinovat de ce se întîmplă aici, spuse el. Podul de pe rîul Kwai trebuie construit repede şi un ofiţer japonez nu poate îngădui o asemenea sfidare. Fă-l să înţeleagă că nu voi da înapoi. Spune-i că din vina lui se aplică acelaşi regim tuturor ofiţerilor. Dacă nici asta nu ajunge, şi soldaţii vor avea de suferit de pe urma încăpăţînării lui. V-am lăsat în pace pînă acum, pe dumneata şi pe bolnavii dumitale. Îngăduinţa mea a mers pînă acolo încît am acceptat să fie scutiţi de muncă. Am să fiu însă nevoit să consider această îngăduinţă drept o slăbiciune, dacă va persista în atitudinea lui.

După ce rosti aceste cuvinte ameninţătoare îi făcu semn să plece şi Clipton fu dus pînă la prizonier. Condiţiile în care era silit să trăiască şeful lui şi degradarea fizică pe care o suferise organismul acestuia într-un interval atît de scurt îl zguduiră şi îl îngroziră în prima clipă pe Clipton. Sunetul vocii lui, abia perceptibil, părea un ecou îndepărtat şi înăbuşit al accentelor autori-

tare care mai stăruiau în urechile medicului. Dar toate astea nu erau decît aparențe. Starea de spirit a colonelului Nicholson rămăsese neschimbată și cuvintele pe care le rostea erau tot aceleași, deși timbrul era altul. Clipton care era ferm hotărît intrînd în celulă să-l determine să cedeze, își dădu repede seama că n-avea nici o șansă să-l convingă. Epuiză toate argumentele pe care le pregătise și curînd nu mai avu ce să spună. Colonelul nici nu vru măcar să discute și spuse doar :

— Te rog să aduci la cunoștința celorlalți hotărîrea mea nestrămutată. În nici o împrejurare nu voi îngădui ca un ofițer din regimentul meu să lucreze ca un salahor.

Clipton părăsi celula, stăpînit și de data aceasta de sentimente contradictorii, de admirație și de exasperare, chinuit de o tulburătoare îndoială în ce privește comportarea șefului său, neștiind dacă trebuie să-l venereze ca pe un erou sau să-l considere un sinistru imbecil, întrebîndu-se dacă n-ar fi cazul să se roage ca Cel-de-Sus să-l cheme cît mai degrabă la el, încununîndu-l cu aureola martirilor, pe acest nebun primejdios a cărui comportare risca să atragă cele mai cumplite catastrofe asupra lagărului de lîngă rîul Kwai. Saito spusese aproape adevărul. Tratamentul aplicat celorlalți ofițeri era doar un pic mai omenos, iar soldații îndurau clipă de clipă brutalitățile paznicilor. Părăsind încăperea, Clipton se gîndea la primejdiile care-i amenință pe bolnavii lui.

Saito pîndise probabil ieșirea lui căci se repezi spre el și o adevărată teamă se putea citi în ochii lui cînd întrebă :

— Ei ?

Era încă pe nebăute. Părea deprimat. Clipton cîntări în gînd cam în ce măsură această atitudine a colonelului îi putea micșora prestigiul, căpătă din nou curaj și hotărî să dea dovadă de energie.

— Ei ? Colonelul Nicholson nu va ceda în fața forței, și nici ofițerii lui. De altfel, dat fiind tratamentul care-i este aplicat, nici nu l-am sfătuit să cedeze.

Protestă împotriva regimului la care erau supuși prizonierii pedepsiți, invocînd și el convențiile internaționale, apoi considerente medicale, în sfîrșit simpla omenie, declarînd chiar că un tratament atît de crud nu înseamnă altceva decît un asasinat. Se aștepta la o reacție violentă, dar nu se întîmplă nimic. Saito se mulțumi doar să mormăie că numai colonelul e vinovat de toată situația asta, și-l părăsi brusc. În clipa aceea Clipton se gîndi că, în fond, nu era poate un om rău și că faptele sale își găseau poate explicația în suprapunerea diferitor soiuri de temeri : teama de șefii lui, care-l hărțuiau în legătură cu podul, teama de subordonații lui față de care nu putea scăpa cu obrazul curat dacă nu reușea să se facă ascultat.

Tendința lui înnăscută către generalizări îl determină pe Clipton să vadă în această combinație de temeri — atît față de superiori

cît şi faţă de inferiori — sursa principală a calamităţilor umane. Formulînd în sinea lui acest gînd, i se păru că mai citise undeva, odinioară, o asemenea maximă. Încercă o oarecare satisfacţie care-i mai potoli întrucîtva tulburarea. Îşi continuă meditaţia şi, în pragul spitalului, ajunse la concluzia că toate celelalte calamităţi, probabil cele mai cumplite de pe lumea asta, se datorează celor care nu au nici superiori şi nici inferiori.

Saito a mai reflectat probabil. Tratamentul aplicat prizonierului a devenit mai blînd în cursul săptămînii următoare, la capătul căreia s-a dus la el şi l-a întrebat dacă este în sfîrşit hotărît să se comporte ca un „gentleman". Venise cu gîndul să facă apel la raţiunea lui ; dar în faţa refuzului său îndărătnic de a discuta o problemă deja hotărîtă, se aprinse iarăşi şi ajunse la acea stare de delir cînd nu mai păstra nici urmă de om civilizat. Colonelul a fost din nou bătut şi coreanul cu chip de maimuţă a primit ordine severe pentru restabilirea regimului inuman din primele zile. Saito i-a tras o chelfăneală pînă şi paznicului. Îşi pierdea sărita cînd îl apucau asemenea accese şi-l acuză că e prea blînd. Gesticula ca un smintit în celulă, învîrtind pistolul deasupra capului şi ameninţînd că-i va executa cu mîna lui pe temnicer şi pe prizonier, ca să restabilească disciplina.

Clipton, care a încercat să mai intervină o dată, a fost şi el lovit, iar spitalul a fost golit de toţi bolnavii care se mai puteau ţine pe picioare.

Au trebuit să se tîrîie pînă pe şantier şi să care materiale ca să nu fie biciuiţi de moarte. Timp de cîteva zile a domnit teroarea în lagărul de lîngă rîul Kwai. Colonelul Nicholson răspundea la aceste violenţe printr-o tăcere trufaşă.

Sufletul lui Saito se transforma parcă, alternativ, în sufletul unui master Hyde[1], în stare să comită orice atrocitate iar apoi al unui doctor Yekyll[2], relativ uman. După ce se potoli criza de violenţă, urmă un regim de o extraordinară blîndeţe. I se îngădui colonelului să primească nu numai o raţie completă, ci şi suplimente rezervate, în principiu, numai bolnavilor. Clipton obţinu permisiunea să-l vadă, să-l îngrijească, şi Saito îi atrase chiar atenţia că-l socoate direct răspunzător de sănătatea colonelului.

Într-o seară, Saito ceru să fie adus prizonierul în camera lui şi ordonă paznicilor să plece. Cînd rămase singur cu el, îl pofti să ia loc, scoase dintr-o ladă de campanie o cutie de *corned beef* american, nişte ţigări şi o sticlă de whisky de cea mai bună calitate. Îi spuse că admira foarte mult, ca militar, comportarea lui, dar că acum e război şi nici unul din ei nu e vinovat de această situaţie. Ar trebui să înţeleagă că el, Saito, e nevoit să execute ordinele şefilor lui. Or, aceste ordine specificau că podul de pe rîul Kwai trebuie construit în cel mai scurt timp. Era deci

---

[1,2] Personaje din romanul *Ciudata aventură a doctorului Yekyll şi a domnului Hyde (1886) de scriitorul englez* Robert Louis Stevenson (1850—1894).

nevoit să folosească toate brațele de muncă disponibile. Colonelul refuză *corned beef*-ul, țigările și whisky-ul, dar ascultă cu interes expunerea. Răspunse calm că Saito habar n-are cum se poate executa cu eficacitate o lucrare de asemenea proporții.

Revenise la argumentele sale inițiale. Se părea că sfada nu va lua niciodată sfîrșit. Nimeni nu putea prevedea dacă Saito va discuta în mod rezonabil, sau va face o nouă criză de demență. Rămase o bună bucată de vreme tăcut, în timp ce această chestiune se hotăra pesemne undeva într-o dimensiune misterioasă a universului. Colonelul profită de această tăcere pentru a plasa o întrebare.

— Îmi permiteți să vă întreb, domnule colonel Saito : sînteți mulțumit de felul cum au început lucrările ?

Această întrebare perfidă ar fi putut foarte bine să aplece balanța spre criza de isterie, căci lucrările începuseră foarte prost, ceea ce constituia una din grijile principale ale colonelului Saito, a cărui situație personală depindea, ca și onoarea lui de altfel, de rezultatul acestei bătălii. Nu era însă vremea lui master Hyde. Își pierdu cumpătul, lăsă ochii în jos și mormăi un răspuns nedeslușit. Apoi întinse un pahar de whisky colonelului, își umplu și lui paharul și spuse :

— Ei, colonele Nicholson, mă tem că nu m-ai înțeles bine. Nu trebuie să existe nici un fel de neînțelegere între noi. Cînd am spus că toți ofițerii vor trebui să lucreze nu m-am gîndit niciodată la dumneata, șeful lor. Ordinele mele se refereau numai la ceilalți...

— Nici un ofițer nu va munci, spuse colonelul, punînd la loc paharul pe masă.

Saito își stăpîni cu greu un gest de iritare și se strădui să-și păstreze calmul.

— M-am gîndit bine în ultimele zile, reluă el. Cred că i-aș putea folosi pe comandanți la diferite treburi administrative. Numai ofițerii subalterni ar munci direct și...

— Nici un ofițer nu va depune o muncă manuală, îl întrerupse colonelul Nicholson. Ofițerii trebuie să-și comande oamenii.

Atunci Saito nu-și mai putu stăpîni furia. Dar cînd colonelul s-a întors în celulă, rămînînd neclintit pe pozițiile lui în ciuda ispitelor, amenințărilor, a loviturilor și aproape chiar a rugăminților, era convins că lucrurile au luat-o pe calea cea bună și că în curînd inamicul va fi silit să capituleze.

VI

LUCRĂRILE băteau pasul pe loc. Colonelul făcuse să vibreze o coardă sensibilă, cu ecouri dureroase, întrebîndu-l pe Saito în ce stadiu se află lucrările și judecase cu înțelepciune prevăzînd că necesitatea îl va determina pe japonez să cedeze.

La capătul primelor trei săptămîni, nu numai că podul nici nu se întrezărea măcar, dar pînă

şi cele cîteva operaţii preliminare fuseseră efectuate cu atîta ingeniozitate de către prizonieri, încît avea să fie necesară o anumită perioadă de vreme pentru a se repara greşelile săvîrşite.

Întărîtaţi de tratamentul aplicat şefului lor, a cărui curajoasă fermitate o apreciaseră, exasperaţi de ploaia de înjurături şi de lovituri pe care paznicii o revărsau asupra lor, furioşi că trebuie să robotească mai rău ca sclavii la o lucrare preţioasă pentru duşman, descumpăniţi din cauza despărţirii de ofiţerii lor şi pentru că nu mai auzeau comenzile obişnuite, soldaţii britanici se întreceau în a lucra cu cît mai puţină rîvnă sau chiar în a săvîrşi greşelile cele mai grosolane, simulînd bunăvoinţa.

Nici o pedeapsă nu putea potoli ardoarea lor perfidă, şi micul inginer japonez plîngea uneori de ciudă. Santinelele nu erau destul de numeroase ca să-i poată supraveghea clipă de clipă şi nici destul de inteligente ca să observe defectele în executarea lucrărilor. De douăzeci de ori au trebuit să ia de la început pichetarea celor două tronsoane ale traseului. Alinierile, curbele iscusit calculate şi marcate cu ţăruşi albi de către inginer se transformau, deîndată ce întorcea spatele, într-un labirint de linii frînte cu nişte unghiuri extravagante, care îi smulgeau exclamaţii vrednice de compătimire, cînd se înapoia. De fiecare parte a rîului, cele două extremităţi pe care podul trebuia să le unească prezentau impresionante diferenţe de nivel şi nu ajungeau niciodată una în faţa celeilalte. Una din echipe se apuca deodată să sape pămîntul cu îndîrjire

ca să obţină pînă la urmă un fel de crater mult mai adînc decît nivelul stabilit, în timp ce santinela, privind cu un aer tîmp, se bucura văzînd că în sfîrşit oamenii muncesc cu tragere de inimă. Cînd îşi făcea apariţia inginerul, se lua cu mîinile de cap şi îi bătea, fără nici o deosebire, pe prizonieri şi pe paznici. Aceştia, dîndu-şi seama că fuseseră încă o dată traşi pe sfoară, se răzbunau la rîndul lor, dar stricăciunea era făcută şi erau necesare cîteva ore sau cîteva zile pînă să fie reparată.

Un grup de oameni era trimis în junglă să taie nişte copaci pentru construirea podului. După ce le alegeau cu grijă, se întorceau cu bucăţile cele mai strîmbe şi şubrede ; sau uneori depuneau eforturi considerabile ca să doboare un copac uriaş care cădea în rîu şi în nici un chip nu mai putea fi scos de acolo ; alteori alegeau lemne roase de insecte pe dinăuntru şi incapabile să suporte cea mai mică greutate.

Saito care vizita zilnic şantierul îşi revărsa mînia în accese din ce în ce mai violente. Înjura, ameninţa, lovea şi el, legîndu-se chiar de inginer care îi ţinea piept şi declara că mîna de lucru nu face doi bani. Atunci, urla mai tare imprecaţii şi mai cumplite şi încerca să născocească noi metode barbare ca să pună capăt acestei opoziţii surde. Îşi chinuia prizonierii aşa cum îi poate chinui numai un temnicer răzbunător, rămas de capul lui şi îngrozit de gîndul că ar putea fi destituit pentru incapacitate. Cei prinşi în flagrant delict de rea voinţă sau de sa-

botaj erau legaţi de copaci, loviţi cu nuiele acoperite cu spini şi lăsaţi acolo ceasuri întregi, goi, expuşi atacului furnicilor şi soarelui tropicelor. Seara, unii erau duşi în cîrcă de camarazii lor pînă la spitalul lui Clipton, cu febră mare şi cu spatele numai carne vie. Medicul nu-i putea însă ţine acolo mai multă vreme căci Saito nu uita de existenţa lor. De îndată ce se puteau tîrî, îi trimitea înapoi pe şantier şi poruncea paznicilor să-i supravegheze în mod special.

Puterea de rezistenţă a acestor îndărătnici îl emoţiona pe Clipton uneori chiar pînă la lacrimi. Era uimit că pot suporta un asemenea tratament. Se nimerea totdeauna vreunul printre ei care, atunci cînd rămînea singur cu el, mai găsea puterea să se ridice într-o rînă şi, făcîndu-i cu ochiul, să-i şoptească într-un limbaj care începea să se generalizeze printre prizonierii din Birmania şi Tailanda.

— Afurisitul ăla de pod nu-i încă construit, doctore ; afurisita aia de cale ferată a afurisitului de Împărat nu traversează încă afurisitul de rîu al ţinutului ăstuia afurisit. Afurisitul nostru de colonel are dreptate şi ştie el ce face. Dacă-l vedeţi, spuneţi-i că sîntem alături de el şi că afurisita aia de maimuţă o să mai aibă încă de furcă cu afurisita de armată engleză !

Cele mai sălbatice acte de violenţă n-au dus la nici un rezultat. Oamenii s-au obişnuit cu ele. Exemplul colonelului Nicholson era pentru ei mai îmbătător decît whisky-ul şi berea de care duceau lipsă, de altfel. Cînd vreunul din ei su-

ferea o pedeapsă prea grea ca să-şi mai poată continua îndeletnicirile de teama unor represalii care-i puteau pune viaţa în primejdie, se găsea întotdeauna altul care să-l înlocuiască. Era o rotaţie bine pusă la punct.

Şi mai mare era meritul lor, îşi spunea Clipton, cînd rezistau ipocriziei mieroase a lui Saito, în clipele acelea de descurajare cînd îşi dădea seama cu mîhnire că epuizase întregul şir de torturi obişnuite şi că imaginaţia lui nu mai era în stare să născocească altele.

Într-o bună zi i-a adunat în faţa biroului său, după ce a oprit lucrul mai devreme decît de obicei — ca să nu-i surmeneze, chipurile. A dat dispoziţie să li se distribuie plăcinte cu orez şi fructe cumpărate de la ţăranii *tai* dintr-un sat vecin — cadou al armatei nipone pentru a-i îndemna să nu-şi micşoreze eforturile. Renunţă la orice mîndrie şi ajunse pînă într-acolo încît se umili. Se lăudă că este şi el un om simplu, din popor, care nu caută decît să-şi facă datoria şi să nu aibă neplăceri. Prin refuzul lor de a munci, ofiţerii sporeau sarcinile ce reveneau fiecărui om. El înţelegea foarte bine resentimentele lor şi nu era supărat pe ei. Ca dovadă că nu era supărat pe ei, pentru a arăta simpatia pe care le-o purta — micşorase, pe răspunderea lui, această sarcină. Inginerul stabilise drept normă, pentru lucrările de terasament, un metru cub şi jumătate de pămînt de om ; ei bine, el, Saito, a hotărît cu de la sine putere să reducă această normă la un metru cub. Proceda astfel pentru că îi era milă de suferinţele lor — de care nu

era el vinovat. Nădăjduia că vor răspunde la acest gest prietenesc dînd dovadă de bunăvoință și terminînd repede această lucrare ușoară care va contribui la micșorarea duratei acestui război blestemat.

În ultima parte a cuvîntării în glasul lui răsunară accente aproape rugătoare, dar rugămințile lui n-au avut mai mult efect decît torturile. A doua zi norma a fost îndeplinită întocmai. Fiecare om a săpat și a cărat cu conștiinciozitate cîte un metru cub de pămînt. Unii au depășit chiar norma ; dar locul unde a fost cărat acest pămînt era o insultă adusă celui mai elementar bun-simț.

Pînă la urmă Saito a fost acela care a cedat. Își epuizase toate resursele și îndărătnicia prizonierilor făcuse din el un obiect vrednic de milă. Cu puțin înainte de capitulare, rătăcea prin lagăr cu privirea speriată, ca o fiară hăituită. A mers pînă acolo încît i-a implorat pe cei mai tineri locotenenți să-și aleagă ei singuri munca, promițîndu-le avantaje speciale și un regim cu mult mai bun decît cel obișnuit. Toți au rămas însă de neclintit, și întrucît tocmai se aștepta la o inspecție din partea unor înalte foruri japoneze, s-a resemnat la o capitulare rușinoasă.

Încercă o manevră disperată ca să „scape cu fața curată" și să-și camufleze înfrîngerea totală, dar această jalnică încercare nu i-a putut înșela nici măcar pe proprii lui soldați. Ziua de 7 decembrie 1942 fiind aniversarea intrării în război a Japoniei, a anunțat în mod solemn că în cinstea acestei date își asumă răspunderea anulării tuturor pedepselor. Într-o convorbire cu colonelul Nicholson i-a adus la cunoștință că a luat o măsură deosebit de binevoitoare : ofițerii vor fi scutiți de la munca manuală. Spera însă că, în schimb, ei se vor strădui să conducă activitatea oamenilor aflați în subordinea lor în așa fel încît aceștia să aibă o productivitate ridicată.

Colonelul Nicholson declară că va vedea ce are de făcut. De vreme ce pozițiile se sprijineau pe o bază corectă, nu avea nici un motiv să se opună programului elaborat de învingătorii lui. Ca în toate armatele civilizate, ofițerii — acest lucru era cît se poate de limpede pentru el — vor răspunde de comportarea soldaților lor.

Era o capitulare totală a părții japoneze. În seara aceea victoria a fost sărbătorită în tabăra britanică prin cîntece, urale și o rație suplimentară de orez pe care Saito, scrîșnind din dinți, a fost nevoit s-o distribuie, ca să dea mai multă greutate gestului său. În aceeași seară colonelul japonez s-a închis devreme în camera lui, plîngîndu-și onoarea pîngărită și înecîndu-și mînia în libațiuni solitare care au ținut fără întrerupere pînă în miez de noapte, cînd a căzut beat-mort pe pat — stare în care nu ajungea decît în cazuri excepționale, deosebita-i capacitate permițîndu-i să reziste în general celor mai barbare amestecuri.

VII

COLONELUL Nicholson, însoţit de consilierii lui obişnuiţi, maiorul Hughes şi căpitanul Reeves, se îndreptă spre rîul Kwai, mergînd de-a lungul terasamentului căii ferate la care lucrau prizonierii.

Mergea încet. Nu era grăbit. Imediat după eliberarea lui repurtase o a doua victorie obţinînd — pentru el şi pentru ofiţerii lui — patru zile de odihnă totală drept compensaţie pentru pedepsele nedrepte pe care le înduraseră. Saito strînsese pumnii de mînie la gîndul acestei noi tărăgănări, dar se resemnase. Dăduse chiar ordine ca toţi prizonierii să fie trataţi în mod civilizat şi turtise mutra unuia din soldaţii lui, pe buzele căruia i se păruse că flutură un zîmbet ironic.

Colonelul Nicholson nu ceruse patru zile de odihnă numai ca să-şi poată recupera puterile după chinurile prin care trecuse, ci şi ca să poată reflecta, să poată face un bilanţ al situaţiei, să discute această situaţie cu statul său major şi să stabilească o linie de conduită, aşa cum se cuvine să procedeze orice şef conştiincios, în loc de-a se năpusti cu ochii închişi în nişte improvizări — comportare pe care o detesta mai mult ca orice.

Nu i-a trebuit prea multă vreme ca să-şi dea seama de greşelile sistematice comise de oamenii lui în executarea lucrărilor. Hughes şi Reeves n-au putut să nu exclame, văzînd rezultatele surprinzătoare ale activităţii lor :

— Grozav terasament pentru o cale ferată ! — spuse Hughes. Sir, v-aş sugera să-i citaţi pe responsabili pe ordinul de zi al regimentului... Şi cînd te gîndeşti că trenuri încărcate cu muniţii trebuie să treacă peste aşa ceva !

Colonelul păstra o înfăţişare gravă.

— Frumoasă treabă, adăugă şi căpitanul Reeves, fost inginer de poduri şi şosele. Nici unui om cu judecată nu i-ar putea trece prin minte că au de gînd să dea drumul vreunui tren pe aceste valuri. Aş prefera să înfrunt din nou armata japoneză, sir, decît să călătoresc pe această cale ferată !

Colonelul rămase serios şi întrebă :

— După părerea dumitale, Reeves, părerea dumitale de tehnician, crezi că toate astea ar putea fi de vreun folos ?

— Nu cred, sir, răspunse Reeves după cîteva clipe de gîndire. Ar face mai bine să renunţe la toată harababura asta şi să construiască o altă cale ferată ceva mai încolo.

Colonelul Nicholson păru şi mai preocupat. Dădu din cap şi îşi continuă drumul în tăcere. Voia să vadă întregul şantier înainte de a-şi forma o părere.

Ajunseră lîngă rîul Kwai. O echipă de vreo cincizeci de oameni, aproape goi, purtînd doar triunghiul acela de stofă pe care japonezii îl dăduseră ca haină de lucru, se agitau în jurul viitoarei căi ferate. O santinelă cu puşca la umăr se plimba în faţa lor. O parte din ei săpau pămîn-

tul ceva mai departe ; ceilalţi cărau pămîntul în nişte lese de bambus şi-l aruncau de o parte şi de alta a unei linii jalonate cu nişte ţăruşi albi. Traseul iniţial era perpendicular cu malul rîului, dar perfida ingeniozitate a prizonierilor izbutise să-l facă aproape paralel cu el. Inginerul japonez nu era acolo. Putea fi zărit de partea cealaltă a rîului, gesticulînd în mijlocul unui grup de soldaţi care erau transportaţi în fiecare dimineaţă pe malul stîng cu nişte plute. Se auzeau şi vociferări.

— Cine a plantat linia asta de ţăruşi ? întrebă colonelul, oprindu-se.

— „Dînsul" a făcut-o, sir, răspunse un caporal englez, luînd poziţia de drepţi în faţa şefului său şi arătînd cu degetul în direcţia inginerului. „Dînsul" a făcut-o, dar l-am ajutat şi eu puţin. Am adus o mică rectificare după ce a plecat. Ştiţi, ideile noastre nu coincid întotdeauna, sir.

Şi întrucît santinela se îndepărtase puţin, profită de acest prilej pentru a-i face cu ochiul colonelului, fără să mai scoată o vorbă. Colonelul nu răspunse la acest semn de tainică înţelegere. Rămase întunecat.

— Da, văd — spuse el pe un ton foarte rece.

Trecu mai departe fără să facă nici un alt comentariu şi se opri în faţa altui caporal. Acesta, ajutat de cîţiva oameni, cheltuia o energie considerabilă ca să cureţe şantierul de nişte rădăcini uriaşe, cărîndu-le pe vîrful unui povîrniş în loc să le dea drumul la vale pînă în fundul rîpei — toate astea sub privirea inexpresivă a altui soldat japonez.

— Cîţi oameni ai azi în echipă ? — întrebă autoritar colonelul.

Paznicul se uita ţintă la el făcînd ochi mari şi întrebîndu-se dacă consemnele primite îi îngăduiau să lase pe cineva să-i interpeleze în felul acesta pe prizonieri ; tonul era însă atît de poruncitor încît santinela rămase nemişcată. Caporalul se ridică repede şi răspunse cu glas şovăitor.

— Douăzeci sau douăzeci şi cinci, sir, nu mai ştiu prea bine. Unuia din ei i s-a făcut rău cînd a ajuns pe şantier. O ameţeală bruscă şi... inexplicabilă, sir, căci era sănătos tun dimineaţa cînd s-a sculat. Trei sau patru din tovarăşii lui au fost „nevoiţi" să-l ducă la spital, sir, căci nu se putea ţine pe picioare. Nu s-au întors încă. Era omul cel mai greu şi cel mai solid din echipă, sir. În condiţiile astea n-o să ne putem îndeplini norma, sir. Parcă toate belelele se abat asupra acestei căi ferate.

— Caporalii trebuie să ştie exact numărul oamenilor aflaţi sub comanda lor, spuse colonelul... Şi care-i norma voastră ?

— Un metru cub de pămînt pe zi de om, sir, de săpat şi de cărat. Dar cu rădăcinile astea blestemate, sir, am impresia că şi asta va fi peste puterile noastre.

— Da, văd, spuse colonelul, pe un ton şi mai aspru.

Se îndepărtă mormăind printre dinţi nişte cuvinte nedesluşite. Hughes şi Reeves îl urmară.

Urcă împreună cu suita lui pe un dîmb de unde domina rîul şi întregul şantier. Rîul Kwai avea acolo peste o sută de metri lăţime, şi malu-

rile rîpoase se ridicau foarte sus deasupra nivelului apei. Colonelul inspectă terenul în toate direcţiile apoi se adresă subordonaţilor lui. Enunţă locuri comune dar cu o voce care-şi recăpătase întreaga vigoare.

— Oamenii ăştia, mă refer la japonezi, abia au ieşit din starea de sălbăticie — şi asta încă prea de timpuriu. Au încercat să copieze metodele noastre dar nu şi le-au însuşit. Dacă îi laşi fără modele, sînt nişte oameni pierduţi. Aici, în această vale, nu sînt în stare să ducă la bun sfîrşit o lucrare care cere doar puţină inteligenţă. Nu ştiu că întotdeauna cîştigi timp dacă mai întîi chibzuieşti, în loc să te agiţi fără rost. Ce părere ai, Reeves? Căile ferate şi podurile sînt doar specialitatea dumitale.

— Aşa e, sir, răspunse căpitanul cu o vioiciune instinctivă. Am construit peste zece lucrări de felul acesta în India. Cu materialul care se află în junglă şi cu mîna de lucru de care dispunem, un inginer calificat ar putea construi podul în mai puţin de şase luni... Mărturisesc că sînt clipe cînd incompetenţa lor mă scoate din sărite!

— Şi pe mine, recunoscu Hughes. Trebuie să recunosc că spectacolul acestei anarhii mă exasperează uneori. Cînd e atît de simplu să...

— Dar pe mine — îl întrerupse colonelul, credeti că scandalul ăsta mă bucură? Ceea ce am văzut azi-dimineaţă m-a indignat pur şi simplu.

— În orice caz, cred că în ce priveşte cotropirea Indiei, putem fi liniştiţi, sir, spuse căpitanul

Reeves, dacă — aşa cum pretind ei — la asta trebuie să servească această cale ferată. Podul de pe rîul Kwai nu-i încă gata să suporte greutatea trenurilor lor!

Colonelul Nicholson îşi urma firul gîndurilor şi ochii lui albaştri se aţintiră asupra colaboratorilor lui.

— *Gentlemen,* spuse el, cred că va trebui să dăm dovadă cu toţii de multă fermitate ca să-i putem lua din nou în mînă pe oamenii noştri. În contact cu aceşti barbari au căpătat obiceiuri proaste ca nepăsarea şi lenea, incompatibile cu condiţia de soldaţi englezi. Va trebui să dăm dovadă de răbdare şi de tact, căci nu-i putem socoti direct răspunzători de această situaţie. Au nevoie de autoritate, dar aşa ceva le-a lipsit. Loviturile, bătăile n-o pot înlocui. De altfel, tot ce am văzut aici a dovedit cu prisosinţă acest lucru... O agitaţie dezordonată, dar nimic pozitiv. Asiaticii ăştia au demonstrat ei înşişi incompetenţa lor în domeniul conducerii.

Se aşternu o tăcere în timpul căreia cei doi ofiţeri se întrebară în sinea lor care putea fi semnificaţia reală a acestor cuvinte. Erau limpezi. Nu ascundeau nici un subînţeles. Colonelul Nicholson vorbea cu obişnuita-i sinceritate. Din nou, chibzui adînc şi apoi continuă:

— Vă recomand deci, aşa cum voi recomanda de altfel tuturor ofiţerilor, să fiţi înţelegători la început. În nici un caz însă răbdarea noastră nu trebuie să meargă pînă la slăbiciune, căci altminteri n-ar trece mult şi am cădea şi noi tot atît de jos ca aceşti primitivi. De altfel, am să vor-

besc chiar eu oamenilor. Începînd chiar de azi va trebui să îndreptăm greşelile cele mai strigătoare. Bineînţeles, oamenii nu trebuie să lipsească de pe şantier la cel mai mic pretext. Caporalii trebuie să răspundă fără nici o şovăire la întrebările ce li se pun. Nu e nevoie să insist asupra necesităţii de a se reprima cu fermitate orice intenţie de sabotaj sau orice manifestări de fantezie. O cale ferată trebuie să fie orizontală şi nu trebuie să arate ca nişte valuri, cum bine ai spus adineauri, Reeves...

Partea a doua

I

LA CALCUTTA, colonelul Green, şeful lui „Force 316" recitea cu atenţie un raport care-i parvenise după ce străbătuse o filieră complicată, împodobit cu comentariile scrise de vreo jumătate de duzină de servicii oculte, militare sau asimilate. „Force 316" („Plastic & Destructions Co. Ltd.", cum îi spuneau iniţiaţii) nu căpătase încă amploarea pe care avea s-o ia, în Extremul-Orient, la sfîrşitul războiului, dar se ocupa încă de pe atunci cu avînt, cu dragoste şi în scopuri foarte precise, de instalaţiile japoneze aflate pe teritoriile ocupate din Malayezia, Birmania, Tailanda şi China. Această instituţie se străduia să compenseze insuficienţa mijloacelor ei cu îndrăzneala executanţilor.

— E într-adevăr prima oară cînd îi văd pe toţi de acord — rosti cu glas scăzut colonelul Green. Trebuie să facem ceva.

Prima parte a acestei constatări se adresa numeroaselor servicii secrete cu care „Force 316" era obligată să colaboreze şi care, separate prin pereţi impenetrabili, dornice să-şi păstreze monopolul procedeelor, ajungeau adeseori la concluzii contradictorii. Asta îl şi înfuria pe colonelul Green care trebuia să întocmească planul de acţiune în funcţie de informaţiile primite. „Acţiunea" era specialitatea lui „Force 316" ; pe colonelul Green nu-l interesau teoriile şi discuţiile decît în măsura în care acestea aveau ca scop final acţiunea. Îi mergea chiar vestea că expunea această concepţie subordonaţilor lui cel puţin o dată pe zi. Era nevoit să-şi petreacă o parte din timp încercînd să desprindă adevărul din rapoarte, ţinînd seama nu numai de informaţiile propriu-zise, ci şi de tendinţele psihologice ale diferitelor organisme emiţătoare (optimism, pesimism, tendinţa nesocotită de a înflora faptele sau, dimpotrivă, incapacitatea totală de a le interpreta).

Colonelul Green păstra un loc special în inima lui adevăratului, marelui, faimosului, unicului „Intelligence Service" care, considerîndu-se de esenţă pur spirituală, refuza sistematic să colaboreze cu corpul executiv, se închidea într-un turn de fildeş, nu arăta documentele sale cele mai preţioase nici unei fiinţe care le-ar fi putut folosi, sub pretextul că erau prea secrete, şi le rînduia cu grijă într-un seif. Zăceau acolo ani de-a rîndul pînă nu mai erau de nici un folos — sau mai bine zis pînă ce într-o bună zi —

mulţi ani după război — vreun mare ştab simţea nevoia lăuntrică să-şi scrie memoriile înainte de a-şi da obştescul sfîrşit, să se destăinuiască posterităţii şi să facă cunoscut întregii naţiuni cuprinsă de admiraţie, cît de subtil fusese serviciul la cutare dată şi în cutare împrejurare, descoperind întregul plan al inamicului : locul şi ziua cînd trebuia să atace fuseseră prevăzute cu o mare precizie. Aceste pronosticuri erau riguros exacte, întrucît mai sus-pomenitul inamic atacase într-adevăr în aceste condiţii, obţinînd întocmai succesul prevăzut în documente.

Acesta era în orice caz punctul de vedere, poate cam exagerat, al colonelului Green care nu prea aprecia teoria artei pentru artă în materie de informaţii. Bombăni o observaţie nedesluşită gîndindu-se la unele întîmplări precedente, apoi văzînd precizia şi miraculoasa concordanţă a informaţiilor, în cazul de faţă, încercă aproape un sentiment de ciudă fiind nevoit să admită că de data asta serviciile făcuseră o treabă bună. Se consolă spunîndu-şi, cu oarecare rea-credinţă, că informaţiile cuprinse în raport erau de mult cunoscute în toată India. În sfîrşit, rezumă şi clasă în mintea lui aceste informaţii gîndindu-se cum să le folosească.

„Calea ferată din Birmania şi din Tailanda este în curs de construcţie. Şaizeci de mii de prizonieri aliaţi, aduşi de japonezi, reprezintă mîna de lucru şi muncesc acolo în condiţii înspăimîntătoare. În ciuda unor pierderi cumplite, e de prevăzut că lucrarea, de o importanţă considera-

bilă pentru inamic, va fi terminată peste cîteva luni.., Anexăm traseul aproximativ. Prevede trecerea unor rîuri pe poduri de lemn..."

Cînd ajunse la acest punct al recapitulării sale mintale, colonelul Green simţi deodată că-i revine buna dispoziţie şi schiţă un zîmbet de mulţumire. Apoi continuă.

„Populaţia *tai*, este foarte nemulţumită de atitudinea protectorilor ei care i-au rechiziţionat orezul şi ai căror soldaţi se poartă ca într'o ţară cotropită. Ţăranii, mai ales, sînt foarte surescitaţi în regiunea căii ferate. Mai mulţi ofiţeri superiori din armata tailandeză şi chiar cîţiva membri ai curţii regale au luat în secret legătura cu aliaţii şi sînt gata să sprijine în interiorul ţării o acţiune antijaponeză pentru care există de altfel numeroşi partizani voluntari. Au nevoie de arme şi de instructori."

— Nu mai încape nici o îndoială, îşi spuse colonelul Green. Tebuie să trimit o echipă în regiunea căii ferate.

După ce luă această hotărîre, medită îndelung asupra diferitelor calităţi pe care ar trebui să le aibă şeful unei asemenea expediţii. În urma unor laborioase eliminări îl convocă pe maiorul Shears, fost ofiţer de cavalerie, care trecuse la „Force 316" încă de la înfiinţarea acestei instituţii speciale şi care era chiar unul din promotorii ei. Acest corp luase fiinţă numai datorită unor stăruitoare iniţiative individuale, sprijinite fără entuziasm de cîteva autorităţi militare care puteau fi

numărate pe degete. Shears sosise cu puţin timp înainte din Europa, unde îndeplinise cu succes cîteva misiuni delicate, cînd colonelul Green îl convocă şi avu o lungă întrevedere cu dînsul. Îi comunică toate informaţiile de care dispunea şi îi indică, în linii mari, în ce va consta misiunea lui.

— Vei lua puţin material cu dumneata — îi spuse colonelul — îţi vom paraşuta noi în funcţie de necesităţi. În ce priveşte acţiunea, ai să vezi dumneata pe loc ce ai de făcut, dar caută şi nu te pripi ! După părerea mea e mai bine să aşteptăm terminarea căii ferate şi abia atunci să dăm o mare lovitură, decît să riscăm să trezim bănuieli prin cîteva intervenţii lipsite de importanţă.

Nu era nevoie să se precizeze forma exactă pe care trebuia s-o îmbrace „acţiunea", nici despre ce fel de material era vorba. Însuşi rostul lui „Plastic & Destructions Co. Ltd." făcea ca orice explicaţie suplimentară să fie de prisos.

Deocamdată, Shears trebuia să ia legătura cu *taii*, să se încredinţeze de atitudinea lor binevoitoare şi de loialitatea lor, apoi să înceapă instruirea partizanilor.

— După părerea mea, grupul dumitale ar putea fi alcătuit deocamdată din trei oameni — propuse colonelul Green. Ce zici ?

— Cred că e bine, sir, încuviinţă Shears. E nevoie de cel puţin un nucleu de trei europeni ; iar dacă am fi mai mulţi am risca să atragem atenţia.

— Sîntem deci de acord. Pe cine ai de gînd să iei ?

— Mă gîndesc la Warden, sir.

— Căpitanul Warden ? Profesorul Warden ? Ştii pe cine să pui ochii, Shears. Voi amîndoi sînteţi două dintre cele mai bune elemente ale noastre.

— Am crezut că e vorba de o misiune importantă, sir — spuse Shears cu o voce indiferentă.

— E vorba de o misiune foarte importantă, cu o latură diplomatică şi o latură activă.

— Warden este omul de care am nevoie pentru aşa ceva, sir. Un fost profesor de limbi orientale ! Cunoaşte graiul *tai* şi va şti să vorbească indigenilor. E un om cu judecată şi nu se aprinde... mai mult decît e nevoie.

— Bine, ia-l pe Warden. Şi al treilea ?

— Am să mă mai gîndesc, sir. Probabil unul din tinerii care au absolvit cursurile. Cîţiva dintre ei mi se par potriviţi. Vă spun eu mîine.

„Force 316" înfiinţase o şcoală la Calcutta unde erau instruiţi tineri voluntari.

— Bine. Uită-te pe harta asta. Am însemnat punctele unde aţi putea fi paraşutaţi şi locurile unde, după spusele agenţilor noştri, v-aţi putea ascunde pe la băştinaşi fără riscul de a fi descoperiţi. Au şi fost efectuate zboruri de recunoaştere.

Shears se aplecă asupra hărţii şi asupra fotografiilor mărite. Examină cu luare-aminte regiunea pe care „Force 316" o alesese ca teatru al

operaţiunilor sale eterodoxe pe teritoriul Tailandei. Simţi fiorul acela care îi trecea întotdeauna prin şira spinării cînd era pe cale să pornească într-o nouă expediţie pe meleaguri necunoscute. Toate misiunile încredinţate de „Force 316" aveau un aspect excitant, dar de data aceasta atracţia pentru aventură era condimentată de caracterul sălbatic al acestor munţi acoperiţi de junglă, locuiţi de un popor de contrabandişti şi de vînători.

— Mai multe locuri mi se par potrivite, reluă colonelul Green. Acest mic cătun izolat, de pildă, aproape de frontiera cu Birmania, la vreo două sau trei zile de mers de la calea ferată, pe cît se pare. După traseul aproximativ, calea ferată ar trebui să traverseze pe aici rîul... rîul Kwai, dacă planul e corect... Aici va fi probabil unul din podurile cele mai lungi de pe toată linia.

Shears zîmbi, aşa cum zîmbise şi şeful lui cînd se gîndise la numeroasele treceri peste rîuri.

— Sub rezerva unui studiu ceva mai temeinic, sir, cred că locul acesta ar fi cît se poate de potrivit pentru cartierul nostru general.

— Bine. Nu ne mai rămîne decît să organizăm paraşutarea. Cred că această operaţie va avea loc peste vreo două sau trei săptămîni, dacă *taii* sînt de acord. Ai mai sărit cu paraşuta ?

— Niciodată, sir. Procedeul acesta intra abia în practica curentă pentru noi cînd am părăsit Europa. Cred că nici Warden n-a mai sărit.

— Ia stai puţin. Îi întreb eu pe specialişti dacă n-ar putea organiza cîteva şedinţe de antrenament pentru voi.

Colonelul Green ridică receptorul, chemă o somitate de la R.A.F.[1] şi îi spuse ce doreşte. Răspunsul a fost destul de lung şi se părea că nu-l prea mulţumeşte. Lui Shears, care nu-şi lua ochii de la el, i se păru chiar că se întunecă la faţă.

— Şi asta-i părerea dumitale definitivă ? — întrebă colonelul Green.

Rămase cîteva clipe cu sprînceana încruntată şi apoi aşeză receptorul în furcă. După alte cîteva clipe de tăcere se hotărî în sfîrşit să dea cîteva lămuriri.

— Vrei să ştii care-i părerea specialistului ? Iat-o. A spus textual :„Dacă ţii neapărat ca oamenii dumitale să facă cîteva sărituri de antrenament, pot să le pun la dispoziţie mijloacele necesare, dar la drept vorbind nu i-aş sfătui, afară de cazul cînd ar dispune de vreo şase luni pentru o pregătire temeinică. Experienţa mea în misiuni de acest fel pe un asemenea teren se rezumă la cele ce urmează : dacă sar o dată, mă înţelegi, o singură dată, au aproximativ cincizeci de şanse dintr-o sută să-şi frîngă ceva. Dacă sar de două ori, au optzeci de şanse dintr-o sută. Dacă sar de trei ori, nu au absolut nici o şansă să scape teferi. Mă înţelegi ? Nu e vorba aici de

[1] Royal Air Force — Forţele aeriene britanice.

antrenament, e ceva matematic, ţine de calculul probabilităţilor. Adevărata înţelepciune constă în a-i lansa o singură dată şi bine"... Asta a spus. Acum, dumneata trebuie să hotărăşti.

— Unul din marile avantaje ale armatelor noastre moderne este că dispun de specialişti pentru a rezolva toate dificultăţile, sir — răspunse grav Shears. Nu cred că am putea fi mai deştepţi decît ei. Opinia acestuia mi se pare plină de bun-simţ. Sînt convins că mintea raţională a lui Warden o va aprecia şi va fi şi el de părerea mea. Aşa cum ne-a sfătuit specialistul, vom sări numai o dată... şi bine.

II

— AM IMPRESIA, Reeves că nu eşti prea mulţumit — spuse colonelul Nicholson căpitanului de geniu a cărui atitudine exprima o mînie reţinută. Ce s-a întîmplat ?

— Ce s-a întîmplat ?... S-a întîmplat că aşa nu mai merge, sir. Vă asigur că nu se mai poate. De altfel luasem hotărîrea să vă împărtăşesc chiar azi toate frămîntările mele. Maiorul Hughes e de aceeaşi părere cu mine.

— Ce s-a întîmplat ? — repetă colonelul, încruntînd sprîncenele.

— Sînt întru totul de părerea lui Reeves, sir, spuse Hughes care se îndepărtase de şantier

pentru a veni în întîmpinarea şefului său. Şi eu ţin să vă aduc la cunoştinţă că aşa nu se mai poate.

— Ce anume ?

— Sîntem în plină anarhie. Niciodată, în întreaga mea carieră, n-am pomenit o asemenea inconştienţă sau o asemenea lipsă de metodă. Aşa n-o să ajungem departe. Batem pasul pe loc. Toată lumea dă ordine dezlînate. Oamenii ăştia, japonezii, sînt cu desăvîrşire lipsiţi de simţul conducerii. Dacă se încăpăţînează să se amestece în treaba asta, niciodată n-o s-o putem duce la bun sfîrşit.

Fără îndoială, activitatea se îmbunătăţise de cînd ofiţerii englezi preluaseră conducerea echipelor dar, deşi progresele în muncă erau sensibile din punct de vedere cantitativ şi calitativ, mai dăinuiau destule lipsuri.

— Vorbeşte. Dumneata întîi, Reeves.

— Sir, spuse căpitanul scoţînd o foaie de hîrtie din buzunar, mi-am notat numai enormităţile, căci altminteri lista ar fi fost prea lungă.

— Hai, spune. Sînt aici ca să ascult plîngerile demne de a fi luate în seamă şi să examinez toate sugestiile. Îmi dau şi eu seama că lucrurile cam şchioapătă. Lămureşte-mă dumneata.

— În primul rînd, sir, e o adevărată nebunie să construieşti podul într-un loc ca ăsta.

— De ce ?

— Un fund mocirlos, sir ! Nimeni n-a mai pomenit un pod de cale ferată construit pe un fund mişcător. Numai unor sălbatici ca ăştia le

poate trece prin minte aşa ceva. Pun rămăşag, sir, că podul se va prăbuşi cînd primul tren va încerca să treacă.

— Asta-i grav, Reeves, spuse colonelul Nicholson aţintindu-şi ochii limpezi asupra colaboratorului său.

— Foarte grav, sir ; şi am încercat să demonstrez acest lucru inginerului japonez... Inginer ? Doamne Dumnezeule, un cîrpaci nenorocit. Dar du-te şi convinge-l pe un individ care habar n-are ce înseamnă rezistenţa solului, care face nişte ochi mari ca cepele cînd i se pomenesc cifre privind presiunea terenului şi care nici nu ştie măcar să vorbească englezeşte ca lumea... Şi am avut totuşi răbdare, sir. Am încercat în fel şi chip să-l conving. Am făcut chiar o mică experienţă în speranţa că n-o să poată tăgădui ceea ce vede cu ochii lui. Dar mi-am pierdut timpul degeaba. Se încăpăţînează să construiască podul pe fundul ăsta mocirlos.

— O experienţă, Reeves ? întrebă colonelul Nicholson ciulind urechile, căci acest cuvînt îi stîrnea întotdeauna un deosebit interes plin de curiozitate.

— Oh, foarte simplă, sir. Şi un copil ar înţelege. Vedeţi stîlpul acela de colo, cufundat în apă, lîngă mal ? Eu am dat dispoziţie să fie împlîntat acolo, cu lovituri de mai. Ei bine, aflaţi că a intrat foarte adînc în pămînt şi tot n-am dat încă de un fund solid. De fiecare dată cînd lovim pe capul stîlpului, sir, tot se mai afundă, aşa cum se vor afunda toţi stîlpii de susţinere a po-

dului sub greutatea trenului. Ar trebui să turnăm niște fundații de beton, dar n-avem asemenea posibilități.

Colonelul se uită cu atenție la stîlp și-l întrebă pe Reeves dacă nu s-ar putea repeta experiența în prezența lui. Reeves dădu un ordin. Cîțiva prizonieri se apropiară și traseră de o frînghie. Un mai greu, suspendat pe un eșafod, căzu în două sau trei rînduri izbind vîrful stîlpului. Acesta se adînci în chip simțitor.

— Ei, vedeți, sir, triumfă Reeves. Am putea lovi așa pînă mîine și tot s-ar mai adînci. Încă puțin și o să fie complet acoperit de apă.

— Da, da, rosti colonelul ; spune-mi la cîte picioare în sol se află acum ?

Reeves îi spuse cifra exactă pe care o avea notată și adăugă că nici cei mai mari copaci din junglă n-ar putea atinge un fund rezistent.

— Foarte bine — spuse colonelul Nicholson cu o vădită satisfacție. E limpede, Reeves. Așa cum ai spus și dumneata, și un copil ar înțelege. E o demonstrație frumoasă, așa cum îmi place mie. Spui că nu l-a convins pe inginer ? Pe mine însă m-a convins ; și bagă-ți bine în cap, Reeves, că asta-i principalul. Spune-mi acum ce soluție propui ?

— Să mutăm podul, sir. Cred că la vreo milă de aici ar fi un loc potrivit. Bineînțeles, ar trebui să verificăm.

— Trebuie să verifici, Reeves, rosti colonelul cu vocea lui calmă și să-mi comunici cifrele ca să-i pot convinge.

Își notă această primă problemă și apoi întrebă :

— Mai departe, Reeves ?

— Materialele pentru pod, sir. Doboară niște copaci ! Oamenii noștri începuseră o selecție iscusită, nu-i așa ? Ei cel puțin știau ce făceau. Cu nenorocitul ăsta de inginer însă lucrurile nu merg mult mai bine, sir. Taie orice și oricum, fără să-i pese dacă lemnele sînt de esență moale sau tare, dacă sînt rigide sau flexibile și dacă vor rezista solicitărilor. E o rușine, sir !

Colonelul Nicholson făcu o nouă însemnare pe petecul de hîrtie care-i servea drept carnet.

— Altceva, Reeves ?

— Am lăsat asta la urmă căci e poate lucrul cel mai important, sir. Ați văzut și dumneavoastră : rîul are cel puțin patru sute de picioare lățime. Malurile sînt înalte. Tablierul se va ridica la peste o sută de picioare deasupra nivelului apei. E vorba de o lucrare importantă ; nu-i așa ? Nu e jucărie ? Ei bine, l-am rugat de cîteva ori pe inginerul ăla să-mi arate planul lucrării. A dat din cap în felul lui, așa cum fac toți cînd se simt încurcați... pînă cînd într-o bună zi l-am întrebat pe șleau. Și... n-o să mă credeți, sir... n-are nici un plan și nici n-are de gînd să facă vreun plan !... Parcă nici nu știe despre ce e vorba. Da, da, așa cum vă spun. Vrea să construiască un pod așa cum așezi o podișcă peste un șanț ; niște bucăți de lemn înfipte la întîmplare și cîteva grinzi deasupra ! Nu, niciodată n-o să

ţină aşa ceva, sir. Vă spun, mi-e pur şi simplu ruşine să iau parte la un asemenea sabotaj.

Indignarea lui era atît de sinceră, încît colonelul Nicholson găsi de cuviinţă să-i spună cîteva cuvinte liniştitoare.

— Calmează-te, Reeves. Ai făcut bine că mi-ai spus tot ce ai avut pe suflet şi înţeleg foarte bine punctul dumitale de vedere. Fiecare îşi are amorul său propriu.

— Aşa e, sir, vorbesc foarte sincer. Aş prefera să mai îndur tratamentul acela crud decît să contribui la zămislirea acestui monstru.

— Ai întru totul dreptate, spuse colonelul, însemnîndu-şi acest ultim punct. E într-adevăr o chestiune foarte gravă şi nu putem rămîne cu braţele încrucişate. Îţi promit că am să mă gîndesc la problema asta... E rîndul dumitale, Hughes.

Maiorul Hughes era tot atît de surescitat ca şi colegul lui. Această stare părea destul de ciudată, căci era în general un om calm.

— Sir, niciodată n-o să putem introduce o adevărată disciplină pe şantier şi n-o să putem obţine ca oamenii noştri să depună o muncă serioasă dacă paznicii japonezi — uitaţi-vă la ei, sir, adevărate brute ! — se vor băga mereu în treburile astea şi vor da ordine. Chiar azi-dimineaţă, împărţisem fiecare din echipele care lucrează la terasamentul căii ferate în trei grupe : prima grupă săpa pămîntul, a doua îl căra, iar a treia îl împrăştia şi nivela digul. Am avut grijă să stabilesc eu însumi efectivul fiecărei grupe şi

să precizez sarcinile în aşa fel încît să existe o sincronizare...

— Da, da, înţeleg, spuse colonelul, iarăşi foarte interesat. Un fel de specializare a muncii.

— Întocmai, sir... Sînt doar obişnuit cu asemenea terasamente ! Înainte de a fi director am fost şef de şantier. Am săpat puţuri la peste trei sute de picioare adîncime... Spuneam, aşadar, că azi dimineaţă echipele mele au început să lucreze după sistemul ăsta. Treaba mergea strună. Erau cu mult înainte faţă de orarul stabilit de japonezi. Aşa... Iată însă că se iveşte una din gorilele alea care începe să gesticuleze scoţînd nişte urlete şi să ceară contopirea celor trei grupe. Pesemne ca să-i poată supraveghea mai uşor — idiotul ! Şi care-i rezultatul ? — harababură, învălmăşeală, anarhie. Se stingheresc unii pe alţii şi bat pasul pe loc. Ţi se face lehamite nu alta. Uitaţi-vă la ei, sir.

— Aşa e, da, văd — încuviinţă colonelul Nicholson, după ce se uită cu conştiinciozitate. Am mai observat şi eu această dezordine.

— Mai e şi altceva, sir : imbecilii ăştia au stabilit ca normă un metru cub de pămînt de om fără să-şi dea seama că soldaţii noştri, bine conduşi, pot face mult mai mult. Între noi, sir, e un fleac, e o treabă de copil. Cînd socot ei că fiecare a săpat, cărat şi împrăştiat norma lui de un metru cub, gata, s-a isprăvit, sir. Vă spun eu că sînt nişte nătîngi ! Dacă mai rămîn de cărat cîteva tărgi cu pămînt pentru a uni două tronsoane, credeţi că cer un efort suplimentar, chiar dacă soarele e încă sus pe cer ? Da de unde !

Opresc munca echipei, sir. Cum vreţi să dau eu ordinul să continue? În ce situaţie m-aş afla faţă de oamenii mei?

— Crezi într-adevăr că norma e prea mică? — întrebă colonelul Nicholson.

— E pur şi simplu ridicolă, sir — interveni Reeves. În India, cu o climă tot atît de penibilă ca aici, şi pe un teren mult mai tare, culii fac uşor un metru cub şi jumătate.

— Şi mie mi se părea... rosti gînditor colonelul. Am avut cîndva prilejul să conduc nişte lucrări de genul ăsta, în Africa, pentru construirea unei şosele. Oamenii mei lucrau mult mai repede... Nu, e clar că nu mai putem continua aşa, hotărî el cu energie. Bine aţi făcut că mi-aţi spus toate astea.

Îşi reciti însemnările, rămase pe gînduri, apoi se adresă celor doi colaboratori ai lui.

— Vreţi să ştiţi, Hughes, şi dumneata Reeves, ce concluzie, după părerea mea, trebuie să tragem de aici? Aproape toate lipsurile pe care mi le-aţi semnalat au o singură origine: o lipsă totală de organizare. De altfel, eu sînt primul vinovat: ar fi trebuit să pun lucrurile la punct din capul locului. Dar întotdeauna graba strică treaba. Înainte de toate trebuie să creăm un sistem simplu, bine pus la punct.

— Aşa e, sir, încuviinţă Hughes. O lucrare de asemenea proporţii e sortită eşecului dacă nu are de la bun început o bază trainică.

— Cel mai bine ar fi să ne întrunim într-o şedinţă — spuse colonelul Nicholson. Trebuia să

mă fi gîndit mai devreme... Japonezii şi cu noi. O discuţie comună e necesară ca să stabilim rolul şi răspunderea fiecăruia... O şedinţă, da, da... Am să vorbesc chiar azi cu Saito.

III

ŞEDINŢA avu loc cîteva zile mai tîrziu. Saito nu înţelesese prea bine despre ce era vorba, dar acceptase să ia parte la această şedinţă, fără să mai îndrăznească să ceară explicaţii suplimentare, de teamă ca demnitatea să nu-i fie ştirbită dacă va arăta că nu cunoaşte obiceiurile unei civilizaţii pe care o ura, dar care totuşi îl impresiona.

Colonelul Nicholson întocmise o listă a problemelor ce urmau să fie dezbătute şi aştepta, înconjurat de ofiţerii lui, în lunga baracă ce servea drept sală de mese. Saito îşi făcu apariţia însoţit de inginer, de cîţiva ostaşi din garda lui personală şi de trei căpitani pe care-i adusese ca să-şi mai mărească suita, deşi nu înţelegeau nici o boabă englezeşte. Ofiţerii britanici se sculară şi luară poziţie de drepţi. Colonelul salută reglementar. Saito părea descumpănit. Venise cu intenţia să-şi afirme autoritatea şi se simţea de pe acum într-o situaţie de vădită inferioritate în faţa acestor onoruri date cu o tradiţională şi majestuoasă corectitudine.

Se aşternu o tăcere destul de lungă. Nicholson îl privea întrebător pe japonez, căruia bineînţe-

les îi revenea de drept preşedinţia. Conferinţa era de neconceput fără un preşedinte. Moravurile şi politeţea occidentală îi impuneau colonelului Nicholson să aştepte pînă cînd celălalt colonel va deschide şedinţa. Dar Saito se simţea din ce în ce mai prost şi suporta cu greu să fie ţinta asistenţei. Obiceiurile lumii civilizate îi creau un sentiment de inferioritate. În prezenţa subordonaţilor lui nu putea recunoaşte că aceste obiceiuri îi sînt misterioase şi era paralizat de teama să nu comită cumva vreo greşeală luînd cuvîntul. Micul inginer japonez era şi mai timorat, şi mai şovăielnic.

Saito făcu un efort considerabil ca să-şi revină în fire. Pe un ton morocănos îl întrebă pe colonelul Nicholson ce are de spus. Nu găsise nimic mai puţin compromiţător. Dîndu-şi seama că nu va putea scoate nimic mai mult de la el, colonelul se hotărî să acţioneze şi să rostească cuvintele pe care tabăra engleză, tot mai îngrijorată, credea că nu le va mai rosti. Începu cu un „gentlemen", continuă declarînd deschisă şedinţa şi expuse în cîteva cuvinte scopul ei : să se creeze o organizaţie potrivită pentru construirea unui pod peste rîul Kwai şi să se schiţeze în linii mari un plan de măsuri, precizîndu-se răspunderea fiecăruia. Clipton, care era şi el de faţă — colonelul îl convocase căci un medic avea un cuvînt de spus în unele probleme generale de organizare — observă că şeful lui îşi recăpătase întreaga prestanţă şi că dezinvoltura lui se afirma tot mai mult pe măsură ce creştea stinghereala lui Saito.

După un preambul scurt şi clasic, colonelul intră de-a dreptul în materie şi abordă primul punct important.

— Mai întîi, domnule colonel Saito, trebuie să ne ocupăm de amplasamentul podului. Cred că a fost stabilit cam în pripă şi după părerea noastră ar trebui schimbat. Ne gîndim la un loc situat la aproximativ o milă de aici, în aval. Bineînţeles calea ferată ar trebui să fie ceva mai lungă. Ar fi de asemenea preferabil să mutăm lagărul, să construim noi baracamente în apropierea şantierului. Cred însă că nu trebuie să stăm la îndoială.

Saito scoase un mîrîit răguşit şi Clipton crezu că va face iarăşi un acces de mînie. Era uşor de închipuit în ce stare de spirit se afla. Timpul trecea. Se scursese peste o lună fără să se realizeze nimic concret şi iată că acum i se propunea sporirea considerabilă a amplorii lucrării. Se sculă brusc, cu mîna crispată pe mînerul sabiei ; dar colonelul Nicholson nu-i dădu răgazul să-şi continue demonstraţia.

— Daţi-mi voie, domnule colonel, spuse el pe un ton imperativ. I-am cerut colaboratorului meu, căpitanul Reeves, ofiţer de geniu, specialist în materie de poduri, să facă un mic studiu. Concluzia acestui studiu...

Cu două zile înainte, după ce urmărise personal, cu toată conştiinciozitatea, comportarea inginerului japonez, se convinsese definitiv de incapacitatea lui. Luase numaidecît o hotărîre energică. Îl înhăţase de umăr pe colaboratorul lui tehnic şi îi spusese :

— Ascultă-mă, Reeves. N-o s-o scoatem niciodată la capăt cu cîrpaciul ăsta care se pricepe și mai puțin decît mine la poduri. Dumneata ești inginer, nu-i așa ? Ei bine, ai să-mi iei totul de la început, fără să ții seama de ce a spus și ce a făcut el. Mai întîi găsește-mi un loc potrivit. Vedem noi pe urmă.

Reeves, fericit că se poate cufunda iar în îndeletnicirile sale antebelice, studiase temeinic terenul și făcuse cîteva sondaje în diverse puncte ale rîului. Descoperise un sol aproape desăvîrșit. Nisipul tare era cît se poate de nimerit pentru a suporta un pod.

Înainte ca Saito să fi găsit cuvintele care să-i exprime indignarea, colonelul dădu cuvîntul lui Reeves care enunță cîteva principii tehnice, cită cifre privind presiunea în tone pe țoli pătrați asupra rezistenței terenurilor și demonstră că podul se va adînci în pămînt sub greutatea terenurilor, dacă se vor încăpățîna să-l construiască pe un fund de nămol. După ce-și termină expunerea, colonelul îi mulțumi în numele întregii asistențe și spuse în încheiere :

— Mi se pare evident, domnule colonel Saito, că trebuie să mutăm podul ca să evităm o catastrofă. Aș putea cunoaște părerea colaboratorului dumneavoastră ?

Saito își stăpîni mînia, se așeză la loc și începu o conversație animată cu inginerul lui. Or, japonezii nu trimiseseră în Tailanda elita tehnicienilor lor, care erau indispensabili pentru mobilizarea industrială a metropolei. Cel de față nu era de loc la înălțime. Era în mod vădit lipsit

de experiență, de siguranță și de autoritate. Se înroși cînd colonelul Nicholson îi vîrî sub nas calculele lui Reeves, se prefăcu că reflectează adînc și în cele din urmă, prea emoționat ca să poată verifica cifrele, tulburat peste măsură, declară în chip jalnic că colegul lui are dreptate și că el însuși ajunsese cu cîteva zile în urmă la o concluzie asemănătoare. Era o lovitură atît de umilitoare pentru prestigiul taberei japoneze, încît Saito se făcu alb la față și nădușelile îi brobonira fața descompusă. Schiță un gest vag de asentiment. Colonelul Nicholson continuă :

— Sîntem deci de acord în această problemă, domnule colonel Saito. Asta înseamnă că toate lucrările efectuate pînă acum sînt inutile. De altfel, oricum ar fi trebuit să luăm totul de la început, căci au fost săvîrșite mari greșeli.

— Muncitorii nu fac doi bani, mormăi arțăgos Saito care căuta să se răzbune. Soldații japonezi ar fi construit aceste două secțiuni de cale ferată în mai puțin de două săptămîni.

— Soldații japonezi ar fi făcut cu siguranță o treabă mai bună pentru că sînt obișnuiți cu șefii care-i comandă. Sper să vă pot arăta în curînd, domnule colonel Saito, adevărata față a soldatului englez... În treacăt fie zis, trebuie să vă înștiințez că am modificat norma oamenilor mei...

— Modificat ! urlă Saito.

— Da, am sporit-o, spuse calm colonelul : de la un metru cub la un metru cub și jumătate. E

în interesul general şi m-am gîndit că veţi aproba această măsură.

Ofiţerul japonez rămase năuc şi colonelul Nicholson profită de acest prilej pentru a aborda o altă problemă.

— Trebuie să înţelegeţi, domnule colonel Saito, că avem metodele noastre şi sper să vă pot dovedi valoarea lor cu condiţia să le putem aplica în voie. Socotim că succesul unei asemenea lucrări depinde aproape în întregime de felul cum este organizată munca. Iată, în legătură cu aceasta, planul pe care-l sugerez şi pe care-l supun aprobării dumneavoastră.

Şi colonelul expuse planul de organizare la care lucrase două zile împreună cu statul său major. Era relativ simplu, adaptat situaţiei, şi capacităţile fiecărui om erau foarte bine folosite. Colonelul Nicholson conducea întreaga lucrare şi era singur răspunzător faţă de japonezi. Căpitanului Reeves i se încredinţă întregul program de studii teoretice preliminare şi tot el era numit consilier tehnic pentru realizarea lucrării. Maiorul Hughes, obişnuit să lucreze cu oamenii, devenea un fel de şef de şantier cu puteri depline în ce priveşte executarea lucrării. Avea direct sub mîna lui pe ofiţerii combatanţi care erau ridicaţi la rangul de şefi peste cîte o grupă de echipe. Era prevăzută şi înfiinţarea unui serviciu administrativ în fruntea căruia colonelul numise pe cel mai bun subofiţer contabil. Misiunea lui consta în a ţine legătura, a transmite ordinele, a controla îndeplinirea sarcinilor, a distribui şi a întreţine uneltele etc.

— Un asemenea serviciu este absolut necesar, spuse în treacăt colonelul. V-aş sugera, domnule colonel Saito, să controlaţi starea în care se află uneltele distribuite abia acum o lună. E un adevărat scandal...

— Insist în mod deosebit ca toate aceste principii să fie aprobate, spuse colonelul Nicholson ridicînd capul după ce descrise fiecare element al noului organism şi explicase motivele care determinaseră crearea lui. De altfel, sînt la dispoziţia dumneavoastră pentru a vă da alte lămuriri la nevoie şi vă asigur că toate sugestiile dumneavoastră vor fi examinate cu cea mai mare conştiinciozitate. Aprobaţi aceste măsuri în totalitatea lor?

Saito ar fi avut desigur nevoie şi de alte explicaţii, dar colonelul avea un asemenea aer de autoritate cînd rostea aceste cuvinte, încît nu-şi putu stăpîni un nou gest de acceptare. Dintr-o simplă mişcare a capului el acceptă în bloc acest plan care elimina orice iniţiativă japoneză şi reducea rolul lui la o nimica toată. Dar o umilinţă mai mult sau mai puţin nu mai conta. Se resemnase şi era gata de orice sacrificiu, numai să poată vedea în sfîrşit împlîntaţi stîlpii acestei lucrări de care era legată existenţa lui. În silă, fără voia lui, se mai încredea în straniile pregătiri pe care le făceau occidentalii pentru a grăbi executarea ei.

Încurajat de aceste prime succese, colonelul Nicholson continuă :

— Mai există o problemă importantă, domnule colonel Saito : termenele fixate. Vă dați seama, nu-i așa, de munca suplimentară pe care o implică lungimea sporită a căii ferate. Apoi construirea unor noi barăci...

— De ce e nevoie de noi barăci ? protestă Saito. Prizonierii n-au decît să meargă pe jos o milă sau două pînă la șantier...

— Am cerut colaboratorilor mei să studieze ambele posibilități, replică cu răbdare colonelul Nicholson. Din acest studiu rezultă că...

Calculele lui Reeves și lui Hughes dovedeau clar că totalul orelor pierdute cu acest drum era mult mai mare decît timpul necesar instalării unui nou lagăr. O dată mai mult, Saito își pierdu cumpătul în fața speculațiilor înțeleptei prevederi occidentale. Colonelul continuă :

— Pe de altă parte, am pierdut mai mult de o lună din pricina unei regretabile neînțelegeri de care nu sîntem noi vinovați. Ca să putem termina podul la data fixată — și vă promit că-l vom termina dacă acceptați noua mea sugestie — e necesar ca, fără să mai pierdem o clipă, să doborîm copacii și să pregătim grinzile în timp ce alte echipe vor lucra la calea ferată, iar altele la construirea barăcilor. În aceste condiții, după aprecierea maiorului Hughes, care are o foarte mare experiență în domeniul folosirii brațelor de muncă, nu vom avea însă destui oameni ca să putem termina lucrarea la termenul stabilit.

Colonelul Nicholson își adună cîteva clipe gîndurile într-o liniște plină de curiozitate și atenție, apoi continuă cu vocea-i energică :

— Iată care este propunerea mea, domnule colonel Saito. Vom folosi imediat pe cei mai mulți dintre soldații englezi la construirea podului. Numai un număr mic va fi disponibil pentru calea ferată, de aceea vă rog să ne împrumutați soldații dumneavoastră japonezi ca să întărim acest grup în așa fel încît această primă tranșă să fie terminată cît mai degrabă cu putință. Mă gîndesc că oamenii dumneavoastră ar putea construi și noua tabără. Lucrează bambusul cu mai multă îndemînare decît ai mei.

În clipa aceea pe Clipton îl cuprinse iar una din crizele sale periodice de înduioșare. Încercase mai înainte în cîteva rînduri dorința puternică de a-și sugruma șeful. Acum însă nu-și putea desprinde privirea de la acei ochi albaștri care, după ce-l ațințiră pe colonelul japonez, luau cu naivitate ca martori pe toți participanții la adunare, unul după altul, ca și cum ar fi căutat o aprobare privind justețea acestei cereri. Îi trecu o clipă prin minte că un subtil machiavelism s-ar putea ascunde îndărătul acestei înfățișări atît de limpezi. Scrută cu îngrijorare, cu pasiune, cu disperare fiecare trăsătură de pe acest chip senin cu dorința nesăbuită de a descoperi urma vreunui gînd ascuns și perfid. După cîteva clipe lăsă capul în jos, descurajat.

— Nu, nu se poate, își spuse el. Fiecare cuvînt pe care-l rostește e sincer. A căutat într-ade-

văr mijloacele cele mai bune ca să grăbească lucrările.

Ridică din nou capul ca să vadă ce atitudine are Saito şi îi mai veni puţin inima la loc. Colonelul japonez avea chipul unui condamnat supus celor mai cumplite torturi şi ajuns la capătul puterilor. Ruşinea şi mînia îl mistuiau. Se lăsase prins ca într-o capcană în această înlănţuire de raţionamente implacabile. Erau prea puţine şanse să mai poată reacţiona. Cedă şi de data aceasta, după ce oscilă între răzvrătire şi supunere. Nutrea speranţa nesăbuită de a mai recîştiga cîte ceva din autoritatea lui pe măsură ce vor înainta lucrările. Nu-şi dădea încă seama la ce stare de înjosire îl putea reduce înţelepciunea occidentală. Clipton era convins că nu va mai putea urca panta renunţărilor.

Capitulă în felul lui. Începu deodată, cu o voce sălbatică, să dea ordine în limba japoneză căpitanilor lui. Întrucît colonelul Nicholson vorbise destul de repede şi nu fusese înţeles decît de el, Saito prezenta propunerea ca fiind propria lui idee şi o transforma într-un ordin. După ce termină, colonelul Nicholson ridică o ultimă chestiune, un amănunt, dar destul de delicat ca să merite întreaga sa atenţie.

— Mai rămîne să stabilim norma oamenilor dumneavoastră la terasamentul căii ferate, domnule colonel Saito. M-am gîndit mai întîi la un metru cub, pentru a-i cruţa de o prea mare oboseală, dar veţi găsi poate de cuviinţă să fie egală

cu norma soldaţilor englezi ? S-ar crea astfel un fel de întrecere favorabilă...

— Norma soldaţilor japonezi va fi de *doi* metri cubi, izbucni Saito. Am şi dat ordinele necesare !

Colonelul Nicholson se înclină.

— În aceste condiţii, cred că lucrările vor merge repede... N-aş mai avea nimic de adăugat, domnule colonel. Nu-mi rămîne decît să vă mulţumesc pentru înţelegerea de care aţi dat dovadă. *Gentlemen*, dacă nimeni nu mai are nici o observaţie de făcut, cred că putem ridica şedinţa. Vom porni mîine pe noile baze stabilite azi.

Se ridică, salută şi se retrase cu demnitate, mulţumit că a condus dezbaterile aşa cum înţelegea el, că a asigurat victoria înţelepciunii şi a făcut un mare pas înainte pe calea construirii podului. Se dovedise un tactician abil şi era conştient că-şi repartizase forţele cît mai bine cu putinţă.

Clipton plecă cu el şi-l însoţi în drum spre cabana lor.

— Ce descreieraţi, sir ! spuse medicul uitîndu-se la el în chip ciudat. Cînd mă gîndesc că dacă nu eram noi, erau cît pe ce să-şi clădească podul pe un fund de nămol, şi s-ar fi prăbuşit sub greutatea trenurilor încărcate cu trupe şi muniţii !

În ochi îi sclipea o stranie lumină în timp ce rostea aceste cuvinte ; dar colonelul rămase impasibil. Sfinxul nu putea destăinui un secret inexistent.

— Nu-i aşa ? răspunse el, grav. Sînt chiar aşa cum mi i-am închipuit întotdeauna ! Un popor foarte primitiv, încă în faza copilăriei, care a primit prea repede o spoială de civilizaţie. N-au învăţat absolut nimic în profunzime. Dacă ar rămîne de capul lor, n-ar fi în stare să facă un pas înainte. De n-am fi fost noi s-ar mai afla şi azi în epoca corăbiilor cu pînze şi n-ar avea nici un avion. Nişte copii... adevăraţi copii... Dar ce pretenţii au, Clipton ! O lucrare de asemenea amploare ! Ascultă ce-ţi spun, Clipton : sînt cel mult în stare să construiască nişte poduri din liane.

IV

NU POATE exista nici o comparaţie între un pod aşa cum îl concepe civilizaţia occidentală şi eşafodajele utilitare pe care soldaţii japonezi obişnuiau să le ridice pe continentul asiatic. Tot aşa cum nu există nici o asemănare între procedeele folosite pentru construirea lor. Imperiul nipon dispunea, desigur, de tehnicieni calificaţi dar aceştia erau reţinuţi în metropolă. În ţările ocupate, răspunderea lucrărilor era lăsată pe seama armatei. Cei cîţiva specialişti trimişi în mare grabă în Tailanda nu aveau nici autoritatea necesară şi nici prea multă competenţă, şi de cele mai multe ori lăsau totul în grija militarilor.

Metoda folosită de aceştia — rapidă şi, trebuie să recunoaştem, eficace pînă într-un anumit

punct — le era impusă de necesitate, atunci cînd în cursul înaintării lor dădeau peste lucrări de artă distruse de inamicul în retragere. Ea consta mai întîi în a bate două rînduri de stîlpi în fundul albiei, apoi în a arunca pe aceste suporturi, claie peste grămadă, bucăţi de lemn, fixate fără nici un plan, fără meşteşug, cu un dispreţ total faţă de mecanica statică, şi îngrămădite în locurile unde experienţa imediată scotea la iveală vreun punct slab.

Pe această structură grosolană, care atingea uneori o mare înălţime, erau aşezate două rînduri paralele de grinzi groase, singurele lemne oarecum ecarisate, care susţineau şinele. Se socotea atunci că podul e terminat. El făcea faţă nevoilor imediate. Nu avea nici parapet, nici drum pentru pietoni. Cine voia să traverseze podul trebuia să meargă în echilibru pe grinzi, peste o prăpastie, exerciţiu pe care japonezii îl executau de altfel cu multă îndemînare.

Prima garnitură trecea încet tresărind din cînd în cînd. Locomotiva mai deraia uneori la joncţiunea dintre pod şi pămînt, dar o echipă de soldaţi, înarmaţi cu nişte rângi, izbutea în general s-o pună la loc pe şină. Trenul îşi continua drumul. Dacă zdruncinase cam prea mult podul, se mai adăugau cîteva bucăţi de lemne. Garnitura următoare defila şi ea la fel. Eşafodajul rezista cîteva zile, cîteva săptămîni sau chiar cîteva luni ; apoi într-o bună zi un puhoi îl mătura sau un şir de zdruncinături prea violente îl năruiau. Atunci japonezii luau totul de la început, cu răb-

dare. Inepuizabila junglă furniza materialul necesar.

Bineînțeles, metoda civilizației occidentale nu este atît de simplistă și căpitanului Reeves, care reprezenta un element esențial al acestei civilizații, și anume tehnica, i-ar fi plesnit obrazul de rușine dacă s-ar fi lăsat călăuzit de un empirism atît de primitiv.

Dar tehnica occidentală atrage după sine, în materie de poduri, o cascadă de servituți care umflă și sporesc operațiile premergătoare executării lucrării. Astfel, de pildă, ea pretinde un plan amănunțit și cere, pentru traseul acestui plan, să se știe dinainte secțiunea fiecărei grinzi, forma ei, adîncimea la care vor fi împlîntați stîlpii și multe alte amănunte. Or, această secțiune, această formă și această adîncime necesită ele însele o seamă de calcule complicate, bazate pe niște cifre simbolizînd rezistența materialelor folosite și consistența terenului. Aceste cifre, la rîndul lor, depind de coeficienți caracterizînd niște probe „standard" care, în țările civilizate, sînt date în formulare. De fapt, realizarea implică cunoașterea completă *a priori*, și această creație spirituală, anterioară creației materiale, nu este una din cele mai mici cuceriri ale geniului occidental.

Pe malurile rîului Kwai, căpitanul Reeves nu dispunea de formulare dar era expert în meseria lui și cunoștințele sale teoretice îi permiteau să se lipsească de ele. Era de ajuns să se mai întoarcă puțin către obîrșia servituților și, înainte de a-și începe calculele, să facă o serie de experiențe pe niște probe cu greutăți și forme simple. Astfel putea determina coeficienții necesari prin metode simple, folosind niște aparate fabricate în mare grabă, căci timpul era scurt.

Cu aprobarea colonelului Nicholson, sub privirea îngrijorată a lui Saito și aceea, ironică, a lui Clipton, începu tocmai cu aceste experiențe. Desenă totodată cel mai bun traseu posibil pentru calea ferată și îl înmînă maiorului Hughes spre a fi executat. Cu mintea mai liberă, după ce a adunat în sfîrșit datele necesare calculelor sale, abordă partea cea mai interesantă a lucrării, proiectul teoretic și planul podului.

Se consacră acestui proiect cu conștiinciozitatea profesională cu care își practica odinioară meseria în India, făcînd studii analoage pentru guvern dar, pe deasupra, cu un entuziasm febril pe care în zadar și-l stimulase mai înainte cu ajutorul unor lecturi potrivite (ca de pildă *Constructorii de poduri)* și care-l cuprinse deodată ca o amețeală la auzul unei simple reflecții a șefului său.

— Să știi, Reeves, că pe dumneata mă bizui. Ești aici singurul om calificat din punct de vedere tehnic și am să-ți las o foarte largă inițiativă. Trebuie să demonstrăm superioritatea noastră acestor barbari. Știu foarte bine toate greutățile care trebuie biruite în țara asta uitată de Dumnezeu, unde nu avem nici de unele, dar rezultatul va fi cu atît mai meritoriu.

— Vă puteţi bizui pe mine, sir, răspunse Reeves, deodată magnetizat. O să fiţi mulţumit şi o să vadă ei de ce sîntem noi în stare.

Era prilejul pe care-l aşteptase o viaţă întreagă. Visase întotdeauna să întreprindă o lucrare importantă fără să fie mereu hărţuit de nişte servicii administrative, exasperat de amestecul, în munca lui, al unor funcţionari care-i cereau justificări absurde, căutau în fel şi chip să-i pună beţe în roate sub pretextul economiilor şi reduceau la zero strădaniile lui către o creaţie originală. Aici însă nu va avea de dat socoteală decît colonelului său. Acesta îi arăta simpatie ; chiar dacă respecta anumite principii de organizare a muncii şi un oarecare formalism indispensabil, era barem înţelegător şi nu se lăsa hipnotizat de diferite probleme de credite sau de politică în materie de poduri. Afară de asta, recunoscuse cu o totală sinceritate ignoranţa lui în domeniul tehnicii şi îşi afirmase intenţia de a-i lăsa mînă liberă locţiitorului său. Da, desigur, munca era grea şi nu aveau nici de unele dar el, Reeves, va suplini toate aceste lipsuri prin înflăcărarea lui. Vuia de pe acum în el suflul ce aţîţă vatra creatoare a inimii, făcînd să ţîşnească acele flăcări mari şi lacome ce mistuie toate obstacolele.

Din momentul acela n-a mai avut nici o clipă de odihnă. Aşternu mai întîi pe hîrtie la repezeală o schiţă preliminară a podului, aşa cum stăruia el în faţa ochilor lui cînd contempla rîul, cu cele patru şiruri de stîlpi maiestuoşi perfect aliniaţi ; cu suprastructura lui armonioasă şi cutezătoare înălţîndu-se la peste o sută de picioare

deasupra nivelului apei, cu antretoazele asamblate după un sistem inventat de el şi pe care îl propusese în zadar, pe vremuri, guvernului rutinar al Indiei ; cu tablierul său larg, străjuit de o parte şi de cealaltă de parapete solide cu interspaţii, cuprinzînd nu numai şine pentru trecerea trenurilor ci şi, alături, un drum pentru pietoni şi pentru vehicule.

După aceea se apucă de calcule şi de diagrame şi apoi de planul definitiv. Reuşise să obţină un sul de hîrtie aproape acceptabil de la colegul lui japonez care se strecura uneori pe tăcute în spatele lui şi contempla opera ce se zămislea fără a-şi putea ascunde admiraţia năucă.

Se obişnui astfel să lucreze din zori pînă în amurg fără o clipă de odihnă ; pînă cînd înţelese că timpul trece prea repede ; pînă cînd îşi dădu seama cu groază că zilele sînt prea scurte şi că proiectul lui nu va fi terminat la termenul pe care singur şi-l fixase. Atunci, prin intermediul colonelului Nicholson, obţinu de la Saito autorizaţia să păstreze o luminiţă după ora stingerii. De atunci, aşezat pe un taburet şubred, cu patul lui nenorocit de bambus în loc de pupitru, cu foaia de desen întinsă pe o scîndură pe care o dăduse el însuşi cu multă dragoste la rindea, luminat de un opaiţ minuscul care împuţea cabana cu duhoarea-i greoaie, deplasînd cu o mînă pricepută un teu şi un echer cioplite cu deosebită grijă, îşi petrecu serile, uneori chiar nopţile, lucrînd la planul podului.

Nu lăsa din mînă aceste instrumente decît pentru a lua o altă coală de hîrtie şi a efectua cu

înfrigurare picioare pătrate de socoteli, jertfindu-şi somnul, după zile de muncă istovitoare, pentru a-şi întrupa ştiinţa în opera ce avea să demonstreze superioritatea occidentală — podul acesta ce avea să susţină trenurile japoneze în mersul lor triumfal spre golful Bengal.

Clipton crezuse că servituţile acestui *modus operandi* occidental (mai întîi elaborarea măsurilor organizatorice, apoi cercetările stăruitoare şi speculaţiile tehnicii) vor întîrzia realizarea lucrării mai mult chiar decît empirismul dezordonat al japonezilor. Îşi dădu însă repede seama cît de deşartă era această speranţă şi cît de mult greşise bătîndu-şi joc de aceste preparative, în cursul insomniilor provocate de opaiţul lui Reeves. Începu să recunoască în sinea lui că criticase cu mult prea multă uşurinţă practicile civilizate în ziua cînd Reeves îi predase maiorului Hughes planul complet gata şi cînd executarea acestui plan începu cu o rapiditate ce depăşea visele cele mai optimiste ale lui Saito.

Reeves nu era dintre oamenii aceia care, complet hipnotizaţi de pregătirea simbolică, amînă la nesfîrşit clipa realizării, pentru că întreaga lor energie este consacrată spiritului, în detrimentul materiei. Păstra întotdeauna un picior pe pămînt. De altfel, cînd avea tendinţa să caute cu prea multă insistenţă perfecţiunea teoretică şi să învăluie podul într-o ceaţă de cifre abstracte, colonelul Nicholson îl aducea din nou pe drumul cel drept. Acesta poseda bunul-simţ realist al

şefului care nu pierde niciodată din vedere scopul urmărit şi nici mijloacele de care dispune şi păstrează la subordonaţii lui o proporţie armonioasă între ideal şi practică.

Colonelul aprobase experienţele preliminare cu condiţia ca ele să fie repede terminate. Privise de asemenea cu ochi buni traseul planului şi ceruse să i se explice cu de-amănuntul inovaţiile datorate geniului inventiv al lui Reeves. Insistase doar ca acesta să nu se surmeneze.

— Mare folos o să avem dacă ai să te îmbolnăveşti, Reeves. Nu uita că toată lucrarea se bizuie pe dumneata.

Începu însă să ciulească urechile şi să dea glas bunului-simţ în ziua cînd Reeves i se înfăţişă cu un aer preocupat pentru a-i împărtăşi unele scrupule...

— Un lucru mă frămîntă, sir. Nu cred că ar trebui să ţinem seama de el, dar aş vrea totuşi să am aprobarea dumneavoastră.

— Ce s-a întîmplat, Reeves ? întrebă colonelul.

— E vorba de uscarea lemnelor, sir. Nici o lucrare serioasă n-ar trebui executată cu copaci recent doborîţi. Ar trebui lăsaţi mai înainte la aer, să se zvînte.

— De cît timp ar fi nevoie pentru uscarea lemnelor dumitale, Reeves ?

— Depinde de calitatea lemnului, sir. Pentru unele soiuri, e prudent să fie ţinute un an şi jumătate sau chiar doi ani.

— Nu se poate, Reeves, spuse colonelul cu vehemenţă. Nu dispunem în totul decît de cinci luni.

Căpitanul lăsă capul în jos cu un aer mîhnit.

— Din păcate, ştiu sir, şi tocmai de aceea sînt atît de necăjit.

— Şi care ar fi inconvenientul dacă am folosi lemne proaspete ?

— Unele esenţe se contractă, sir, şi de aceea se pot ivi spaţii goale şi jocuri, după montarea lucrării... Asta nu se întîmplă însă cu toate lemnele : ulmul, de pildă, rămîne aproape neschimbat. Am ales, de bună seamă, copaci care prezintă unele trăsături comparabile cu ulmul... Stîlpii de ulm ai lui „London Bridge" [1], sir, au rezistat şase sute de ani.

— Şase sute de ani ! exclamă colonelul Nicholson. O flacără îi străluci în ochi în timp ce se întorcea instinctiv spre rîul Kwai. Şase sute de ani, ei, n-ar fi chiar aşa rău, Reeves !

— Oh, ăsta-i un caz excepţional, sir. Aici n-am putea conta însă pe mai mult de cincizeci sau şaizeci de ani. Poate chiar ceva mai puţin dacă lemnul nu se usucă bine.

— Trebuie totuşi să încercăm, Reeves, afirmă colonelul cu fermitate. Folosiţi lemne proaspete. Nu putem face imposibilul. Dacă ni se va reproşa vreun cusur, e de ajuns să putem răspunde : era inevitabil.

---

[1] Podul Londrei (engl.).

— Da, înţeleg, sir... Mai e încă ceva : creozotul care apără grinzile de insecte, cred că va trebui să renunţăm la el, sir. Japonezii n-au aşa ceva. Desigur, am putea fabrica un succedaneu. M-am gîndit să montăm un aparat de distilare a lemnului. S-ar putea, dar ne-ar cere timp... Dacă mă gîndesc bine însă, cred că nu e cazul.

— De ce, Reeves, întrebă colonelul Nicholson, pe care aceste amănunte tehnice îl încîntau.

— Deşi părerile sînt împărţite, cei mai buni specialişti nu sînt pentru creozotare atunci cînd lemnele n-au fost bine uscate, sir. Creozotul păstrează seva, umiditatea, şi poate duce la o mucegăire rapidă a lemnului.

— Vom renunţa deci la creozot. Aş vrea să mă înţelegi bine, Reeves. Nu trebuie să ne avîntăm în acţiuni care depăşesc posibilităţile noastre. Nu trebuie să uităm că podul are o utilitate imediată.

— Afară de aceste două observaţii, sir, sînt acum convins că putem construi aici un pod corect din punct de vedere tehnic şi îndeajuns de rezistent.

— Aşa, Reeves, foarte bine. Eşti pe calea cea bună. Un pod îndeajuns de rezistent şi corect din punct de vedere tehnic. Pe scurt : un „pod" şi nu o adunătură incalificabilă. N-ar fi chiar aşa rău. Îţi repet, Reeves, te bucuri de toată încrederea mea.

Colonelul Nicholson îşi părăsi consilierul tehnic, mulţumit că găsise o formulă concisă, care să definească scopul urmărit.

V

SHEARS — „Number one"[1] — cum îi spuneau partizanii *tai*, în cătunul izolat unde erau ascunşi trimişii lui „Force 316" — făcea şi el parte din soiul acela de oameni care pun, în pregătirea metodică, multă silinţă şi chibzuială. De fapt, preţuirea pe care i-o arătau şefii lui se datora atît prudenţei şi răbdării sale în perioada premergătoare acţiunii, cît şi vioiciunii şi hotărîrii de care dădea dovadă atunci cînd sosea clipa faptelor. Warden, profesorul Warden, locţiitorul lui, avea şi el faima justificată de a nu lăsa nimic la voia întîmplării, cînd permiteau împrejurările. În ce-l priveşte pe Joyce, ultimul membru şi cel mai tînăr al echipei, în amintirea căruia mai stăruiau cursurile urmate la Calcutta, la şcoala specială a lui „Plastic & Destructions Co. Ltd.", părea să aibă, în ciuda vîrstei sale fragede, o minte chibzuită, şi Shears nu dispreţuia părerile lui. De aceea, în cursul şedinţelor cotidiene ce aveau loc în cabana indigenă unde le fuseseră rezervate două camere, toate ideile interesante erau trecute prin ciur şi prin sită şi toate sugestiile erau analizate temeinic.

Cei trei tovarăşi discutau, în seara aceea, în faţa unei hărţi pe care Joyce o agăţase de un bambus.

[1] Numărul unu (engl.).

— Iată traseul aproximativ al căii ferate, sir, spuse el. Informaţiile se potrivesc destul de bine.

Joyce, desenator tehnic în viaţa civilă, fusese însărcinat să reproducă pe o hartă, la o scară mare, informaţiile culese despre calea ferată din Birmania şi din Tailanda.

Aceste informaţii erau foarte bogate. De o lună de zile de cînd fuseseră paraşutaţi, fără accident, la locul stabilit, reuşiseră să-şi creeze numeroase simpatii care se întindeau destul de departe. Fuseseră primiţi de nişte agenţi *tai* şi găzduiţi în acest mic cătun de vînători şi contrabandişti, pierdut în mijlocul junglei, departe de orice cale de comunicaţie. Populaţia îi ura pe japonezi. Shears, care prin însuşi caracterul profesiunii sale, era bănuitor, se convinsese însă treptat de loialitatea gazdelor sale.

Prima parte a misiunii lor se desfăşura cu succes. Luaseră în taină legătura cu mai mulţi conducători de sate. Nişte voluntari se arătau dispuşi să-i ajute. Cei trei ofiţeri începuseră instruirea lor. Îi iniţiau în folosirea armelor întrebuinţate de „Force 316". Cea mai importantă dintre aceste arme era „plasticul", o pastă moale, brună, maleabilă ca lutul, şi în care mai multe generaţii de chimişti din lumea occidentală reuşiseră cu perseverenţă să concentreze toate însuşirile explozivelor cunoscute anterior şi chiar alte cîteva în plus.

— Există un număr foarte mare de poduri, sir, continuă Joyce dar cred că multe din ele nu prezintă prea mult interes. Iată lista, de la Bangkok

pînă la Rangoon, sub rezerva unor informaţii mai precise.

Acest „sir" se adresa maiorului Shears — „Number one". Deşi disciplina era foarte strictă în sînul lui „Force 316", formalismul nu era de loc în obiceiul grupelor aflate în misiune specială ; de aceea Shears insistase în mai multe rînduri ca elevul plutonier Joyce să renunţe la acest „sir". Nu obţinuse însă satisfacţie. O deprindere, anterioară mobilizării sale după părerea lui Shears, îl făcea să revină mereu la această formulă de politeţe.

Cu toate acestea, Shears fusese pînă atunci foarte mulţumit de Joyce pe care-l alesese la şcoala din Calcutta, după notele instructorilor, după înfăţişarea lui fizică, dar mai ales după propriul lui fler.

Notele erau bune şi aprecierile elogioase. Ele arătau că elevul-plutonier Joyce, voluntar ca toţi membrii lui „Force 316", dăduse întotdeauna rezultate excelente şi manifestase pretutindeni o deosebită bunăvoinţă ; ceea ce tot e ceva, îşi spunea Shears. În fişa lui de încorporare era prezentat ca un inginer-proiectant, funcţionar într-o mare intreprindere industrială şi comercială ; un mic funcţionar probabil. Shears nu căutase să afle mai mult în această privinţă. Socotea că toate profesiunile pot duce la „Plastic & Destructions Co. Ltd." şi că trecutul e trecut.

În schimb, toate calităţile semnalate în fişa lui Joyce nu i s-ar fi părut suficiente maiorului Shears pentru a-l accepta ca al treilea membru al expediţiei, dacă n-ar fi fost întărite de alte calităţi, mai greu de apreciat şi pentru care nu se încredea decît în impresiile lui personale. Cunoscuse voluntari excelenţi la antrenament, dar ai căror nervi nu puteau rezista anumitor sarcini cerute de serviciul la „Force 316". De altfel, nu-i era necaz pe ei din cauza acestor slăbiciuni. În chestiunile astea, Shears avea părerile lui personale.

Îl convocase deci pe acest eventual tovarăş de arme ca să-şi dea seama de anumite aptitudini ale lui. Îl rugase pe prietenul lui Warden să fie de faţă la această întrevedere, căci părerea profesorului, pentru o alegere de acest fel, nu era de loc neglijabilă. Privirea lui Joyce îi plăcuse. Nu avea probabil o forţă fizică deosebită, dar avea o înfăţişare sănătoasă şi părea bine echilibrat. Răspunsurile simple şi directe pe care le dăduse la întrebările sale dovedeau că avea simţul realităţii, că nu pierdea niciodată din vedere scopul urmărit şi că înţelegea foarte bine ce i se cerea. Dar bunăvoinţa mai ales se citea limpede în privirea lui. Era evident că dorea cu pasiune să-i însoţească pe cei doi veterani de cînd auzise vorbindu-se pe ocolite despre o misiune îndrăzneaţă.

Shears ridicase atunci o problemă care-l preocupa mai de mult şi care nu era lipsită de importanţă.

— Te-ai putea folosi de o armă ca asta ? întrebase el.

Şi îi vîrî sub nas un pumnal subţire şi prelung. Acest pumnal făcea parte din echipamentul membrilor lui „Force 316" cînd plecau în misiuni speciale. Joyce nu se intimidase. Răspunsese că învăţase mînuirea acestei arme şi că cursurile şcolii prevedeau un antrenament pe manechine. Shears insistase însă.

— Nu asta te-am întrebat. Vreau să spun : eşti sigur că te-ai „putea" într-adevăr folosi de el, aşa, cu sînge rece ? Mulţi ştiu, dar nu pot.

Joyce înţelese. Se gîndi în tăcere, apoi răspunse grav :

— Sir, mi-am pus şi eu această întrebare.

— Ţi-ai pus şi dumneata această întrebare ? repetă Shears uitîndu-se curios la el.

— Da, sir. Trebuie să vă mărturisesc că m-a şi frămîntat chiar. Am căutat să-mi închipui...

— Şi ?

Joyce nu şovăi decît cîteva clipe.

— Sincer vorbind, sir, sper să pot face faţă, dacă va fi nevoie. Sper, din toată inima, dar n-aş putea da un răspuns sută în sută afirmativ. Am să fac tot ce-mi stă în putinţă, sir.

— N-ai avut niciodată prilejul să lucrezi pe concret, nu-i aşa ?

— Niciodată, sir. Meseria mea nu prea oferea prilejuri pentru o asemenea îndeletnicire, răspunse Joyce, căutînd parcă să se scuze.

Atitudinea lui exprima un regret atît de sincer, încît Shears nu-şi putu stăpîni un zîmbet. Warden interveni brusc în discuţie.

— Puştiul are impresia, Shears, că meseria mea predispune în mod special la asemenea treburi. Profesor de limbi orientale ! Şi a dumitale : ofiţer de cavalerie !

— N-am vrut să spun asta, sir, bolborosi Joyce, roşindu-se.

— Cred, conchise filozofic Shears, că numai la noi o treabă ca asta, cum spui dumneata, poate fi efectuată ocazional de un titrat de la Oxford şi de un fost cavalerist... la urma urmei, de ce n-ar fi şi un desenator tehnic ?

„Ia-l", fusese singurul sfat, laconic, pe care-l dăduse Warden la capătul acestei discuţii. Shears urmă sfatul. De fapt, dacă se gîndea bine, nici lui nu-i displăcuseră aceste răspunsuri. Se ferea în egală măsură de oamenii care se supraapreciau ca şi de cei care se subapreciau. Îi preţuia pe cei care ştiau să recunoască dinainte aspectele delicate ale unei acţiuni, care aveau destulă prevedere ca să se pregătească în vederea lor şi destulă imaginaţie ca să şi le poată închipui ; cu condiţia să nu fie hipnotizaţi de ele. Aşa încît acum, înainte de a-şi începe misiunea, era mulţumit de echipa lui. Cît despre Warden, îl cunoştea de mult şi ştia foarte bine ce „putea" face.

Au rămas aşa multă vreme, absorbiţi în contemplarea hărţii, în timp ce Joyce arăta podurile cu un beţişor, enunţînd trăsăturile lor specifice.

Shears şi Warden ascultau, atenţi, cu faţa ciudat de încordată, deşi ştiau pe de rost ce va spune elevul-plutonier. Podurile stîrneau întotdeauna un deosebit interes tuturor membrilor lui „Plastic & Destructions Co. Ltd." un interes aproape mistic.

— Toate astea sînt doar simple podeţe, Joyce, spuse Shears. Nu uita că noi vrem să dăm o lovitură mare.

— Tocmai de aceea nu le-am menţionat decît în treacăt. De fapt, cred că numai trei lucrări sînt cu adevărat interesante.

Nu toate podurile erau demne de aceeaşi atenţie din partea celor de la „Force 316". „Number one" împărtăşea părerea colonelului Green, care socotea că n-ar fi oportun să se întreprindă acţiuni de mică importanţă care ar putea trezi bănuielile japonezilor înainte de terminarea căii ferate. De aceea hotărîse ca deocamdată echipa să nu-şi manifeste prezenţa, mulţumindu-se doar să strîngă în cantonament informaţiile aduse de agenţii indigeni.

— Ar fi stupid să stricăm totul distrugînd aşa, din plictiseală, două sau trei camioane, spunea el uneori ca să mai potolească nerăbdarea tovarăşilor lui. Chiar de prima dată trebuie să dăm o lovitură mare. Aşa se cuvine să procedăm ca să ne impunem în ţară, în ochii *tailor*. Să aşteptăm pînă ce vor începe să circule trenurile pe calea ferată.

Întrucît intenţia lui fermă era de a începe cu o „mare lovitură", era evident că podurile de mică însemnătate trebuiau eliminate. Rezultatul acestei prime intervenţii trebuia să compenseze îndelungata perioadă de inactivitate a pregătirilor şi să asigure succesul aventurii lor chiar dacă împrejurările aveau să fie de aşa natură încît să nu permită acţiuni ulterioare. Shears ştia că niciodată nu poţi fi sigur că acţiunea de faţă va fi urmată de o altă acţiune. Dar, deşi păstra acest gînd în sinea lui, ceilalţi doi tovarăşi îl înţeleseră şi perceperea acestui gînd ascuns nu-l tulburase pe fostul profesor Warden, a cărui minte raţională aproba acest fel de a vedea şi de a prevedea.

Se pare că nu-l îngrijorase nici pe Joyce şi nu-i potolise entuziasmul stîrnit de perspectiva marii lovituri. Ba dimpotrivă, îl surescitase parcă, făcîndu-l să-şi concentreze toate puterile tinereţii asupra acestui prilej probabil unic ; asupra acestei ţinte neaşteptate care se ivea deodată în faţa lui ca un far scînteietor, proiectînd strălucirea orbitoare a succesului în trecut şi în veşnicia viitoare, luminînd cu raze magice penumbra mohorîtă ce întunecase pînă atunci calea existenţei sale.

— Joyce are dreptate, spuse Warden, întotdeauna zgîrcit la vorbă. Numai trei poduri ne-ar putea interesa. Unul din ele este podul lagărului nr. 3.

— Cred că trebuie să renunţăm definitiv la podul ăsta, spuse Shears. Terenul descoperit nu e prielnic acţiunii. Şi apoi, se află într-o zonă de cîmpie. Malurile sînt joase. Reconstruirea lui ar fi prea uşoară.

— Celălalt se află lîngă lagărul nr. 10.

— Ar putea fi luat în considerație, dar se află în Birmania și acolo nu avem legături cu partizanii indigeni. Și apoi...

— Al treilea, sir, spuse Joyce cu repeziciune, fără să-și dea seama că-i taie vorba șefului său, al treilea e podul de pe rîul Kwai. Nu prezintă nici unul din aceste inconveniente. Rîul are patru sute de picioare lățime și curge printre maluri înalte și abrupte. Nu-i decît la două sau trei zile de mers de cătunul nostru. Regiunea e practic nelocuită și e acoperită de junglă. Poți să te apropii de el fără să fii văzut și să-l domini de pe un munte de unde se deschid priveliști spre toată valea rîului. Se află la o foarte mare distanță de orice centru important. Japonezii acordă o deosebită atenție construirii acestui pod. E mai lat decît toate celelalte și are patru rînduri de stîlpi. E cea mai importantă lucrare de pe toată linia și cea mai bine situată.

— Se vede că ai cercetat temeinic rapoartele agenților noștri, remarcă Shears.

— Sînt foarte clare, sir. Mie mi se pare că podul...

— Recunosc că podul de peste rîul Kwai e demn de a fi luat în seamă, spuse Shears aplecîndu-se asupra hărții. Pentru un începător, judeci destul de bine. Colonelul Green și cu mine am reperat la rîndul nostru această trecere. Informațiile pe care le deținem nu sînt însă destul de precise și, apoi, s-ar putea să existe și alte locuri unde acțiunea să fie mai favorabilă... Dar de fapt în ce stadiu se află construcția acestui faimos pod, Joyce, dumneata care vorbești de parcă l-ai fi văzut?

VI

CONSTRUCȚIA se afla pe calea cea bună. Soldatul englez e harnic din fire și acceptă fără să cîrtească o disciplină severă, numai să aibă încredere în șefii lui și să întrevadă la începutul fiecărei zile sursa unui consum de energie îndeajuns de abundentă ca să-i poată asigura echilibrul nervos.

În lagărul de lîngă rîul Kwai, soldații acordau toată stima lor colonelului Nicholson. De altfel cine ar fi putut nutri alte sentimente după eroica lui rezistență? Pe de altă parte, norma impusă nu era dintre acelea care îngăduie rătăcirile intelectuale. Tocmai de aceea, după o scurtă perioadă de șovăieli, timp în care au căutat să pătrundă intențiile adevărate ale șefului lor, s-au apucat serios de treabă, dornici să-și arate îndemînarea în domeniul construcției, așa cum își dovediseră ingeniozitatea în materie de sabotaj. Colonelul Nicholson risipise de altfel orice neînțelegere eventuală, mai întîi printr-o cuvîntare în care le-a explicat cît se poate de limpede ce așteaptă de la ei, apoi aplicînd pedepse severe cîtorva recalcitranți care nu înțeleseseră prea

bine. Aceştia nu i-au purtat însă pică, atît de justificate li s-au părut aceste pedepse.

— Îi cunosc pe băieţii ăştia mai bine decît dumneata, crede-mă, îi replică într-o zi colonelul lui Clipton, care îndrăznise să protesteze împotriva unei sarcini pe care o considera din cale afară de grea pentru nişte oameni insuficient hrăniţi şi cu sănătatea şubrezită. Mi-au trebuit treizeci de ani ca să-i pot cunoaşte. Nimic nu-i mai dăunător pentru moralul lor decît inactivitatea, şi starea lor fizică depinde în mare măsură de moralul lor. O trupă care se plictiseşte este o trupă gata învinsă, Clipton. Lasă-i să dormiteze şi ai să vezi cum se dezvoltă în ei un spirit nesănătos. Dimpotrivă, dacă le dai toată ziua, clipă de clipă, o muncă obositoare, buna dispoziţie şi sănătatea le sînt asigurate.

— „Munciţi cu voie bună" — murmură cu perfidie Clipton. Aşa sună lozinca generalului Yamashita.

— Şi să ştii că nu-i chiar atît de proastă. Nu trebuie să pregetăm a adopta un principiu al inamicului dacă e bun... Dacă n-ar avea de lucru, aş născoci ceva pentru ei ! Dar s-a nimerit tocmai să avem podul.

Clipton nu găsi nici o formulă care să poată reda starea lui sufletească şi se mulţumi să repete, prosteşte :

— Da, avem podul.

De altfel, soldaţii englezi se plictisiseră şi ei de o atitudine şi o comportare care şocau simţul lor instinctiv al muncii bine făcute. Chiar înainte de intervenţia colonelului, tertipurile subversive deveniseră pentru mulţi dintre ei o datorie anevoioasă şi unii nici nu mai aşteptaseră ordinele lui ca să-şi folosească în chip conştiincios braţele şi uneltele. Era în firea lor occidentală să depună în mod cinstit un efort considerabil în schimbul pîinii celei de toate zilele, şi temperamentul lor anglo-saxon îi îndemna să-şi orienteze acest efort către fapte constructive, temeinice şi trainice. Colonelul nu se înşelase în privinţa lor. Noua lui politică le aducea o alinare morală.

Întrucît soldatul japonez este şi el disciplinat şi ştie să tragă din greu, iar, pe de altă parte, Saito îi ameninţase pe oamenii lui că le va tăia capul dacă nu vor munci mai bine decît englezii, cele două secţiuni de cale ferată au fost repede terminate în timp ce baracamentele din tabăra cea nouă erau construite şi amenajate pentru locuit. Cam tot prin vremea aceea, Reeves şi-a terminat planul şi l-a predat maiorului Hughes. Era acum rîndul acestuia să intre în horă şi să arate şi el ce ştie. Datorită calităţilor sale organizatorice, a cunoaşterii temeinice a oamenilor, datorită experienţei sale privind multiplele combinaţii ce permit asocierea lor mai mult sau mai puţin eficace, industriaşul obţinu, chiar din primele zile, rezultate palpabile.

Hughes a avut grijă în primul rînd să împartă mîna de lucru în diferite grupe şi să traseze fiecăreia din ele o sarcină deosebită, una continuînd să doboare copaci, alta curăţindu-i de crăci şi de noduri, o a treia grupă cioplind grinzile, una din cele mai numeroase înfigînd stîlpii

şi multe altele lucrînd la suprastructură şi la tablier. Cîteva echipe, şi nu cele mai puţin importante în concepţia lui Hughes, erau specializate în diferite lucrări ca ridicarea schelelor, transportul materialelor, ascuţirea uneltelor, activităţi accesorii faţă de lucrarea propriu-zisă dar cărora prevederea occidentală le acordă, şi pe bună dreptate, tot atîta grijă ca şi operaţiilor direct productive.

Aceste măsuri erau judicioase şi s-au dovedit eficace aşa cum se întîmplă întotdeauna cînd nu sînt exagerate. După ce a fost pregătit un lot de dulapi şi au fost ridicate primele schele, Hughes a pus în mişcare echipa însărcinată cu împlîntarea stîlpilor. Sarcina ei era istovitoare ; cea mai grea şi mai ingrată dintre toate. Noii constructori de poduri, lipsiţi de preţioasele auxiliare mecanice, erau nevoiţi să folosească aceleaşi metode ca şi japonezii, adică să lase să cadă pe capul stîlpilor un bloc greu şi să repete această operaţie pînă ce stîlpii erau temeinic înfipţi în fundul rîului. „Berbecul", care se prăbuşea de la o înălţime de opt sau zece picioare, trebuia din nou ridicat printr-un sistem de frînghii şi de scripeţi, apoi cădea iarăşi, şi aşa la nesfîrşit. La fiecare lovitură, stîlpul se adîncea cu o infimă fracţiune de deget, căci solul era foarte tare. Era o muncă extenuantă şi dezesperantă. Nu se putea observa nici un progres de la un minut la altul, şi spectacolul acesta al unui grup de oameni aproape goi, trăgînd de o frînghie, evoca în mod irezistibil o sumbră atmosferă de sclavie. Hughes încredinţase conducerea acestei echipe unuia din cei mai

buni locotenenţi — Harper — un om energic care nu-şi avea seamăn în ce priveşte antrenarea prizonierilor, ritmînd el însuşi cadenţa cu un glas răsunător. Datorită însufleţirii lui, această muncă de ocnaş a fost efectuată cu entuziasm. Sub privirile uimite şi admirative ale japonezilor, cele patru rînduri paralele se avîntară curînd spre malul stîng, tăind rîul de-a curmezişul curentului.

Clipton se întrebase o clipă dacă împlîntarea primului suport nu va prilejui cumva vreo ceremonie solemnă, dar nu au fost făcute decît cîteva gesturi simbolice foarte simple. Colonelul Nicholson s-a mulţumit să pună el însuşi mîna pe o frînghie a berbecului şi să tragă cu putere timp de vreo zece lovituri, ca să dea exemplu.

De îndată ce echipa însărcinată cu împlîntarea stîlpilor a luat-o suficient înainte, Hughes a pus în mişcare echipele ce aveau să monteze suprastructura. În urma lor veneau alte echipe care aşezau tablierul cu căile sale largi şi cele două balustrade. Diferitele activităţi fuseseră atît de bine coordonate, încît din clipa aceea lucrarea a progresat cu o regularitate matematică.

Un spectator prea puţin sensibil la amănuntele mişcărilor şi admirator fanatic al ideilor generale ar fi putut vedea, în dezvoltarea podului, un proces continuu de sinteză naturală. Asta era şi impresia colonelului Nicholson. El urmărea cu satisfacţie această materializare progresivă, făcînd abstracţie, cu multă uşurinţă, de toată puz-

deria activităţilor elementare. Numai rezultatul de ansamblu reuşea să-l impresioneze, simbolizînd şi condensînd într-o structură vie eforturile îndîrjite şi nenumăratele experienţe capitalizate de-a lungul veacurilor de o specie ce se ridică încetul cu încetul la nivelul civilizaţiei.

Cam în aceeaşi lumină îi apărea uneori podul şi lui Reeves. Îl vedea cu uimire cum se înalţă deasupra apei, cum se întinde de-a curmezişul rîului, atingînd aproape instantaneu întreaga sa lăţime, înscriind maiestuos în cele trei dimensiuni ale spaţiului forma palpabilă a creaţiei, întrupînd, ca prin minune, la poalele munţilor sălbatici ai Tailandei, puterea roditoare a concepţiilor şi a căutărilor sale.

Şi Saito se lăsa prins de vraja acestei minuni cotidiene. În ciuda eforturilor sale, nu-şi putea ascunde decît parţial mirarea şi admiraţia. Uimirea lui era firească. Întrucît nu-şi însuşise şi mai ales nu analizase încă subtilele trăsături ale civilizaţiei occidentale — aşa cum pe bună dreptate spunea colonelul Nicholson — nu putea şti cît de mult ordinea, organizarea, meditaţia asupra cifrelor, reprezentarea simbolică pe hîrtie şi coordonarea iscusită a activităţilor umane înlesnesc şi în cele din urmă accelerează executarea. Rostul şi utilitatea acestei gestaţii spirituale vor rămîne întotdeauna un mister pentru primitivi.

În ce-l priveşte pe Clipton, el s-a convins definitiv de naivitatea lui iniţială şi a recunoscut cu smerenie cît de caraghioasă a fost atitudinea sarcastică cu care a întîmpinat aplicarea metodelor

industriale moderne la clădirea podului de peste rîul Kwai.

În sinea lui îşi recunoscu greşeala cu obişnuita-i obiectivitate la care se adăuga un fel de părere de rău pentru lipsa lui de perspicacitate. Recunoscu că de data aceasta practicile lumii occidentale dăduseră rezultate incontestabile. Pornind de la această constatare, făcu generalizări şi ajunse pînă la urmă la concluzia că practicile cu pricina trebuie să fie „întotdeauna" eficace şi să dea întotdeauna „rezultate". Criticile care li se aduc uneori nu recunosc îndeajuns meritele lor în acest domeniu. Pînă şi el, ca şi mulţi alţii înaintea lui, se lăsase ispitit de duhul rău al ironiilor ieftine.

Podul creştea pe zi ce trecea în mărime şi în frumuseţe, şi mijlocul rîului Kwai fu curînd atins, iar apoi depăşit. A devenit atunci evident pentru toată lumea că va fi terminat înainte de data stabilită de către înaltul comandament nipon şi nu va întîrzia cu nimic marşul triumfal al armatei cuceritoare.

Partea a treia

I

JOYCE dădu peste cap paharul de alcool ce i se oferea. Nu arăta ca un om care s-a întors dintr-o expediție istovitoare. Era încă destul de sprinten și ochii-i erau vioi. Chiar înainte de a-și lepăda straniul costum tailandez, în care Shears și Warden cu greu îl puteau recunoaște, vru să proclame principalele rezultate ale misiunii sale.

— Lovitura e realizabilă, sir, sînt sigur. N-o să fie ușor, să nu ne facem iluzii. E însă posibilă și cu siguranță rentabilă. Pădurea-i deasă. Rîul e lat. Podul trece deasupra unei prăpastii. Malurile sînt abrupte. Trenul n-o să poată fi scos de acolo fără un material considerabil.

— Ia-o de la început, spuse Shears. Sau vrei să faci mai întîi un duș ?

— Nu sînt obosit, sir.

— Dă-i pace, mormăi Warden. Nu vezi că are mai multă nevoie să vorbească decît să se odihnească ?

Shears zîmbi. Era evident că Joyce era tot atît de nerăbdător să povestească pe cît era el de dornic să-l asculte. Se instalară cît mai confortabil în fața hărții. Warden, întotdeauna prevăzător, îi întinse camaradului său un al doilea pahar. În încăperea alăturată, cei doi partizani tai, care-i serviseră drept călăuză tînărului, stăteau acum pe vine, înconjurați de cîțiva săteni. Începuseră să povestească cu glas scăzut expediția la care luaseră parte, făcînd comentarii măgulitoare despre comportarea omului alb pe care-l însoțiseră.

— Călătoria a fost cam obositoare, sir, începu Joyce. Trei nopți am mers prin junglă — și pe ce drumuri ! Dar partizanii au fost minunați. M-au dus, așa cum mi-au făgăduit, pînă în vîrful unui munte, pe malul stîng, de unde se desfășoară înaintea ochilor întreaga vale, lagărul și podul. Un loc de observație desăvîrșit.

— Sper că nu te-a văzut nimeni ?

— Nici o grijă, sir. N-am mers decît noaptea și era atît de întuneric încît trebuia să țin mîna pe umărul unei călăuze. Făceam popas ziua, în desișuri destul de stufoase ca să le piară pofta curioșilor. De altfel, regiunea e atît de sălbatică, încît nici nu era nevoie. N-am văzut țipenie de om pînă am ajuns la destinație.

— Bine, spuse Shears. Spune mai departe.

„Number one" îl ascultă şi, totodată, fără a avea aerul, examina cu atenţie atitudinea elevului plutonier Joyce, încercînd să-şi precizeze părerea pe care începuse să şi-o facă despre el. Această expediţie de recunoaştere avea, în ochii lui, o dublă însemnătate, căci îi permitea să aprecieze şi calităţile tînărului său echipier în împrejurări cînd trebuia să se descurce singur. Prima impresie, după întoarcerea lui, fusese favorabilă. Un semn bun era şi aerul satisfăcut al călăuzelor indigene. Shears ştia că aceste imponderabile nu sînt de loc de neglijat. Da, desigur, Joyce era puţin surescitat de ceea ce văzuse, de ceea ce trebuia să raporteze şi de reacţia pricinuită de atmosfera relativ paşnică a cantonamentului lor, după emoţia nenumăratelor primejdii la care fusese expus de la plecarea lui. Părea totuşi îndeajuns de stăpîn pe sine.

— *Taii* nu ne-au înşelat, sir. E într-adevăr o lucrare grozavă...

Se apropia clipa marii lovituri pe măsură ce se lungeau cele două şine pe rambleul construit cu preţul a nenumărate suferinţe de către prizonierii aliaţi în ţinuturile Birmaniei şi ale Tailandei. Shears împreună cu cei doi tovarăşi ai lui urmăreau zi de zi cum înaintează calea ferată. Joyce stătea ore întregi completînd şi corectînd traseul desenat de el, potrivit ultimelor informaţii primite. În fiecare săptămînă însemna cu o linie roşie, plină, o secţiune terminată. Linia era acum aproape neîntreruptă de la Bangkok la Rangoon. Trecerile deosebit de interesante erau

însemnate cu cruci. Caracteristicile tuturor lucrărilor de artă erau trecute pe fişe şi ţinute la zi de Warden, care avea pasiunea ordinii.

Cunoscînd tot mai bine şi mai precis linia, fură din nou, atraşi, în mod irezistibil, de podul de pe rîul Kwai care se impusese atenţiei lor încă de la început, datorită multiplelor sale avantaje. Fuseseră hipnotizaţi — în concepţia lor specială despre poduri — de această excepţională abundenţă de împrejurări favorabile executării planului pe care, fără să-şi dea seama, şi începuseră să-l schiţeze ; plan în care se amestecau precizia şi fantezia caracteristice lui „Plastic & Destructions Co. Ltd." Încetul cu încetul, împinşi de instinct şi de raţiune, îşi concentrară toată energia ce sălăşluia în ambiţia şi în speranţele lor tocmai asupra podului de pe rîul Kwai şi numai asupra lui. Celelalte poduri fuseseră examinate cu aceeaşi conştiinciozitate, fuseseră discutate diferitele lor avantaje dar pînă la urmă acesta se impusese de la sine, implicit, ca scopul evident al acţiunii lor. Lovitura cea mare, o abstracţie vagă care nu era la început decît un vis posibil, căpătase o consistenţă materială, se transformase într-un corp rigid, situat în spaţiu, în sfîrşit vulnerabil, expus tuturor întîmplărilor, tuturor degradărilor inerente realizărilor umane şi, îndeosebi, expus nimicirii.

— Asta nu-i o treabă pentru aviaţie, spusese Shears. Un pod de lemn nu se poate distruge uşor din văzduh. Bombele, atunci cînd îşi nimeresc ţinta, distrug două sau trei travee. Celelalte sînt doar zdruncinate. Japonezii fac o re-

parație improvizată ; au devenit maeștri în arta asta. Noi, în schimb, putem nu numai să aruncăm podul în aer și să distrugem stîlpii la nivelul apei, dar putem să și provocăm explozia tocmai cînd trece un tren. Și atunci întreaga garnitură se prăbușește în rîu, pricinuind pagube ireparabile și nemailăsînd nici o grindă utilizabilă. Am văzut așa ceva o singură dată în cariera mea. Traficul a fost întrerupt timp de cîteva săptămîni. Și asta s-a întîmplat într-o țară civilizată, unde inamicul a putut aduce aparate de ridicat. Vă spun eu că aici o să trebuiască să devieze linia și să reconstruiască podul din temelii... Fără să mai vorbim de pierderea unui tren, cu toată încărcătura lui. Un spectacol de apocalips ! Parcă-l și văd.

Toți vedeau acest spectacol minunat. Lovitura cea mare avea acum o armătură solidă pe care imaginația putea broda. O succesiune de imagini, rînd pe rînd sumbre și colorate, umpleau visele lui Joyce. Primele erau legate de pregătirea în umbră ; celelalte se încheiau cu un tablou atît de strălucitor, încît putea distinge cele mai mici amănunte cu o precizie extraordinară ; trenul se angaja deasupra prăpastiei în fundul căreia sclipea rîul Kwai, între două mase compacte de junglă. Mîna-i era crispată pe o manetă. Ochii-i erau ațintiți asupra unui punct situat la mijlocul podului. Distanța dintre locomotivă și acest punct scădea cu repeziciune. Trebuia să apese tocmai la momentul potrivit. Au rămas numai cîteva picioare, numai un picior... mîna i se lasă în jos fără nici o șovăială,

la țanc. Pe podul fantomă, plăsmuit în mintea lui, căutase și găsise un punct de reper corespunzînd cu jumătate din lungimea lui !

— Sir, spusese el într-o zi, îngrijorat, numai să nu se bage aviatorii înaintea noastră !

— Am și trimis un mesaj prin care am cerut să nu intervină aici, răspunsese Shears. Sper că ne vor lăsa în pace.

În această perioadă de așteptare se acumulaseră nenumărate informații asupra podului pe care niște partizani îl iscodeau în locul lor de pe un munte vecin, căci ei nu se apropiaseră încă de el de teamă să nu se semnaleze prezența unui om alb prin împrejurimi. De o sută de ori, agenții cei mai dibaci le descriseseră și chiar le desenaseră pe nisip acest pod. Din adăpostul lor urmăriseră toate etapele construcției, mirați de ordinea și rînduiala neobișnuită ce păreau să călăuzească toate mișcările și care se puteau desprinde din toate rapoartele. Erau obișnuiți să caute adevărul îndărătul trăncănelilor. Descoperiseră repede un simțămînt vecin cu admirația în relatările *tailor*. Aceștia nu erau în măsură să aprecieze tehnica iscusită a căpitanului Reeves și nici structura organizatorică ce luase ființă sub impulsul colonelului Nicholson, dar își dădeau foarte bine seama că nu era vorba aici de un eșafodaj grosolan, în obișnuitul stil japonez. Popoarele primitive apreciază instinctiv arta și știința.

— Dumnezeu să-i binecuvînteze, spunea uneori Shears, nerăbdător. Dacă așa stau lucrurile cum spun oamenii noștri, sînt pe cale să

construiască un nou „George Washington Bridge". Vor ca prietenii noştri yankei să plesnească de invidie!

Această amploare neobişnuită, un lux aproape — *taii* spuneau că lîngă linia ferată era un drum destul de lat ca să poată trece două camioane în acelaşi timp — îl intriga şi îl îngrijora pe Shears. O lucrare de o asemenea amploare va fi cu siguranţă obiectul unei supravegheri speciale. În schimb, ar putea avea o şi mai mare importanţă strategică decît crezuse, şi lovitura ar fi cu atît mai reuşită.

Băştinaşii vorbeau adesea şi despre prizonieri. Îi zăriseră, aproape goi, sub razele dogoritoare ale soarelui, muncind fără răgaz sub supravegherea paznicilor. Tustrei uitau atunci pentru o clipă misiunea lor şi-şi îndreptau gîndurile către nenorociţii lor compatrioţi. Cunoşteau metodele japonezilor şi nu le era greu să-şi închipuie la ce grad de cruzime puteau recurge ca să-i silească să execute o asemenea lucrare.

— Dacă ar şti măcar că nu sîntem departe de ei, sir, spusese într-o zi Joyce, şi că niciodată podul nu va fi folosit, moralul lor ar fi cu siguranţă mai bun.

— S-ar putea, răspunsese Shears; dar nu vreau, cu nici un preţ, să intru în legătură cu ei. Nu se poate, Joyce. În meseria noastră trebuie să ştim să păstrăm un secret, chiar faţă de prieteni. Imaginaţia lor ar începe să se înfierbînte. Şi-ar pune în gînd să ne ajute şi ar risca, dimpotrivă, să compromită totul, încercînd să saboteze podul aşa cum înţeleg ei. Ar stîrni bănuielile japonezilor şi s-ar expune fără rost unor represalii cumplite. Nu, trebuie ţinuţi în afara operaţiei. Nici nu trebuie să le treacă prin minte japonezilor că ar putea fi complici.

Într-o zi, în faţa ciudatelor minunăţii ce i se raportau zilnic de pe rîul Kwai, Shears, neîncrezător, luă o hotărîre bruscă.

— Unul din noi trebuie să se ducă să vadă. Lucrările sînt pe sfîrşite şi nu ne mai putem încrede în povestirile acestor oameni de treabă, care mi se par fantastice. Ai să te duci dumneata, Joyce. Va fi un excelent antrenament. Vreau să ştiu cum arată cu adevărat acest pod, mă înţelegi? Care sînt dimensiunile lui exacte? Cîţi stîlpi are? Să-mi dai cifre. Cum se poate ajunge pînă la el? Cum este păzit? Care sînt posibilităţile de acţiune? Procedează cum crezi că e mai bine, dar fără să te expui prea mult. E deosebit de important să nu te vadă cineva; ţine bine minte; dar adu-mi informaţii precise despre podul ăsta blestemat, fir-ar al dracului!

II

— L-AM VĂZUT cu binoclul aşa cum vă văd, sir.

— Ia-o de la început, repetă Shears, stăpînindu-şi nerăbdarea. Cum a fost drumul?

Joyce plecase într-o seară însoţit de doi indigeni care erau deprinşi cu tainicele expediţii nocturne, antrenaţi fiind să treacă baloturi cu

opiu şi lăzi cu ţigări în contrabandă din Birmania în Tailanda. Susţineau că potecile lor erau sigure ; dar secretul unei prezenţe europene în apropierea căii ferate era atît de important, încît Joyce ţinuse să se deghizeze în ţăran *tai* şi să-şi vopsească pielea cu un produs cafeniu preparat la Calcutta tocmai pentru asemenea împrejurări.

După cum şi-a dat repede seama, călăuzele nu minţiseră. Adevăraţii duşmani, în această junglă, erau ţînţarii şi mai ales lipitorile care i se prindeau de picioarele descoperite, i se urcau de-a lungul trupului şi al căror contact vîscos îl simţea de fiecare dată cînd îşi trecea mîna pe piele. Făcuse tot ce-i stătuse în putinţă ca să-şi biruie repulsia şi să uite de ele. Reuşise aproape. În orice caz, nu se putea descotorosi de ele noaptea. Nu-şi îngăduia să aprindă o ţigară ca să le ardă şi trebuia să-şi concentreze întreaga atenţie ca să păstreze contactul cu *taii*.

— Se înaintează greu ? întrebă Shears.

— Destul, sir. După cum v-am spus : a trebuit să ţin mereu mîna pe umărul unei călăuze. Şi „cărările" acestor oameni sînt într-adevăr ciudate !

Trei nopţi l-au pus să se caţăre pe dealuri şi să coboare în rîpi. Mergeau în albia pietroasă a pîraielor, astupate ici şi colo cu rămăşiţele rău mirositoare ale unei vegetaţii putrede de care se împiedeca, recoltînd de fiecare dată noi porţii mişuitoare de lipitori. Călăuzele lui aveau o deosebită predilecţie pentru aceste drumuri pe care ştiau că nu se pot rătăci. Mergeau pînă

în zori. Cînd se crăpa de ziuă, se afundau într-un desiş şi mîncau repede orezul fiert şi bucăţile de carne prăjită luate pentru drum. Cei doi *tai* se aşezau pe vine, rezemaţi de un copac, şi pînă seara trăgeau fumuri pîrîitoare din luleaua cu apă de care nu se despărţeau niciodată. După oboseala nopţii, aşa obişnuiau ei să se odihnească ziua. Moţăiau uneori între două fumuri, fără să-şi schimbe poziţia.

În ce-l priveşte pe Joyce, el căuta să doarmă şi să-şi cruţe forţele în dorinţa de a-şi asigura toţi factorii de care depindea succesul acestei misiuni. Mai întîi se descotorosea de lipitorile care-i acopereau trupul. Unele din ele, ghiftuite, se desprindeau singure în timpul mersului, lăsînd un mic cheag de sînge negru. Celelalte, numai pe jumătate săturate, se înverşunau împotriva acestei prăzi pe care întîmplările războiului o aduseseră în jungla Tailandei. Sub jarul unei ţigări, trupul umflat de sînge se zgîrcea, se strîmba şi pînă la urmă se dezlipea şi cădea pe jos unde era strivit între două pietre. Atunci se întindea pe o pînză subţire şi adormea numaidecît ; dar furnicile nu-l lăsau prea multă vreme în pace.

Atrase de picăturile de sînge coagulat care-i spuzeau pielea, alegeau tocmai clipa aceea pentru a se apropia în rînduri lungi şi subţiri, negre şi roşii. Învăţă curînd să le deosebească încă de la primul contact, chiar inainte de a se trezi de-a binelea. Cu cele roşii nu era nimic de făcut. Muşcătura lor pe rănile lui semăna cu aceea a unui cleşte încins. Una singură şi era in-

tolerabilă, dar ele veneau în batalioane întregi. Trebuia să părăsească terenul şi să-şi caute alt loc unde să se poată odihni pînă ce-l descopereau şi-l atacau din nou. Cele negre, cele mari mai ales, erau suportabile. Nu muşcau, şi uşoara lor atingere nu-l trezea decît atunci cînd îi acopereau rănile.

Izbutea totuşi întotdeauna să doarmă de ajuns ; în orice caz, de ajuns ca, atunci cînd se lăsa seara, să se poată căţăra pe piscuri de zece ori mai înalte, şi de o sută de ori mai abrupte decît munţii Tailandei. Îl ameţea senzaţia că depindea numai de el în această misiune care era o primă etapă pe calea realizării marii lovituri. Era profund încredinţat că de voinţa lui, de judecata lui, de faptele lui, în cursul acestei expediţii, depindea succesul final, iar această certitudine îi permitea să păstreze, neatinse, rezerve inepuizabile. Privirea-i nu se mai desprindea de podul acela închipuit, de vedenia aceea care se instalase statornic în universul visărilor lui şi a cărei simplă contemplare dădea celei mai banale dintre mişcările lui puterea mistică, nelimitată, a unui glorios efort spre biruinţă.

Podul material, podul de pe rîul Kwai, i se înfăţişă deodată tocmai cînd ajunse în vîrful unui munte ce domina valea, după o ultimă ascensiune mai istovitoare decît celelalte. Merseseră mai mult decît nopţile precedente şi soarele răsărise cînd ajunseră la acest punct de observaţie pe care-l semnalaseră călăuzele *tai*. Descoperi podul ca dintr-un avion, la cîteva sute de

metri sub el — o panglică luminoasă întinsă pe suprafaţa apei între două mase de pădure, ceva mai în dreapta lui, tocmai bine ca să poată zări reţeaua geometrică a grinzilor ce susţineau tablierul. O bună bucată de vreme nu observă nici un alt element al tabloului ce se întindea la picioarele lui, nici lagărul situat în faţă, pe malul celălalt, nici măcar grupele de prizonieri ce se agitau în jurul lucrării lor. Locul era ideal şi se simţea acolo în deplină siguranţă. Patrulele japoneze nu se aventurau probabil în hăţişul care-l despărţea de rîu.

— L-am văzut aşa cum vă văd, sir. *Taii* n-au exagerat de loc. Are nişte proporţii considerabile. E bine construit. Nimic comun cu celelalte poduri japoneze. Iată cîteva schiţe ; dar am şi ceva mai bun...

Îl recunoscuse de la prima privire. Tulburarea care-l cuprinse în faţa acestei materializări a vedeniei sale nu se datora surprizei, ci era pricinuită, dimpotrivă, de aspectul ei familiar. Podul arăta chiar aşa cum îl plăsmuise. Îl verifică mai întîi cu îngrijorare, apoi cu o încredere tot mai mare. Întregul decor corespundea şi el stăruitoarei sinteze a imaginaţiei şi a dorinţei sale. Numai cîteva puncte se deosebeau. Apa nu era strălucitoare, aşa cum o văzuse. Era noroioasă. Mai întîi fu sincer contrariat, dar se linişti la gîndul că acest cusur favoriza proiectele lor.

Timp de două zile, nevăzut, pitit în mărăcinişuri, cercetase cu nesaţ prin binoclu şi studiase locul unde avea să fie dată lovitura cea mare. Îşi întipărise în minte dispoziţia de ansamblu şi toate

amănuntele, luînd note, reperînd pe schiță potecile, lagărul, barăcile japoneze, coturile rîului și stîncile mari ce ieșeau pe alocuri din apă.

— Curentul nu e foarte puternic, sir. Rîul e practicabil pentru o mică ambarcațiune sau pentru un bun înotător. Apa e noroioasă... Podul are un drum pentru vehicule... și patru rînduri de stîlpi. I-am văzut pe prizonieri bătîndu-i cu ajutorul unui berbec. Prizonierii englezi... Au și atins aproape malul stîng, sir, unde se află observatorul nostru. Alte echipe vin din urmă. Peste o lună, poate, podul va fi terminat... Suprastructura...

Avea acum atîtea lucruri de spus încît nu izbutea să le expună într-o anumită ordine. Shears îl lăsa să vorbească nestingherit, fără să-l întrerupă. Va avea tot timpul, după ce va termina, să-i pună întrebări precise.

— Suprastructura reprezintă o rețea geometrică de antretoaze care pare să fi fost temeinic studiată. Grinzile sînt bine ecarisate și ajustate. Am văzut cu binoclul detaliile asamblajului... Un lucru deosebit de îngrijit, sir... și solid, nu trebuie să ne amăgim. Nu e vorba doar să sfărîmăm cîteva piese de lemn. M-am gîndit acolo la mijlocul cel mai sigur și totodată cel mai simplu, sir. Cred că ar trebui să lovim stîlpii, în apă, sub apă. E murdară. Încărcăturile cu exploziv nu se vor vedea. În felul acesta întregul pod se va prăbuși deodată.

— Patru rînduri de stîlpi, îl întrerupse gînditor Shears, e treabă, nu glumă. Ei, drăcie, nu

puteau și ei să-și clădească podul așa cum fac deobicei ?

— Care-i distanța între stîlpii din același rînd ? întrebă Warden căruia îi plăcea precizia.

— Zece picioare.

Shears și Warden făcură în minte aceeași socoteală.

— Trebuie să prevedem o lungime de șaizeci de picioare ca să fim siguri, reluă în sfîrșit Warden. Asta înseamnă șase stîlpi de fiecare șir, adică în total douăzeci și patru de stîlpi care trebuie „pregătiți". O să ceară timp.

— Se poate face într-o noapte, sir, sînt sigur. Sub pod se poate lucra în liniște. E atît de lat încît ești complet ascuns. Freamătul apei care se lovește de stîlpi acoperă toate celelalte zgomote. Asta o știu bine...

— De unde poți să știi ce se petrece sub pod ? întrebă Shears uitîndu-se la el într-un chip ciudat.

— Știți, sir, nu v-am spus totul... Am fost acolo.

— Ai fost acolo ?

— Era necesar, sir. Mi-ați spus să nu mă apropii, dar n-am avut încotro, ca să pot obține unele informații importante. Am coborît din observator pe celălalt versant al muntelui, înspre rîu. M-am gîndit că nu trebuie să scap acest prilej, sir. *Taii* m-au călăuzit pe pîrtiile croite de mistreți. A trebuit să mergem în patru labe.

— Cît timp v-a trebuit ? întrebă Shears.

— Vreo trei ore, sir. Am plecat spre seară. Voiam să ajung acolo noaptea. Desigur că era şi un risc, dar voiam să văd cu ochii mei...

— Uneori nu-i rău să interpretezi mai larg instrucţiunile, spuse „Number one" aruncîndu-i o privire lui Warden. Ai reuşit, nu-i aşa ? Tot e ceva.

— Nu m-a văzut nimeni, sir. Am dat de rîu cam la vreun sfert de milă în amonte de pod. E acolo un mic sat indigen, izolat, din păcate. Dar totul dormea. Am trimis călăuzele mele înapoi. Voiam să fiu singur în această cercetare. Am intrat în apă şi m-am lăsat dus de curent.

— Noaptea era luminoasă ? întrebă Warden.

— Da, destul de luminoasă. Fără lună dar şi fără nori. Podul e foarte înalt. De acolo n-au cum să vadă...

— S-o luăm de la început, spuse Shears. Cum te-ai apropiat de pod ?

— Eram întins pe spate, sir, numai gura îmi ieşea afară din apă. Deasupra mea...

— Ce Dumnezeu ! Shears, mormăi Warden, ar trebui să te gîndeşti puţin şi la mine pentru asemenea misiuni.

— Cred că data viitoare am să mă gîndesc mai curînd la mine, bombăni Shears.

Joyce retrăia scena cu atîta intensitate încît ceilalţi doi tovarăşi erau molipsiţi de entuziasmul său şi încercau un dureros regret la gîndul că scăpaseră o asemenea distracţie.

Luase brusc hotărîrea să pornească în această expediţie chiar în ziua sosirii lui la observator,

după trei nopţi de marş istovitor. Nu mai putea aştepta. După ce văzuse podul la o aruncătură de băţ, simţea acum nevoia să-l pipăie.

Intins în apă, fără a putea desluşi nici un amănunt în masele compacte de pe maluri, abia conştient că e dus de un curent pe care nici nu-l simte — singurul lui reper era linia lungă, orizontală, a podului. Ea se desprindea, neagră, pe cer. Se lungea, înălţîndu-se spre zenit, pe măsură ce se apropia, în timp ce deasupra capului său stelele se azvîrleau, mistuindu-se, în bezna din urma lui.

Sub pod, era aproape complet întuneric. Rămăsese acolo multă vreme, nemişcat, agăţat de un stîlp, într-o apă rece care nu-i potolea febra, izbutind încetul cu încetul să străpungă bezna, descoperind fără mirare strania pădure de trunchiuri netede ce se ridica deasupra vîrtejurilor de apă. Şi acest nou aspect al podului îi era familiar.

— Lovitura e realizabilă, sir, sînt sigur. Soluţia cea mai bună ar fi să se aducă încărcăturile cu exploziv pe o plută uşoară. Nimeni n-ar putea s-o vadă. Oamenii ar sta în apă. Sub pod, nu-i nici un pericol. Curentul nu-i destul de puternic ca să ne împiedece să înotăm de la un stîlp la altul. La nevoie, putem să ne legăm ca să nu ne ia curentul... Am străbătut toată lungimea. Am măsurat grosimea lemnelor, sir. Nu sînt prea groase. O încărcătură relativ mică ar fi de ajuns... sub apă... Apa e tulbure, sir.

— Va trebui s-o punem destul de adînc, spuse Warden. Apa ar putea să fie limpede în ziua loviturii.

Făcuse un fel de repetiţie, executînd toate gesturile necesare. Timp de peste două ore, palpase stîlpii, măsurînd cu o sfoară, evaluînd intervalele, alegîndu-i pe cei a căror rupere ar pricinui catastrofa cea mai tragică, întipărindu-şi în minte toate amănuntele utile pentru pregătirea marii lovituri. Auzise, în două rînduri, călcîndu-se apăsat, foarte sus, deasupra capului său. O santinelă japoneză străbătea cu paşi mari tablierul. Se ghemuise, lipit de un stîlp, şi aşteptase. Santinela măturase nepăsător suprafaţa apei cu o lanternă electrică.

— Există un risc la sosire, sir, dacă aprind cumva o lanternă. Dar o dată ce te afli sub pod, îi auzi venind de departe. Zgomotul paşilor se repercutează în apă. Ai tot timpul să ajungi pînă la unul din şirurile interioare.

— Rîul e adînc ? întrebă Shears.

— Peste doi metri, sir. M-am afundat în el.

— Şi cum vezi dumneata declanşarea ?

— Cred că nu trebuie să ne gîndim, sir, la vreo acţiune provocată automat de trecerea trenului. Firele n-ar putea fi ascunse aşa cum trebuie. Totul trebuie să fie sub apă, sir... Un fir electric foarte lung cufundat în fundul rîului. Firul iese din nou pe malul rîpos, ascuns în mărăcini... malul drept, sir. Am descoperit un loc ideal. Un colţişor de junglă virgină unde un om se poate ascunde şi aştepta. Şi de acolo, printr-o deschizătură a copacilor, i se înfăţişează întregul tablier al podului.

— De ce pe malul drept ? îl întrerupse Shears încruntînd sprîncenele. Pe malul ăla se află lagărul, dacă nu mă înşel. De ce nu pe malul dinspre munte, care-i acoperit cu hăţişuri de nepătruns, după cîte mi-ai spus, şi care în mod firesc ar trebui să servească drept drum de retragere ?

— Aşa e, sir. Dar uitaţi-vă încă o dată la această schiţă. După o curbă largă, calea ferată ocoleşte tocmai acest munte, după pod, şi se întinde de-a lungul rîului în aval de pod. Jungla dintre apă şi calea ferată a fost doborîtă şi terenul a fost curăţat de buruieni. Ziua, un om nu poate rămîne acolo ascuns. Ar trebui să stea mult mai încolo, de partea cealaltă a rambleului, pe primele urcuşuri ale muntelui... Un fir din cale-afară de lung nu poate fi ascuns, sir, pe toată lungimea căii ferate, în afară doar de cazul cînd s-ar depune o muncă foarte îndelungată.

— Asta nu-mi prea place, declară „Number one". Şi de ce nu pe malul stîng, dar în amonte de pod ?

— Malul e inaccesibil dinspre rîu, sir, din cauza falezei abrupte. Şi mai încolo se află cătunul acela indigen. M-am dus să văd. Am traversat din nou rîul şi apoi calea ferată. Am făcut un ocol ca să rămîn pe un teren acoperit şi m-am întors în amonte de pod. Nu se poate, sir. Singurul loc potrivit e pe malul drept.

— Ei, asta ! exclamă Warden, te-ai învîrtit toată noaptea în jurul podului ăluia ?

— Aproape. Dar înainte de răsăritul zorilor eram din nou în junglă. M-am înapoiat la observator în cursul dimineţii.

— Şi după planul dumitale, întrebă Shears, cum are să scape omul care va rămîne la acest post ?

— Un bun înotător n-are nevoie de mai mult de trei minute ca să treacă rîul ; atît mi-a trebuit mie, sir, şi explozia va abate atenţia japonezilor. Cred că un grup de sprijin, instalat la poalele muntelui, i-ar putea acoperi retragerea. Dacă reuşeşte apoi să străbată spaţiul descoperit şi calea ferată, a scăpat, sir. Jungla nu permite o urmărire eficientă. Vă asigur că e planul cel mai bun.

Shears rămase multă vreme îngîndurat, aplecat asupra schiţelor lui Joyce.

— E un plan care merită să fie studiat, spuse el în sfîrşit. Desigur, dumneata care ai fost acolo eşti în măsură să-ţi spui părerea ; şi rezultatul merită riscul... Ei, şi ce-ai mai văzut acolo din pătulul ăla unde te-ai cocoţat ?

III

SOARELE era sus pe cer cînd se înapoiase pe vîrful muntelui. Cele două călăuze, care se întorseseră noaptea, îl aşteptau îngrijorate. Era istovit. Se întinse puţin ca să se odihnească vreo oră, dar se trezi abia spre seară. Mărturisi acest lucru scuzîndu-se.

— Bine... Presupun însă că ai dormit şi noaptea ? N-aveai altceva mai bun de făcut. Şi apoi ţi-ai luat din nou postul în primire, a doua zi ?

— Întocmai, sir. Am stat o zi în plus. Mai erau încă multe lucruri de cercetat.

Simţea nevoia să observe fiinţele vii, după ce consacrase această primă perioadă materiei neînsufleţite. Vrăjit pînă atunci de pod şi de elementele peisajului de care era strîns legată acţiunea viitoare, fu deodată zguduit de spectacolul acestor nenorociţi fraţi de arme, reduşi la starea înjositoare de sclavie, pe care-i vedea agitîndu-se în raza binoclului său. Cunoştea foarte bine metodele folosite de japonezi în lagăre. O mulţime de rapoarte secrete expuneau amănunţit atrocităţile permanente săvîrşite de învingători.

— Ai asistat la scene penibile ? îl întrebă Shears.

— Nu, sir ; pesemne că n-am nimerit ziua potrivită. Dar m-a impresionat profund gîndul că muncesc aşa de luni de zile, în clima asta, prost hrăniţi, locuind în nişte barăci nenorocite, fără îngrijire şi sub ameninţarea unor pedepse atît de cumplite !

Trecuse în revistă toate grupele. Examinase fiecare om cu binoclul, şi starea lor îl înspăimîntase. „Number one" încruntă sprîncenele.

— Munca noastră nu ne prea permite să ne înduioşăm, Joyce.

— Ştiu, sir, dar au rămas numai piele şi os. Cei mai mulţi dintre ei au membrele acoperite

de răni şi de ulcere. Unii abia se tîrîie. La noi nimănui nu i-ar trece prin minte să pună la treabă nişte oameni ajunşi într-un asemenea hal de decădere fizică. Dacă i-aţi vedea, sir ! Îmi venea să plîng, nu alta ! Cei din echipa care trage de frînghie ca să înfigă ultimii stîlpi !... Nişte schelete, sir. N-am văzut niciodată un spectacol mai înspăimîntător. E cea mai oribilă dintre crime.

— Lasă, n-ai dumneata grijă, spuse Shears. Pînă la urmă totul se plăteşte.

— Şi totuşi, sir, trebuie să mărturisesc că atitudinea lor mi-a stîrnit admiraţia. Deşi se află într-un hal fără de hal, nici unul nu pare cu adevărat abătut. M-am uitat bine la ei. E parcă un punct de onoare pentru ei să nu ia în seamă prezenţa paznicilor lor, asta e întocmai impresia pe care mi-au făcut-o, sir : se comportă ca şi cum japonezii nici n-ar fi acolo. Stau pe şantier din zori pînă în noapte... şi asta de luni de zile, fără o zi de odihnă probabil... Şi n-au de loc aerul disperat. În ciuda îmbrăcăminţii lor caraghioase, în ciuda decăderii lor fizice, n-au atitudinea unor sclavi, sir. Le-am văzut privirea.

Păstrară tustrei tăcerea o bună bucată de vreme, fiecare urmărindu-şi firul gîndurilor.

— Soldatul englez are inepuizabile resurse în vremi de restrişte, rosti în sfîrşit Warden.

— Ai mai făcut şi alte observaţii ? întrebă Shears.

— Ofiţerii, sir, ofiţerii englezi ! Nu muncesc. Îşi comandă oamenii care par să se sinchisească

mult mai mult de ei decît de paznicii lor. Poartă uniformă.

— Uniformă !

— Şi galoane, sir. Am recunoscut toate gradele.

— Ei drăcie !... exclamă Shears. *Taii* mi-au semnalat lucrul ăsta dar nu mi-a venit să cred. În celelalte lagăre, i-au pus pe toţi prizonierii să muncească, fără nici o excepţie... Sînt şi ofiţeri superiori ?

— Un colonel, sir. După cît se pare, colonelul Nicholson a cărui prezenţă ne-a fost semnalată acolo şi care a fost torturat la sosirea lui în lagăr. N-a părăsit şantierul. Vrea probabil să rămînă acolo, pe loc, ca să se poată interpune la nevoie între oamenii lui şi japonezi ; căci nu se poate să nu se fi produs incidente... Dacă aţi vedea cum arată santinelele alea, sir ! Nişte maimuţe deghizate. Au un fel de a tîrşîi picioarele şi de a se legăna care n-are nimic omenesc... Colonelul Nicholson păstrează însă o demnitate extraordinară... Mi-a făcut impresia unui adevărat şef, sir.

— Trebuie să ai într-adevăr o autoritate ieşită din comun şi calităţi deosebite ca să menţii moralul în asemenea condiţii, spuse Shears. În faţa unui om ca ăsta îmi scot şi eu pălăria.

Avusese şi alte motive de mirare în cursul zilei. Îşi continuă relatarea dornic, în mod vădit, să împărtăşească şi celorlalţi uimirea şi admiraţia lui.

— La un moment dat, un prizonier dintr-o echipă care lucra mai departe a traversat podul

ca să-i spună ceva colonelului. A luat poziţie de drepţi, la şase paşi distanţă, sir, în costumul ăla ciudat. Şi nu era de loc caraghios. Un japonez s-a apropiat zbierînd şi rotindu-şi puşca. Soldatul îşi părăsise pesemne grupul fără să ceară voie. Colonelul Nicholson s-a uitat în aşa fel la paznic, sir... Nu mi-a scăpat nimic din toată scena. Paznicul n-a mai insistat şi s-a îndepărtat. De necrezut ! Ba mai mult chiar, puţin înainte de a se lăsa seara, şi-a făcut apariţia pe pod un colonel japonez : probabil Saito, acela despre care ni s-a spus că e o brută de temut. Ei bine, n-o să mă credeţi, sir, s-a apropiat de colonelul Nicholson, cu respect... da, da, cu respect. Unele amănunte nu pot înşela. Colonelul Nicholson a salutat primul dar celălalt s-a grăbit să răspundă... şi aproape cu sfială ; am văzut foarte bine ! Apoi s-au plimbat unul lîngă altul. Japonezul avea aerul unui subaltern căruia i se dau ordine. Mi-a crescut inima cînd am văzut aşa ceva, sir.

— N-aş putea spune că nu-mi face şi mie plăcere, mormăi Shears.

— În sănătatea colonelului Nicholson ! exclamă deodată Warden ridicînd paharul.

— Da, în sănătatea lui, ai dreptate Warden, şi în sănătatea celor cinci sau şase sute de nenorociţi care trăiesc în acest iad din cauza podului ăluia blestemat !

— E totuşi păcat că nu ne poate ajuta.

— O fi poate păcat, dar ştii care sînt principiile noastre, Warden, trebuie să acţionăm singuri... Dar să mai vorbim puţin despre pod.

Toată seara vorbiră iar despre pod şi studiară cu înfrigurare schiţele lui Joyce, cerîndu-i tot mereu să precizeze cîte un amănunt — ceea ce acesta făcea numaidecît. Ar fi putut desena din memorie fiecare piesă a lucrării, ar fi putut descrie fiecare vîrtej al rîului. Discutară mai întîi planul pe care-l concepuse, întocmind o listă cu toate operaţiile necesare, examinînd fiecare din ele în toate amănuntele, străduindu-se din răsputeri să ghicească toate accidentele neprevăzute ce se pot ivi în ultima clipă. Apoi, Warden ieşi pentru a recepţiona mesaje la aparatul instalat într-o cameră alăturată. Joyce şovăi o clipă.

— Sir, se hotărî în sfîrşit, eu sînt cel mai bun înotător dintre noi trei şi acum cunosc şi terenul...

— Vedem noi mai tîrziu, îl întrerupse „Number one".

Joyce era la capătul puterilor. Shears îşi dădu seama de acest lucru văzîndu-l cum se îndreaptă împleticindu-se spre patul lui. După ce a treia zi stătuse la pîndă, culcat pe burtă în tufişuri, o pornise înapoi în miez de noapte şi se întorsese în cantonament fără a mai face nici un popas, oprindu-se doar cîteva clipe ca să îmbuce ceva. Pînă şi *taii* cu greu au putut ţine pasul cu el, atît de iute gonea. Acum povesteau cu admiraţie cum reuşise tînărul alb să-i obosească.

— Trebuie să te odihneşti, repetă „Number one". N-are nici un rost să te omori aşa de pe acum. Vom mai avea nevoie de toate forţele dumitale. De ce te-ai întors atît de repede ?

— Podul va fi probabil gata peste mai puţin de o lună, sir.

Cum puse capul pe pernă, Joyce adormi dus, fără să-şi dea jos măcar fardul care-l făcea de nerecunoscut. Shears ridică din umeri şi nu încercă să-l trezească. Rămase singur, reflectînd adînc la distribuirea rolurilor pentru scena ce avea să se joace în valea rîului Kwai. Nu luase încă nici o hotărîre, cînd Warden se întoarse întinzîndu-i cîteva mesaje pe care tocmai le descifrase.

— Se pare că se apropie ziua cea mare, Shears. Informaţii de la centru : calea ferată e aproape peste tot gata. Inaugurarea trebuie să aibă loc peste cinci sau şase săptămîni. Un prim tren ticsit cu trupe şi cu generali. O mică solemnitate... Şi un stoc important de muniţii. Lucrurile nu se prezintă prea rău. Centrul aprobă toate iniţiativele dumitale şi-ţi dă mînă liberă. Aviaţia nu va interveni. Vom fi ţinuţi la curent zi de zi... Puştiul doarme ?

— Lasă-l, nu-l trezi. Merită puţină odihnă. Grozav de bine s-a mai descurcat... Warden, după părerea dumitale, crezi că ne putem bizui pe el în „orice" împrejurare ?

Warden rămase puţin pe gînduri înainte de a răspunde :

— Impresia-i bună. Dar nu se poate face nici o afirmaţie „înainte", asta ştii şi dumneata tot atît de bine ca şi mine. Înţeleg însă ce vrei să spui. Trebuie să ştim dacă ar fi în stare să ia o

hotărîre gravă în decurs de cîteva secunde, poate chiar şi mai puţin, şi să-şi impună s-o execute... Dar de ce mă întrebi ?

— Pentru că mi-a spus : eu sînt cel mai bun înotător dintre noi trei. Şi nu s-a lăudat. Aşa e.

— Cînd m-am înrolat în „Force 316", bombăni Warden, nu ştiam că trebuie să fii campion la nataţie ca să joci rolurile principale. Am să mă antrenez la vară în timpul concediului.

— Mai există şi un motiv psihologic. Dacă n-am să-l las, n-o să mai aibă încredere în el şi multă vreme n-o să mai fie bun de nimic. Niciodată nu poţi fi sigur „înainte", aşa cum prea bine spui... nici măcar el nu poate fi sigur... şi se consumă aşteptînd revelaţia... Bineînţeles, principalul este să aibă tot atîtea şanse de reuşită ca noi. Şi eu cred că are... şi mai multe şanse să scape. Vom hotărî peste cîteva zile. Vreau să văd în ce stare de spirit va fi mîine. Nu trebuie să-i mai vorbim despre pod o bucată de vreme... Nu prea îmi place să-l văd înduioşîndu-se de nenorocirile prizonierilor. Oh ! ştiu... ai să-mi spui că sentimentele sînt una, şi acţiunea alta. Are totuşi tendinţa să-şi bage tot felul de lucruri în cap... să vadă totul prin prizma imaginaţiei. Înţelegi ce vreau să spun ?... Gîndeşte cam prea mult.

— Nu se poate stabili o regulă generală pentru acest fel de muncă, spuse înţeleptul Warden. Uneori, imaginaţia şi chiar cugetarea dau rezultate bune. Dar nu întotdeauna.

IV

STAREA sănătăţii prizonierilor îl îngrijora şi pe colonelul Nicholson, care se duse la spital să discute această chestiune cu medicul.

— Aşa nu mai merge, Clipton, spuse el pe un ton serios, aproape sever. E de la sine înţeles că un om grav bolnav nu poate munci, dar există totuşi o limită. Acum te-ai apucat să bagi în spital jumătate din efectivul meu ! Cum vrei să terminăm podul într-o lună de zile ? Stăm bine, e drept, dar mai avem încă mult de lucru, şi cu echipele astea ciuntite, batem pasul pe loc. Şi aşa oamenii care au rămas pe şantier nu-s prea zdraveni.

— Uitaţi-vă la ei, sir, spuse Clipton care, atunci cînd auzea asemenea vorbe, era nevoit să facă apel la întreaga sa raţiune ca să-şi poată păstra calmul obişnuit şi atitudinea respectuoasă pe care colonelul o cerea din partea tuturor subordonaţilor lui, oricare ar fi fost gradul sau funcţiile lor. Dacă n-aş asculta decît de conştiinţa mea profesională sau de simpla omenie, aş declara inapt pentru muncă întregul dumneavoastră efectiv şi nu numai jumătate din el ; mai ales pentru o muncă grea ca asta !

În cursul primelor luni, construcţia se desfăşurase într-un ritm rapid, fără altă piedică decît incidentele pricinuite cîteodată de toanele lui Saito. Acesta îşi închipuia uneori că trebuie neapărat să-şi recucerească autoritatea şi căuta în

alcool curajul necesar ca să-şi biruie complexele, dînd dovadă de cruzime. Aceste accese deveniseră însă din ce în ce mai rare, căci era evident că manifestările violente dăunau construcţiei podului. Vreme îndelungată lucrările înaintaseră mult mai repede decît prevăzuse planul stabilit de maiorul Hughes şi de căpitanul Reeves în urma unei colaborări rodnice, deşi nu lipsită de fricţiuni. Dar o dată cu trecerea timpului, clima, caracterul eforturilor cerute, regimul alimentar şi condiţiile de trai exercitară o puternică înrîurire asupra sănătăţii oamenilor.

Starea lor fizică devenea îngrijorătoare. Lipsiţi de carne, cu excepţia zilelor cînd indigenii din satul vecin veneau să vîndă vreo vacă rahitică, lipsiţi de unt şi de pîine, prizonierii, a căror hrană era alcătuită uneori numai din orez, căpătaseră încetul cu încetul înfăţişarea aceea scheletică ce-l impresionase atît de mult pe Joyce. Munca de ocnaş, care consta în a trage cît era ziua de lungă de o frînghie pentru a ridica un bloc greu ce cădea înapoi la nesfîrşit cu un zgomot obsedant, devenise un adevărat chin pentru oamenii din echipă. Nici alţii nu aveau o soartă mult mai bună, mai ales cei care stăteau ore în şir pe un eşafodaj, în apă pînă la brîu ca să ţină stîlpii în timp ce berbecul cădea şi iar cădea, asurzindu-i.

Moralul era încă destul de bun datorită însufleţirii unor şefi ca locotenentul Harper. Acesta, plin de avînt şi de energie, împărţea toată ziua

din belşug cuvinte înflăcărate de îmbărbătare pe un ton jovial, era întotdeauna gata să pună mîna la treabă, el, ofiţer, şi să tragă de frînghie cu toate forţele lui, pentru a-i ajuta pe cei mai slabi. Uneori se mai cultiva si simţul umorului, ca atunci, de pildă, cînd îşi făcea apariţia căpitanul Reeves cu planul, cu rigla gradată, cu nivela şi cu alte instrumente pe care le fabricase singur, şi se strecura la nivelul apei, pe schelă, pentru a face nişte măsurători, urmat de micul inginer japonez care nu-l mai părăsea nici o clipă, îi imita toate gesturile şi îşi însemna cu un aer grav nişte cifre în carnet.

Întrucît atitudinea ofiţerilor era direct inspirată de aceea a colonelului, acesta ţinea, de fapt, în mîinile sale puternice soarta podului. Şi el ştia acest lucru. Era pătruns de legitima mîndrie a şefului căruia îi plac şi care caută responsabilităţile dar, în aceeaşi măsură, şi toate grijile legate de această cinste şi această îndatorire.

Creşterea numărului bolnavilor era cea mai de seamă grijă a lui. Observa cum companiile lui se topesc literalmente văzînd cu ochii. Încetul cu încetul, zi de zi, oră de oră, cîte ceva din substanţa vie a fiecărui prizonier se desprindea din organismul uman pentru a se dizolva în universul material. Acest univers de pămînt, de vegetaţie monstruoasă, de apă şi de văzduh jilav spuzit de ţînţari nu părea de loc afectat de această îmbogăţire. Era, din punct de vedere aritmetic, un riguros schimb de molecule, dar a căror pierdere, dureros resimţită, măsurîndu-se cu de cinci sute de ori zeci de kilograme nu se traducea prin nici un cîştig aparent.

Clipton se temea de o epidemie gravă, cum ar fi holera care fusese semnalată în alte lagăre. Acest flagel fusese evitat pînă atunci datorită unei riguroase discipline, dar cazurile de malarie, de dizenterie şi de beri-beri nici nu mai puteau fi numărate. În fiecare zi socotea absolut necesar să declare indisponibili un număr tot mai mare de oameni şi să le prescrie odihnă. La spital reuşea să asigure ostaşilor care puteau mînca un regim aproape acceptabil, datorită celor cîteva colete ale Crucii Roşii care scăpau de la jaful japonezilor şi care erau rezervate bolnavilor. Dar mai mult decît orice, o simplă destindere era un adevărat balsam pentru unii prizonieri al căror sistem nervos fusese pînă la urmă zdruncinat de „berbecul" care le zdrobise mai întîi muşchii, producîndu-le halucinaţii şi făcîndu-i să trăiască într-un veşnic coşmar.

Colonelul Nicholson, care-şi iubea oamenii, îl ajutase la început pe Clipton cu toată greutatea autorităţii sale pentru a justifica în ochii japonezilor aceste scutiri de muncă. Prevenise eventualele proteste ale lui Saito cerînd din partea oamenilor valizi un efort suplimentar.

Dar de mai multă vreme i se părea că Clipton cam întrece măsura. Îl bănui că depăşeşte atri-

buţiile sale de medic şi, din slăbiciune, are tendinţa să declare bolnavi nişte prizonieri care ar putea aduce servicii. Acum, cu o lună de zile înainte de data stabilită pentru terminarea lucrărilor, nu era desigur momentul să se încetinească ritmul. Venise în dimineaţa aceea la spital ca să vadă cu ochii lui cum stau lucrurile, să aibă o explicaţie serioasă cu Clipton şi să-l readucă la nevoie pe drumul cel drept — cu fermitate dar şi cu tactul de care se cuvenea să dea totuşi dovadă faţă de un comandant specialist într-o problemă delicată.

— Uite, ăsta de pildă, spuse el oprindu-se şi adresîndu-se unui bolnav. Ei, ce te doare, băiete ?

Se plimba între două rînduri de prizonieri culcaţi pe paturi de bambus, unii scuturaţi de friguri, alţii nemişcaţi, acoperiţi cu pături nenorocite de sub care ieşeau nişte feţe cadaverice. Clipton interveni iute şi pe un ton destul de tăios.

— Patruzeci de grade febră astă-noapte, sir. Malarie.

— Bine, bine, spuse colonelul continuîndu-şi drumul. Dar ăsta ?

— Ulcere tropicale. I-am scobit ieri piciorul... cu un cuţit ; alt instrument n-am. I-am făcut o gaură atît de mare încît ar încăpea şi o minge de golf, sir.

— Ah, asta era ; am auzit pe cineva ţipînd aseară, mormăi colonelul Nicholson.

— Asta era. Patru din camarazii lui au trebuit să-l ţină. Sper să-i pot salva piciorul... dar nu sînt sigur, adăugă el cu glas scăzut. Vreţi într-adevăr să-l trimit înapoi pe pod, sir ?

— Hai, nu vorbi prostii, Clipton. Nu insist, bineînţeles. De vreme ce asta-i părerea dumitale... Aş vrea să mă înţelegi. Nu e vorba să-i punem la treabă pe bolnavi sau pe cei care sînt grav răniţi. Trebuie numai să fim cu toţii încredinţaţi de următorul lucru : avem o lucrare de terminat pînă într-o lună. Ea reclamă eforturi mari, ştiu, dar n-am încotro. Prin urmare, de fiecare dată cînd îmi iei un om de pe şantier, celorlalţi le revine o sarcină ceva mai grea. Trebuie să ai mereu în minte acest lucru, înţelegi ? Chiar dacă vreunul din ei nu este în cea mai bună formă fizică, mai poate totuşi să fie de folos dînd ajutor la unele munci uşoare, vreo asamblare delicată, de pildă, sau puţină migăleală... şlefuirea generală pe care o începe în curînd Hughes, ei ce zici ?

— Presupun că-l veţi vopsi, sir ?

— Nici gînd, Clipton, răspunse colonelul cu vehemenţă. N-am putea decît să-i aplicăm un strat de var. Îţi dai seama ce ţintă ar fi pentru aviaţie ! Uiţi că e război.

— E adevărat, sir. E război.

— Nu, fără lux. M-am opus, e de ajuns ca lucrarea să fie îngrijită, bine finisată... Asta am venit să-ţi spun, Clipton. Vorbeşte cu oamenii, fă-i să înţeleagă că e o chestiune de solidaritate... Uite, ăsta de pildă ?

— O rană păcătoasă pe care şi-a făcut-o la mînă ridicînd grinzile podului vostru blestemat, fir-ar al dracului să fie, sir, izbucni Clipton. Şi am vreo douăzeci de oameni în situaţia lui. Bineînţeles, dat fiind starea lor generală, rănile nu se cicatrizează şi se infectează. N-am cu ce să-i îngrijesc cum se cuvine.

— Mă întreb, spuse colonelul Nicholson continuîndu-şi cu încăpăţînare gîndul şi prefăcîndu-se că nu observă incorectitudinea acestui limbaj, mă întreb dacă, într-o situaţie ca asta, aerul curat şi o ocupaţie rezonabilă nu ar contribui la restabilirea lor mai bine decît imobilitatea şi claustrarea în cabana dumitale. Ei, ce zici, Clipton ? La urma urmei, la noi nu internezi un om în spital pentru o zgîrietură la mînă. Cred că dacă te-ai gîndi bine, ai ajunge şi dumneata la părerea mea.

— La noi, sir... La noi... La noi !

Ridică braţele în sus într-un gest de neputinţă şi de disperare. Colonelul îl trase după sine, departe de bolnavi, în mica încăpere ce servea drept infirmerie şi continuă să-şi pledeze cauza, recurgînd la toate argumentele pe care le poate invoca un şef într-o asemenea împrejurare, cînd vrea mai degrabă să convingă decît să comande. În cele din urmă, văzînd că Clipton nu pare prea convins, îl pocni cu argumentul lui cel mai puternic : dacă va persista pe acest drum, japonezii vor avea ei grijă să golească spitalul şi nu vor sta să aleagă.

— Saito m-a ameninţat că va lua măsuri draconice, spuse el.

Era o pioasă minciună. Pe vremea aceea, Saito renunţase la orice violenţă căci îşi dăduse pînă la urmă seama că nu-i putea fi de nici un folos şi era foarte mulţumit, în fond, că se construieşte sub conducerea lui oficială cea mai falnică lucrare de pe întreaga linie. Colonelul Nicholson îşi îngăduia această deformare a adevărului, deşi nu se simţea cu conştiinţa prea împăcată. Dar nu-şi putea permite să neglijeze nici unul din factorii ce puteau contribui la terminarea podului — acest pod ce întruchipa spiritul de neînfrînt care nu se recunoaşte niciodată învins, care mai are întotdeauna o zvîcnire pentru a dovedi prin fapte invulnerabila-i demnitate ; acest pod căruia nu-i mai lipseau decît cîteva zeci de picioare pentru a tăia de la un capăt la altul printr-o linie continuă întreaga vale a rîului Kwai.

În faţa acestei ameninţări, Clipton îşi blestemă colonelul, dar se resemnă. Dădu drumul din spital cam la un sfert din bolnavi, în pofida cumplitelor scrupule ce-l năpădeau de fiecare dată cînd trebuia să aleagă. Restitui astfel şantierului o mulţime de şontorogi, de ostaşi uşor răniţi sau mereu scuturaţi de friguri palustre, dar care se puteau ţine pe picioare.

Aceştia nu protestară. Credinţa colonelului era dintre acelea care răstoarnă munţii, înalţă piramide, catedrale sau poduri şi îi fac pe muri-

bunzi să muncească cu zîmbetul pe buze. Fură convinşi de apelul adresat sentimentului lor de solidaritate. Porniră din nou, fără să crîcnească, pe drumul ce ducea spre rîu. Nişte nenorociţi, cu braţul imobilizat de un pansament inform şi murdar, apucară frînghia berbecului cu singura lor mînă validă şi traseră în cadenţă cu tot sufletul şi cu toate forţele pe care le mai aveau, apăsînd cu toată greutatea lor redusă, adăugînd jertfa acestui chinuitor efort la suma suferinţelor care încetul cu încetul duceau la bun sfîrşit podul de pe rîul Kwai.

Sub acest nou impuls, podul a fost repede terminat. Curînd n-a mai fost nevoie decît de puţină „migăleală", pentru a folosi expresia colonelului, în aşa fel încît lucrarea să aibă acea „desăvîrşire" după care un ochi încercat recunoaşte de la prima privire, în toate părţile lumii, măiestria europeană şi grija anglo-saxonă pentru confort.

Partea a patra

Lovitura cea mare

I

CÎTEVA săptămîni după expediţia lui Joyce, Warden urmă şi el acelaşi itinerar şi sosi la observator după o ascensiune istovitoare. Se întinse pe burtă în mijlocul ferigilor şi se uită şi el în jos la podul de pe rîul Kwai.

Warden era cu totul opus unei firi romantice. Mai întîi nu-i aruncă decît o privire fugară, atît cît era nevoie ca să recunoască cu satisfacţie lucrarea desenată de Joyce şi să verifice dacă era într-adevăr terminată. Patru partizani îl însoţeau. Le spuse că deocamdată nu are nevoie de ei. Aceştia îşi luară poziţia favorită, îşi aprinseră luleaua cu apă şi, calmi, se uitară la el cum se agită.

Instală întîi postul de radio şi intră în legătură cu cîteva staţii. Una din ele, preţioasă în teri-

toriu ocupat, îi transmitea direct în fiecare zi informaţii privind apropiata plecare a unei lungi garnituri care avea să inaugureze calea ferată din Birmania şi din Tailanda. Mesajele primite i-au potolit temerile. Nu intervenise nici un contraordin.

Aşa stînd lucrurile, îşi pregăti cît mai comod sacul de dormit şi plasa împotriva ţînţarilor, orîndui cu grijă cîteva obiecte de toaletă, apoi aşeză în acelaşi fel lucrurile lui Shears care trebuia să vină şi el pe acest vîrf de munte. Warden era un om prevăzător, mai în vîrstă decît Joyce, mai chibzuit. Avea mai multă experienţă. Cunoştea jungla căci făcuse odinioară cînd era profesor cîteva expediţii în timpul vacanţelor. Ştia cît preţ pune uneori un european pe o perie de dinţi şi cîte zile suplimentare poţi rezista dacă te instalezi cum se cuvine şi ai posibilitatea să bei o cafea caldă cînd te trezeşti. Dacă, după lovitură, japonezii vor fi aproape gata să pună mîna pe ei, vor fi nevoiţi să lepede aceste ustensile de oameni civilizaţi. Dar atunci nu va mai avea nici o importanţă. Ele îşi vor fi îndeplinit rostul, contribuind la menţinerea lor în forma cea mai bună, pînă în clipa loviturii. Mulţumit de felul cum şi-a aranjat lucrurile, mîncă, dormi vreo trei ceasuri apoi îşi reluă locul la punctul de observaţie, reflectînd asupra celor mai bune mijloace pentru îndeplinirea misiunii sale.

Conform planului schiţat de Joyce, de o sută de ori retuşat, în cele din urmă definitivat de toţi trei şi a cărui îndeplinire fusese într-o bună zi hotărîtă de „Number one", grupul lui „Force 316" se despărţise. Shears, Joyce şi doi voluntari tai însoţiţi de cîţiva călători care se îndreptară în caravană spre un punct de pe rîu situat mult mai în amonte de pod, căci îmbarcarea explozivelor nu trebuia să aibă loc în apropierea lagărului. Merseseră chiar destul de departe, urmînd un drum complicat, pentru a ocoli cîteva cătune indigene. Cei patru oameni aveau să se lase duşi de curent înspre pod şi să pregătească dispozitivul. Ar fi o greşeală grosolană să se creadă că sabotarea unui pod e o operaţie simplă. Joyce ar rămîne ascuns pe malul unde se află inamicul, în aşteptarea trenului. Shears s-ar întîlni cu Warden şi amîndoi ar avea grijă să-i acopere retragerea.

Warden trebuia să se instaleze în observator, să păstreze legătura prin radio, să pîndească mişcările din jurul podului şi să caute poziţii de unde ar putea fi acoperită retragerea lui Joyce. Misiunea lui nu era strict limitată. „Number one" îi lăsase oarecare iniţiativă. Urma să procedeze cum e mai bine, în funcţie de împrejurări.

— Dacă ai să vezi că există condiţii pentru o acţiune secundară, fără să rişti să fii descoperit, ai mînă liberă, bineînţeles, spusese Shears. Principiile lui „Force 316" au rămas aceleaşi. Ţine minte însă că obiectivul numărul unu este podul şi că în nici un caz nu trebuie să compromiţi şansele de succes ale acestei operaţii. Mă bizui

pe dumneata și nădăjduiesc că vei fi în același timp cumpătat și activ.

Știa că se poate bizui pe Warden și că acesta va fi în același timp activ și cumpătat. Cînd dispunea de timpul necesar, Warden cîntărea metodic consecințele tuturor gesturilor sale.

După un prim tur de orizont, Warden hotărăște să instaleze chiar pe vîrful acesta cele două mici mortiere de care dispune, o artilerie în miniatură, și să lase în acest post doi partizani *tai*, atunci cînd se va da marea lovitură, pentru a arunca o ploaie de proiectile asupra rămășițelor trenului, asupra trupelor care ar încerca să fugă după explozie și asupra soldaților care s-ar repezi în ajutorul lor.

Toate acestea intrau, desigur, implicit, în sarcinile pe care i le trasase șeful lui atunci cînd evocase principiile imuabile ale lui „Force 316". Aceste principii puteau fi rezumate astfel : „Să nu consideri niciodată că o operație e complet terminată ; să nu te socoți niciodată mulțumit atîta timp cît mai există o posibilitate de a pricinui neplăceri inamicului, oricît de mici ar fi ele". (Și în acest domeniu, ca în multe altele, se căuta „desăvîrșirea" anglo-saxonă.) Or, aici, era evident că o ploaie de mici obuze căzînd din cer asupra celor scăpați cu viață putea fi într-adevăr de natură să-l demoralizeze complet pe inamic. Poziția observatorului, atîrnat deasupra podului, era extraordinară din acest punct de vedere. Warden socotea că această prelungire a acțiunii avea și un alt avantaj important : putea abate atenția japonezilor, contribuind astfel indirect la acoperirea retragerii lui Joyce.

Warden se tîrăște multă vreme printre ferigile și smirdarii sălbatici pînă găsește poziții care să-l satisfacă întru totul. După ce le-a descoperit, îi cheamă pe *tai*, le arată două dintre ele și le explică clar ce vor avea de făcut la momentul potrivit. Aceștia înțeleg repede și par să aprecieze ideea lui.

E aproape ora patru după-amiază cînd Warden termină aceste preparative. Începe tocmai să mediteze asupra unor măsuri ulterioare, cînd aude o muzică ce se înalță dinspre vale. Își reia pînda, urmărind cu binoclul mișcările prietenilor și ale dușmanilor. Podul e pustiu dar o stranie agitație domnește în lagăr, pe malul celălalt. Warden înțelege foarte repede că pentru a celebra încheierea cu succes a lucrărilor, prizonierii sînt autorizați, poate constrînși, să dea o serbare. Un mesaj primit cu cîteva zile în urmă lasă să se prevadă aceste serbări, decretate din mărinimia Majestății Sale Imperiale.

Sunetele sînt emise de un instrument grosolan, fabricat desigur prin părțile locului cu mijloace improvizate, dar mîna care zdrăngăne din strune este europeană. Warden cunoaște prea bine ritmurile barbare ale japonezilor ca să se poată înșela. De altfel, acum ajung la urechile

lui şi ecourile unor melodii cîntate. Un glas slăbit de privaţiuni, dar al cărui accent nu poate înşela, cîntă străvechi melodii scoţiene. Un refren cunoscut se înalţă dinspre vale, repetat de un cor. Acest concert emoţionant, ascultat în singurătatea observatorului, stîrneşte ecouri dureroase în mintea lui Warden. Se străduieşte să alunge ideile melancolice şi izbuteşte concentrîndu-se asupra necesităţilor misiunii sale. Evenimentele nu-l mai interesează decît în măsura în care sînt legate de pregătirea marii lovituri.

Puţin înainte de apusul soarelui, are impresia că se pune la cale un banchet. Nişte prizonieri se foiesc în jurul bucătăriei. Se observă zarvă în direcţia barăcilor japoneze unde mai mulţi soldaţi se înghesuie strigînd şi rîzînd. La intrarea în lagăr, nişte santinele se uită la ei cu priviri lacome. E evident că şi japonezii se pregătesc să sărbătorească terminarea lucrărilor.

Mintea lui Warden lucrează repede. Calitatea lui de om ponderat nu-l împiedică să prindă ocazia favorabilă atunci cînd se iveşte. Ia toate măsurile ca să poată acţiona chiar în cursul nopţii, potrivit unui plan întocmit în mare grabă şi la care s-a mai gîndit de altfel cu mult înainte de a veni la observator. Într-un colţ de junglă izolat ca acesta, cu un şef alcoolic ca Saito şi nişte soldaţi supuşi unui regim aproape tot atît de aspru ca acela al prizonierilor — el, care cunoaşte atît de bine oamenii, apreciază că toţi japonezii vor fi beţi turtă înainte de miezul nopţii.

Este o ocazie deosebit de prielnică pentru a interveni cu cît mai puţine riscuri, aşa cum a şi recomandat de altfel „Number one", şi pentru a întinde cîteva din acele curse secundare, condimentare picantă a loviturii principale, de care sînt atît de amatori toţi membrii lui „Force 316". Warden îşi cîntăreşte şansele, socoteşte că ar fi de condamnat dacă n-ar profita de această miraculoasă coincidenţă, hotărăşte să coboare spre rîu şi începe să pregătească unele materiale uşoare... Şi apoi, oricît de prudent ar fi, nu trebuie şi el, măcar o dată, să se apropie de podul ăsta ?

Ajunge la poalele muntelui puţin înainte de miezul nopţii. Serbarea s-a desfăşurat aşa cum prevăzuse. A urmărit diferitele ei etape după intensitatea larmei ce ajungea pînă la el în timpul mersului său tăcut : urlete barbare, ca o parodie a corurilor britanice care de mult încetaseră. Acum, peste tot s-a aşternut tăcerea. Mai ascultă o ultimă oară, ascuns cu cei doi partizani care l-au însoţit în spatele ultimei perdele de copaci, nu departe de calea ferată ce se întinde de-a lungul rîului după ce traversează podul — aşa cum a explicat Joyce. Warden face un semn călăuzelor sale. Încărcaţi cu materialul necesar, cei trei oameni se îndreaptă cu băgare de seamă spre linia ferată.

Warden e convins că poate acţiona în deplină siguranţă. Nici un inamic nu se află pe malul acesta. Japonezii au avut parte de o linişte

atît de desăvîrşită în acest colţ singuratic încît nu se mai feresc de loc. La ora asta toţi soldaţii şi chiar toţi ofiţerii zac, probabil, tolăniţi, inconştienţi. Warden pune totuşi pe unul din cei doi *tai* de santinelă şi, ajutat de celălalt, începe o muncă metodică.

Proiectul lui e simplu, clasic. E prima operaţie pe care o învaţă elevii la şcoala specială a lui „Plastic & Destructions Co. Ltd." din Calcutta. E uşor să înlături pietrişul care formează balastul unei căi ferate, de o parte şi de alta a unei şine, precum şi dedesubt, astfel încît să faci o mică scobitură, iar apoi să introduci acolo, lipită de partea inferioară a acestei şine, o încărcătură de „plastic". Această compoziţie chimică are asemenea calităţi încît o încărcătură de cel mult un kilogram, aşezată aşa cum se cuvine, este suficientă. Energia acumulată în această masă redusă este brusc eliberată prin intermediul detonatorului, sub forma unui gaz a cărui viteză atinge cîteva mii de metri pe secundă. Nici oţelul cel mai solid nu poate rezista şi este pulverizat de expansiunea bruscă a gazului.

Aşadar se fixează un detonator în plastic (nu-i mai greu să-l introduci decît să înfigi un cuţit într-un calup de unt). Un fitil, numit „instantaneu", îl leagă de un mic mecanism, uimitor de simplu, ascuns şi el într-o gaură săpată sub şină. Acest mecanism este alcătuit mai ales din două lame pe care un arc puternic le menţine depărtate şi între care este introdusă o amorsă.

Una din lame este pusă în contact cu metalul ; cealaltă este temeinic proptită de o piatră. Fitilul detonant este şi el îngropat. O echipă alcătuită din doi experţi poate instala un asemenea dispozitiv într-o jumătate de oră. Dacă munca e făcută cu grijă, capcana rămîne invizibilă.

Cînd roata unei locomotive trece peste acest aparat, lama superioară este strivită peste cealaltă. Amorsa se aprinde şi pune în funcţiune detonatorul prin intermediul fitilului. Plasticul explodează. O şină de oţel este făcută ţăndări. Trenul deraiază. Cu puţin noroc şi cu o încărcătură ceva mai puternică, poate fi răsturnată şi locomotiva. Unul din avantajele acestui sistem constă în faptul că este declanşat chiar de tren, agentul care l-a instalat putîndu-se afla la kilometri distanţă de locul catastrofei. Un alt avantaj este că nu poate funcţiona pe neaşteptate sub piciorul unui animal. E necesară o greutate foarte mare, ca de pildă aceea a unei locomotive sau a unui vagon.

Warden înţeleptul, Warden chibzuitul, judecă astfel : primul tren va veni din Bangkok, dinspre malul drept, deci, în principiu, va sări în aer o dată cu podul şi se va prăbuşi în rîu. Acesta este obiectivul numărul unu. Apoi, linia e tăiată, circulaţia e întreruptă. Japonezii se străduiesc din răsputeri să repare pagubele. Vor să termine cît mai repede ca să restabilească traficul şi să răzbune acest atentat care reprezintă şi o grea lovitură pentru prestigiul lor în ţară. Aduc nenumă-

rate echipe. Muncesc fără răgaz. Se spetesc zile întregi, săptămîni, poate chiar luni. Cînd linia e în sfîrşit degajată şi podul reconstruit — trece o nouă garnitură. De data asta podul rezistă, dar ceva mai încolo... sare în aer şi al doilea tren. Această nouă explozie are fără îndoială un efect psihologic demoralizator, fără să mai vorbim de pagubele materiale. Warden pune o cantitate de exploziv ceva mai mare decît ar fi strict necesar şi o aşază în aşa fel încît să provoace deraierea trenului în direcţia rîului. Dacă zeii sînt prielnici, s-ar putea ca locomotiva şi o parte din vagoane să cadă în apă.

Warden a terminat repede această primă parte a programului său. E meşter în asemenea treburi, căci de mult timp e deprins să mişte din loc pietrişul, fără zgomot, să modeleze plasticul şi să fixeze mecanismul. Lucrează aproape maşinal şi constată cu plăcere că partizanul *tai*, un începător, îi este de mare folos. A fost bine instruit. Warden, profesorul, se bucură. Mai are încă destul timp pînă se vor ivi zorile. A adus şi un al doilea aparat de acelaşi gen, dar puţin diferit. Nu pregetă să-l instaleze la cîteva sute de metri mai departe, în direcţia opusă podului. Ar fi o crimă să nu profiţi de o noapte ca asta.

Warden, prevăzătorul, a mai reflectat. După două atentate în acelaşi sector, inamicul este în general cu ochii în patru şi efectuează un con-

trol sistematic al liniei. Dar nu se ştie niciodată. Uneori, dimpotrivă, nici nu vrea să se gîndească măcar la eventualitatea unui al treilea act criminal, tocmai pentru că au mai fost săvîrşite două. De altfel, dacă cursa e bine camuflată, ea poate scăpa celui mai sever control ; afară doar de cazul cînd anchetatorii se resemnează şi scormonesc întregul pietriş al balastului. Warden instalează al doilea mecanism, care se deosebeşte de primul prin faptul că este înzestrat cu un dispozitiv menit să varieze efectele şi să creeze o surpriză de un gen cu totul nou. Piesa suplimentară constă într-un fel de releu cu acţiune întîrziată. Primul tren nu declanşează explozia ci amorsează doar acest releu. Detonatorul şi plasticul nu sînt însă afectate decît de trecerea celei de a „doua" garnituri. Ideea tehnicianului de la „Force 316", care a pus la punct acest sistem delicat, este clară, şi mintea raţională a lui Warden o apreciază. Adesea, după un şir de accidente, cînd linia e reparată, inamicul trimite, înaintea unei garnituri importante, unul sau două vagoane vechi încărcate cu bolovani şi trase de o locomotivă prăpădită. Nimic nu se întîmplă deasupra şinei la această primă trecere. Inamicul e atunci convins că a reuşit să înlăture ceasul rău. Plin de încredere, dă drumul fără nici o grijă trenului adevărat... şi, poftim — trenul adevărat sare şi el în aer !

„Nu consideraţi niciodată că o operaţie e terminată atîta timp cît n-aţi pricinuit cît mai multe neplăceri posibile adversarului" — este laitmoti-

vul lui „Plastic & Destructions Co. Ltd." „Străduiţi-vă întotdeauna, în fel şi chip, să produceţi cît mai multe surprize neplăcute, să născociţi noi capcane care seamănă confuzia în rîndurile adversarului, tocmai atunci cînd crede că poate fi în sfîrşit liniştit", repetă într-una conducătorii instituţiei. Warden şi-a însuşit aceste doctrine. După ce a întins şi cea de-a doua cursă, îşi frămîntă mintea, examinînd dacă n-ar fi cazul să le mai joace o festă japonezilor.

A adus cu el, pentru orice eventualitate, şi alte mecanisme. Unul din ele, din care are mai multe exemplare, este alcătuit dintr-un fel de cartuş încastrat într-o scîndurică mobilă care se poate roti în jurul unui ax şi se poate lăsa pe o altă scîndurică, fixă, în care este bătut un cui. Aceste instrumente sînt destinate pietonilor. Ele sînt acoperite cu un strat subţire de pămînt. Nici nu poate exista ceva mai simplu. Greutatea unui om face ca amorsa cartuşului să atingă cuiul. Glontele ţîşneşte, străpunge piciorul hoinarului, sau, în cazul cel mai bun, dacă merge cu capul plecat, îl loveşte în frunte. La Calcutta, instructorii şcolii speciale recomandă să se împrăştie numeroase asemenea aparate în apropierea unei căi ferate „preparate". După explozie, cînd supravieţuitorii (mai rămîn întotdeauna !) aleargă înnebuniţi în toate direcţiile, capcanele se declanşează la întîmplare, după cum zăpăceala le împinge paşii, sporind panica.

Warden ar vrea să se descotorosească în mod judicios de întregul lot, dar prudenţa şi raţiunea

îl îndeamnă să renunţe la aceste ultime condimente. Ar putea fi descoperite, şi obiectivul numărul unu e prea important ca să se expună unui asemenea risc. E de ajuns ca cineva să nimerească într-una din aceste capcane şi japonezii se vor gîndi imediat la un eventual sabotaj.

Zorile nu mai sînt departe. Warden, cumpătatul, se resemnează, cu părere de rău, să pună capăt acţiunii sale şi să se înapoieze la observator. Este totuşi mulţumit că lasă în urma lui un teren destul de bine preparat, asezonat cu condimente de natură să facă mai picantă marea lovitură.

II

UNUL din partizani făcu un gest brusc. Auzise un trosnet suspect în pădurea de ferigi uriaşe care acoperea vîrful muntelui. Cei patru *tai* rămaseră cîteva clipe cu răsuflarea tăiată. Warden apucă pistolul-mitralieră, gata pentru orice eventualitate. Se auziră trei fluierături slabe, ceva mai jos de ei. Unul din *tai* răspunse, apoi agită braţul întorcîndu-se spre Warden.

— „Number one", spuse el.

Curînd, Shears, însoţit de doi indigeni, se alătură grupului de la observator.

— Care sînt ultimele veşti ? întrebă el cu îngrijorare de îndată ce-l zări pe Warden.

— Totul e în regulă. Nimic nou. Sînt aici de trei zile. Mîine e ziua cea mare. Trenul pleacă din Bangkok la noapte şi va fi aici pe la zece dimineaţa. Dar la voi ce se aude ?

— Totul e gata, spuse Shears, lăsîndu-se moale pe jos şi oftînd cu uşurare.

Se temuse cumplit ca planurile japonezilor să nu se fi modificat în ultima clipă. Warden era încă din ajun într-o permanentă stare de nelinişte. Ştia că lovitura urma să fie pregătită în cursul nopţii şi îşi petrecuse ultimele ore pîndind orbeşte, cu urechile ciulite, zgomotele abia desluşite ce veneau dinspre rîul Kwai, gîndindu-se la tovarăşii lui care lucrau în apă, tocmai sub el, evaluînd într-una şansele de succes, imaginîndu-şi diferitele etape ale operaţiei şi încercînd să prevadă toate obstacolele ce se puteau ridica în calea succesului. Nu auzise nimic suspect. Potrivit programului său, Shears trebuia să i se alăture în zorii zilei. Era acum trecut de ora zece.

— Îmi pare bine că te văd, în sfîrşit. Te aşteptam cu nerăbdare.

— Toată noaptea a trebuit să lucrăm.

Warden se uită mai bine la el şi îşi dădu seama că este istovit. Hainele sale, încă umede, fumegau la soare. Faţa lui trasă, cu cearcăne mari sub ochi din cauza oboselii, cu barba nerasă de cîteva zile, îi dădeau un aspect neomenos. Îi întinse un pahar de alcool şi observă că-l apucă cu stîngăcie. Mîinile-i erau acoperite

de răni şi de crăpături. Pielea era palidă, încreţită, cu fîşii întregi smulse. Îşi mişca cu greu degetele. Warden îi întinse un şort şi o cămaşă uscată, special pregătite pentru el, şi aşteptă.

— Eşti într-adevăr sigur că nu-i nimic prevăzut pentru azi ? insistă Shears.

— Absolut sigur. Am mai primit şi azi-dimineaţă un mesaj.

Shears luă o înghiţitură şi începu să se fricţioneze cu băgare de seamă.

— Grea muncă, spuse el, strîmbîndu-se. Cred că toată viaţa am să simt răceala rîului. Dar totul a mers bine.

— Şi puştiul ? întrebă Warden.

— Puştiul e formidabil. N-a avut nici o clipă de slăbiciune. S-a trudit mai mult decît mine şi nu-i obosit. E la postul lui, pe malul drept. A ţinut să se instaleze chiar noaptea asta şi să nu se mai clintească din loc pînă la trecerea trenului.

— Şi dacă va fi descoperit ?

— E bine ascuns. Există un risc, desigur, dar înţelepciunea cerea să ne asumăm acest risc. Trebuie să evităm acum orice du-te vino prin apropierea podului. Şi apoi trenul ar putea să plece mai devreme. Sînt sigur că n-o să închidă ochii azi. E tînăr şi voinic. Se află într-un desiş unde nu se poate ajunge decît dinspre rîu, şi malul e abrupt. Cred că se poate distinge locul de aici. El nu vede decît un singur lucru, printr-o deschizătură a frunzişului : podul. De altfel o să audă cînd vine trenul.

— Ai fost acolo ?

— L-am însoţit. Avea dreptate. E o poziţie ideală.

Shears luă binoclul şi căută cîteva puncte de reper într-un decor pe care nu-l recunoştea.

— E greu de precizat, spuse el. E atît de diferit ! Cred totuşi că acolo trebuie să fie, la vreo treizeci de paşi în spatele copacului ăluia mare, cu reflexe roşietice, ale cărui ramuri atîrnă pînă în apă.

— Totul depinde acum de el.

— Da, totul depinde de el şi eu am încredere.

— Şi-a luat pumnalul ?

— Şi-a luat pumnalul. Sînt convins că la nevoie va putea să-l folosească.

— Nu se ştie niciodată dinainte, spuse Warden.

— Nu se ştie niciodată, dar eu cred că da.

— Şi după lovitură ?

— Mi-au trebuit cinci minute ca să traversez rîul, dar el înoată aproape de două ori mai repede ca mine. Vom acoperi întoarcerea lui.

Warden îl puse pe Shears la curent cu diferitele măsuri pe care le luase. În ajun mai coborîse o dată din observator, de data asta înainte de a se întuneca, dar fără a merge pînă în cîmpia descoperită. Tîrîndu-se pe brînci, căutase locul cel mai bun pentru instalarea puştii-mitralieră de care dispunea grupul, precum şi a unor posturi de pîndă pentru partizanii care aveau să tragă cu puşca asupra eventualilor urmăritori.

Toate poziţiile fuseseră însemnate cu grijă. Acest baraj, împreună cu obuzele mortierelor, trebuia să asigure o acoperire mulţumitoare timp de cîteva minute.

„Number one" aprobă întregul dispozitiv. Apoi, întrucît era prea obosit ca să poată dormi, îi povesti prietenului său cum se desfăşurase operaţia din noaptea precedentă. Warden îi sorbea cuvintele, consolat întrucîtva de această relatare că nu participase la pregătirile directe. Nu mai aveau nimic de făcut pînă a doua zi. Aşa cum spuseseră, succesul depindea acum de Joyce ; de Joyce şi de neprevăzuta întîmplare. Se străduiau să-şi potolească nerăbdarea şi să uite îngrijorarea pricinuită de actorul principal care aştepta, pitit în tufişuri, pe malul inamic.

De îndată ce luase o hotărîre privind lovitura, „Number one" întocmise un plan amănunţit. Împărţise rolurile în aşa fel încît fiecare echipier să poată chibzui din timp şi să se poată deprinde cu gesturile necesare. În felul acesta, atunci cînd va sosi clipa aşteptată, vor avea cu toţii mintea trează pentru a putea face faţă evenimentelor neprevăzute.

Ar fi o copilărie să se creadă că podurile pot fi aruncate în aer fără o pregătire temeinică. Warden întocmise un plan după schiţele şi indicaţiile lui Joyce, aşa cum procedase odinioară şi căpitanul Reeves ; un plan de „distrugere" ; un desen pe scară mare a podului în care toţi stîlpii erau numerotaţi, în care fiecare încărcătură de plastic era reprezentată la locul exact impus de

tehnică şi în care iscusita montare a firelor electrice şi a fitilurilor detonante care transmiteau fulgerul era însemnată cu roşu. După scurtă vreme acest plan se întipări în mintea fiecăruia dintre ei.

Această pregătire teoretică nu i-a fost însă de ajuns lui „Number one". Organiză cîteva repetiţii nocturne pe un vechi pod părăsit peste o apă curgătoare, în apropierea cantonamentului lor, încărcăturile de plastic fiind bineînţeles înlocuite cu săculeţe umplute cu pămînt. Oamenii care aveau să aşeze dispozitivul, el, Joyce şi cei doi voluntari *tai*, se antrenaseră pentru a aborda podul în întuneric, înotînd fără zgomot, împingînd în faţa lor o plută uşoară de bambus fabricată special în acest scop şi pe care era fixat materialul. Warden era judecător-arbitru. Se arătase sever şi îi silise să ia manevra de la capăt pînă ce abordarea fu desăvîrşită. Cei patru oameni s-au obişnuit atunci să lucreze în apă fără să producă nici un clipocit, să fixeze temeinic încărcăturile false de stîlpi şi să le unească prin reţeaua complicată a fitilurilor, potrivit planului de distrugere. În sfîrşit, „Number one" se declarase satisfăcut. Acum nu le mai rămînea decît să pregătească materialul adevărat şi să pună la punct o sumedenie de amănunte importante ca, de pildă, ambalările etanşe pentru elementele ce se tem de apă.

Caravana plecase. Călăuzele *tai* îi aduseseră, pe căi cunoscute numai de ele, într-un punct al rîului situat mult mai în amonte de pod, unde

îmbarcarea se putea efectua în deplină siguranţă. Cîţiva voluntari indigeni cărau materialele.

Plasticul era împărţit în încărcături de cîte cinci kilograme. Fiecare din ele trebuia aplicată pe un stîlp. Planul de distrugere prevedea căptuşirea unui număr de şase stîlpi consecutivi din fiecare rînd, deci în total douăzeci şi patru de încărcături. Toate suporturile urmau deci să fie sfărîmate pe o lungime de douăzeci de metri, ceea ce ajungea cu prisosinţă, pentru a provoca dislocarea şi prăbuşirea construcţiei sub greutatea trenului. Shears, prevăzător, luase vreo zece încărcături în plus, în eventualitatea unui accident. La nevoie ele puteau fi aşezate cît mai avantajos, pentru a pricinui cîteva neplăceri suplimentare inamicului. Nici el nu uita sloganele lui „Force 316".

Toate aceste cantităţi nu fuseseră alese la întîmplare. Fuseseră determinate după o serie de calcule şi după lungi discuţii — măsurătorile pe care le efectuase Joyce servind drept bază iniţială. Un tabel, pe care toţi trei îl cunoşteau pe de rost, indica încărcătura necesară pentru a reteza o grindă dintr-un anumit material, în funcţie de forma şi de dimensiunile ei. În cazul de faţă, trei kilograme de plastic ar fi fost, teoretic, de ajuns. Cu patru kilograme, marja de siguranţă ar fi fost destul de mare pentru o operaţie obişnuită. „Number one" hotărîse în cele din urmă să mai forţeze puţin doza.

Avea motive temeinice ca să procedeze aşa. Un al doilea principiu al lui „Plastic & Destructions Co. Ltd." era de a majora întotdeauna ci-

frele date de tehnicieni. După cursurile teoretice, colonelul Green, care conducea de foarte sus şcoala de la Calcutta, obişnuia să rostească, pe această temă, cîteva cuvinte dictate de bunul-simţ şi de propria lui experienţă în domeniul lucrărilor de artă.

— După ce aţi calculat greutăţile necesare cu ajutorul tabelelor, spunea el, şi asta întotdeauna foarte larg, mai adăugaţi şi ceva de la voi. În fond, pentru o operaţie delicată, vreţi să aveţi o certitudine absolută. Dacă aveţi cea mai mică îndoială, e mai bine să puneţi o sută de funţi în plus decît unul singur în minus. Cu mare scofală o să vă alegeţi dacă, după ce vă veţi speti muncind poate cîteva nopţi de-a rîndul ca să instalaţi dispozitivul, după ce vă veţi pune în primejdie viaţa, a voastră şi a oamenilor voştri, după ce veţi izbuti în sfîrşit, biruind mii de dificultăţi, cu mare scofală o să vă alegeţi dacă, din dorinţa de a economisi puţin material, distrugerea nu va fi decît parţială : grinzile, crăpate doar, rămînînd la locul lor, ceea ce permite o reparaţie rapidă. Vă vorbesc din experienţă. Mi s-a întîmplat şi mie o dată aşa ceva şi nu cunosc nimic mai demoralizant pe lume.

Shears se jurase că niciodată nu i se va întîmpla o asemenea catastrofă şi aplica din plin principiul lui Green. Pe de altă parte, nu trebuia să cazi în cealaltă extremă şi să te încurci cu un material inutil cînd nu dispui decît de o echipă restrînsă.

Transportul pe rîu nu prezenta nici o dificultate din punct de vedere teoretic. Printre numeroasele sale calităţi, plasticul o posedă şi pe aceea de a avea aproape aceeaşi densitate ca apa. Un înotător poate remorca uşor o cantitate destul de mare din acest exploziv.

Atinseseră rîul Kwai în zori. Dăduseră drumul cărătorilor. Cei patru oameni aşteptaseră ivirea nopţii, ascunşi într-un hăţiş.

— Vi s-a părut probabil timpul cam lung, spuse Warden. Aţi dormit ?

— Foarte puţin. Am încercat, dar ştii cum e... cînd se apropie clipa aşteptată. Am stat de vorbă toată după-amiaza, Joyce şi cu mine. Voiam să mai uite podul ăsta. Aveam toată noaptea înainte ca să ne gîndim la el.

— Şi despre ce-aţi vorbit ? întrebă Warden, care voia să cunoască toate amănuntele.

— Mi-a povestit cîte ceva din viaţa lui... E cam melancolic băiatul ăsta, în fond... O poveste destul de banală, de fapt... Inginer-proiectant la o mare firmă... Oh, nimic strălucit ; nu se prea laudă. Un fel de funcţionar. Întotdeauna mi-am închipuit ceva în genul ăsta. Vreo douăzeci de tineri de vîrsta lui care lucrează în faţa unor planşete, de dimineaţă pînă seara, într-o sală comună. Îţi cam dai seama, nu-i aşa ? Cînd nu desena, făcea calcule... cu ajutorul unor formulare şi al unei rigle. Nimic pasionant. Nu pare să fi apreciat prea mult acest post... am impresia că războiul a fost pentru el un prilej nesperat. E totuşi ciudat ca un conţopist să nimerească la „Force 316".

— De ce ? Există doar şi profesori, spuse Warden... Am cunoscut cîţiva ca el. Şi nu-s cei mai proşti...

— Dar nici neapărat cei mai buni. Nu există nici o regulă generală. Şi totuşi vorbeşte despre trecutul lui fără amărăciune... Melancolic, da, ăsta-i cuvîntul.

— Sînt sigur că e un băiat destoinic... Ce fel de proiecte trebuia să facă acolo ?

— Vezi ce înseamnă întîmplarea. Firma ceea se ocupa tocmai de poduri. Oh ! nu de poduri din lemn ! De altfel, nu se interesa nici de construcţia propriu-zisă. Nişte poduri metalice articulate. Un model standard. Firma fabrica elementele şi livra podul antreprenorilor... aşa, ca o jucărie din alea pentru copii, alcătuită din piese detaşate ! El nu ieşea din birou. În ultimii doi ani dinainte de război, a desenat şi redesenat mereu aceeaşi piesă. Specializare şi toate cele ce urmează, îţi dai seama, nu ? Nu găsea că e cine ştie ce palpitant... Nici nu era măcar o piesă, aşa, mai barosană ; un grindei, da, aşa i-a spus. Sarcina lui era de a determina profilul care ar putea asigura cea mai bună rezistenţă pentru cea mai mică greutate de metal ; sau cel puţin aşa am înţeles eu. Nu mă pricep de loc la treburile astea. Era o chestiune de economie... Firmei nu-i plăcea să risipească materialul. Doi ani la o treabă ca asta ! Un băiat de vîrsta lui ! Dacă l-ai fi auzit vorbind de grindeiul ăla ! Îi tremura glasul. Eu cred, Warden, că grindeiul ăla explică în parte entuziasmul lui pentru slujba de azi.

— Fapt e, spuse Warden, că n-am văzut niciodată un om atît de înflăcărat la gîndul distrugerii unui pod... Mă gîndesc uneori, Shears, că „Force 316" este o creaţie cerească pentru oameni de teapa lui. Dacă n-ar exista, ar trebui inventat... La urma urmei, dumitale, dacă nu ţi s-ar fi făcut lehamite de armata regulată...

— Şi dumneata, dacă ai fi fost foarte mulţumit să predai într-o universitate... În sfîrşit ! Oricum ar fi, cînd a izbucnit războiul era încă absorbit de grindeiul lui. Mi-a explicat, foarte serios, că în doi ani de zile reuşise să economisească un funt şi jumătate de metal, pe hîrtie. Se pare că nu era rău, dar şefii lui socoteau că putea face şi mai bine. Trebuia să mai continue luni în şir... S-a angajat încă din primele zile. Cînd a auzit de existenţa lui „Force 316" n-a alergat, Warden, a zburat, nu alta !... Şi mai sînt oameni care neagă vocaţiile !... E totuşi curios, Warden. De n-ar fi fost grindeiul ăla, n-ar fi poate în clipa asta întins pe burtă într-un tufiş, la mai puţin de o sută de iarzi de inamic, cu un pumnal în cingătoare, lîngă un aparat care dezlănţuie trăsnetul.

III

SHEARS şi Joyce stătură aşa, la taifas, pînă seara, în timp ce cei doi *tai* vorbeau în şoaptă, comentînd expediţia. Shears îşi făcea uneori scrupule întrebîndu-se dacă, dintre cei trei,

alesese într-adevăr, pentru rolul principal, pe acela care avea cele mai multe şanse să reuşească şi dacă nu se lăsase influenţat de înflăcărarea rugăminţilor sale.

— Eşti într-adevăr sigur că vei putea acţiona tot atît de energic ca Warden, sau ca mine, în orice situaţie ? întrebase el cu toată gravitatea, pentru ultima oară.

— Acum, sînt absolut sigur, sir. Trebuie să mă lăsaţi pe mine.

Shears nu insistase şi nici nu revenise asupra hotărîrii lui.

Începuseră să îmbarce materialul înainte de amurg. Malul era pustiu. Pluta din bambus pe care o construiseră singuri, bizuindu-se numai pe ei, era alcătuită din două bucăţi paralele, separate, ca să poată fi uşor transportată prin junglă. O montară în apă, potriviră cele două jumătăţi cu ajutorul a două scoabe transversale legate de nişte frînghii. Alcătuiau laolaltă o platformă rigidă. Apoi fixară cît mai trainic încărcăturile. Alte pachete conţineau sulurile de fitil, bateria, firul electric şi manipulatorul. Bineînţeles, materialul mai delicat era înfăşurat în nişte pînze impermeabile. În ce priveşte detonatoarele, Shears luase două garnituri. Una din ele i-o încredinţase lui Joyce, iar cealaltă o luase el. Le duceau legate de cingătoare, pe burtă. Erau singurele aparate într-adevăr fragile, plasticul fiind, în principiu, rezistent la şocuri.

— Vă simţeaţi probabil cam greoi cu pachetele alea pe burtă, remarcă Warden.

— Ştii bine că niciodată nu-ţi e gîndul la aşa ceva... A fost unul din micile neajunsuri ale croazierei noastre... Şi totuşi, te rog să mă crezi că am fost zguduiţi. Dracu să-i ia pe *taii* ăştia care ne-au promis o cale perfect navigabilă !

După informaţiile date de indigeni, ei apreciaseră că drumul nu poate dura nici măcar o jumătate de oră. De aceea porniseră abia după ce se înnoptase bine. De fapt, au făcut peste o oră, şi coborîrea pe firul apei fusese tumultuoasă. Cursul rîului Kwai, cu excepţia împrejurimilor podului unde era domol, avea impetuozitatea unui torent. Chiar de la început, un repeziş i-a aruncat în beznă, printre stînci invizibile de care n-aveau cum să se ferească, agăţaţi cu disperare de periculoasa şi preţioasa lor ambarcaţiune.

— Dacă aş fi cunoscut rîul, aş fi ales altă cale de acces şi m-aş fi încumetat să îmbarcăm în apropierea podului. Informaţiile simple de genul ăsta, Warden, sînt întotdeauna greşite, oricine ar fi cel care le dă, de altfel — indigen sau european. Am observat deseori acest lucru. M-am lăsat amăgit şi de data asta. Nici nu-ţi dai seama cît de greu ne-a fost să manevrăm „submarinul" prin torentul ăsta.

„Submarinul" era numele pe care-l dăduseră plutei, înadins îngreunată cu bucăţi de fier vechi, care naviga mai tot timpul între două ape. Lestul fusese calculat cu iscusinţă în aşa fel încît pluta să rămînă la limita flotabilităţii, atunci cînd era lăsată în voie. O simplă apăsare cu un deget era atunci de ajuns ca să se cufunde complet în apă.

— În acest prim repeziş care făcea un vuiet atît de puternic de parcă ar fi fost cataractele Niagarei, am fost zguduiţi, bălăbăniţi, rostogoliţi, dedesubtul, deasupra submarinului, de la un mal la altul, ba tîrîţi pe fundul rîului, ba azvîrliţi în rămurişuri. Cînd m-am dezmeticit şi am început să-mi dau seama cum stau lucrurile (a durat o bucată de vreme, căci îmi pierdusem răsuflarea), le-am dat tuturor consemnul să se agaţe de submarin şi să nu-i dea drumul sub nici un motiv ; gîndul să le fie numai la asta. Era tot ce puteam face, dar e o adevărată minune că n-a avut nimeni ţeasta zdrobită... A fost într-adevăr, un excelent aperitiv ; tocmai ce ne trebuia ca să căpătăm tot sîngele rece de care avem nevoie înainte de a ne apuca serios de treabă. Erau nişte valuri, ca într-o furtună pe mare. Mi se întorceau maţele pe dos nu alta... Şi n-aveam cum să evităm obstacolele ! Uneori — mă-nţelegi, Warden ? — nici nu ne dădeam seama unde este „înaintea noastră". Ţi se pare extraodinar ? Cînd rîul se îngustează şi jungla se prăvăleşte parcă peste tine, e absolut imposibil să ştii în ce direcţie te îndrepţi. Eram duşi de curent la vale, nu-i aşa ? Faţă de noi, cu excepţia valurilor, apa era nemişcată ca într-un lac. Numai obstacolele ne dădeau o idee despre direcţia în care înaintam şi despre viteza noastră... după ce ne izbeam de ele. O problemă de relativitate ! Nu ştiu dacă îţi imaginezi clar...

Fusese pesemne o senzaţie puţin obişnuită. Se străduia s-o descrie cît mai exact cu putinţă. Warden îl asculta cu pasiune.

— Înţeleg, Shears. Şi pluta a rezistat ?

— Asta-i o altă minune ! Auzeam trosnituri cînd, cu totul întîmplător, eram cu capul afară din apă ; dar a rezistat... O singură dată doar... Puştiul a salvat situaţia. E grozav, Warden. Lasă-mă să-ţi povestesc... Spre sfîrşitul acestui prim repeziş, cînd începeam totuşi să ne mai obişnuim cu întunericul, am fost azvîrliţi spre o stîncă uriaşă care ieşea afară din apă taman în mijlocul rîului. Am fost literalmente aruncaţi în aer de val, Warden, înainte de a fi iară înghiţiţi de o vînă de apă şi traşi în lături. N-aş fi crezut că e cu putinţă. Am văzut masa aceea cînd era la numai cîţiva paşi de mine. N-am mai avut timp ; nu m-am mai gîndit la nimic decît să întind doar picioarele înainte şi să cuprind în braţe o bucată de bambus. Cei doi *tai* au fost smulşi de pe plută. Din fericire, i-am regăsit ceva mai încolo. Au avut noroc !... Dar el, ştii ce-a făcut ? N-a avut decît o frîntură de secundă ca să se gîndească. S-a aruncat pe burtă cu braţele în formă de cruce, cuprinzînd pluta. Şi ştii de ce, Warden ? Ca să menţină împreună cele două jumătăţi. Da, se rupsese o frînghie. Barele transversale alunecau, şi cele două părţi începeau să se desprindă una de alta. Izbitura le-ar fi desfăcut complet. O catastrofă... Şi-a dat seama dintr-o singură privire. A gîndit repede. A avut reflexul să acţioneze şi puterea să reziste. Era în faţa mea. Am văzut cum submarinul azvîrlit afară din apă face un salt în aer, ca un somon care urcă repezişurile ; întocmai, şi cu el pe deasupra, agăţîndu-se din răsputeri de bambuşi. Şi n-a dat drumul. Am prins

apoi barele cum am putut... Ține seama că în poziția în care se afla, detonatoarele lui erau în contact direct cu plasticul și că o fi tras o spaimă !... L-am văzut deasupra capului, îți spun. O străfulgerare ! E singurul moment cînd m-am gîndit că transportăm explozive. Nu-i nimic. Era totuși soluția cea mai bună, sînt convins. Și el a înțeles acest lucru într-o frîntură de secundă. Un băiat deosebit, Warden, sînt sigur. Trebuie să reușească.

— O remarcabilă îmbinare de sînge-rece și de promptitudine în reflexe, aprecie Warden.

Shears reluă cu glas scăzut :

— Trebuie să reușească, Warden. Treaba asta îl privește personal și nimeni nu-l poate împiedica să meargă pînă la capăt. E lovitura lui. Și știe acest lucru. Dumneata și cu mine nu mai sîntem decît ajutorii lui. Am avut și noi vremea noastră... Acum însă, trebuie să avem un singur gînd : să-i ușurăm sarcina. Soarta podului e în mîini bune.

După acest prim repeziș se așternuse o acalmie în răstimpul căreia consolidaseră pluta. Apoi fură din nou zguduiți cînd trecură printr-un canal îngust. Pierdură timp în fața unei îngrămădiri de stînci care barau o parte a cursului de apă, formînd în amonte un vîrtej larg și lent, în jurul căruia se rotiră cîteva minute pînă să poată prinde iar curentul.

Pînă la urmă, scăpaseră de această capcană. Rîul se lățise, potolindu-se deodată, și creîndu-le

astfel impresia că au intrat într-un lac imens și liniștit. Acum puteau ghici malurile și izbuteau să se mențină în mijlocul cursului de apă. Curînd zăriră podul.

Shears își întrerupse relatarea și, tăcut, îmbrățișă cu privirea valea.

— Ce straniu e să te uiți la el așa, de sus... și să-l cuprinzi în întregime. Arată cu totul altfel cînd îl privești de jos, noaptea. Pînă acum n-am văzut decît bucăți din pod, unele după altele. E drept că tocmai bucățile prezintă importanță pentru noi, înainte... și după, de altfel... Cu o singură excepție : cînd ne-am apropiat de el. Atunci silueta i se profila pe cer cu o necrezută limpezime. Tremuram la gîndul să nu ne zărească cineva. Aveam impresia că puteam fi văzuți ca ziua în amiaza mare. Era o iluzie, bineînțeles. Eram cufundați în rîu pînă la nas. Submarinul era acoperit de apă. Avea chiar tendința să se ducă cu totul la fund. Unele bucăți de bambus erau crăpate. Dar totul a mers bine pînă la urmă. Nu era nici o lumină. Am lunecat fără zgomot pînă în bezna de sub pod. Lin, fără nici o izbitură. Am legat pluta de unul din stîlpii interiori și am început să lucrăm. Încă de pe atunci eram amorțiți de frig.

— Nici o neplăcere deosebită ? întrebă Warden.

— Nu, nici o neplăcere „deosebită", dacă socoți, bineînțeles, că o treabă ca asta e obișnuită, Warden...

Se opri iar, parcă hipnotizat de acest pod, încă luminat de razele soarelui, şi al cărui lemn, deschis la culoare, se desprindea pe fundalul apei gălbui.

— Totul mi se pare vis, Warden. Am mai avut cîndva impresia asta. Cînd soseşte ziua mult aşteptată, te întrebi dacă e adevărat, dacă e real, dacă încărcăturile sînt chiar acolo, dacă e într-adevăr de ajuns să apeşi puţin pe pîrghia manipulatorului. Pare cu totul imposibil... Joyce e acolo, la mai puţin de o sută de iarzi de postul japonez. E acolo, în spatele copacului aceluia roşiatic, cu privirea îndreptată spre pod. Pun prinsoare că nici nu s-a clintit din clipa cînd l-am părăsit. Gîndeşte-te, Warden, cîte se pot întîmpla pînă mîine. E de ajuns ca un soldat japonez, aşa, din plictiseală, să urmărească un şarpe din junglă... Nu, nu trebuia să-l las. S-ar fi întors la postul lui abia la noapte.

— Şi-a luat pumnalul, spuse Warden. Totul depinde acum de el... Ei, şi cum s-a sfîrşit noaptea asta ?

După ce stai mai multă vreme în apă, pielea devine atît de delicată încît simpla atingere cu un obiect aspru produce o vînătaie. Mîinile mai ales sînt foarte fragile. La cea mai mică frecare ţi se iau fîşii întregi de piele în jurul degetelor. Prima dificultate a fost să desfacă legăturile cu care era prins materialul de plută. Erau nişte frînghii grosolane, făcute de indigeni şi pline de firişoare ţepoase.

— Pare o nimica toată, o copilărie, Warden, dar în halul în care eram... Şi cînd trebuie să faci toate astea în apă, fără zgomot ! Ia uită-te la mîinile mele. Şi mîinile lui Joyce arată la fel.

Mai cuprinse o dată cu privirea valea. Gîndul nu i se putea desprinde de la celălalt, de la camaradul lui care aştepta pe malul inamic. Ridică mîinile în sus şi se uită la crăpăturile adînci pe care soarele le înăsprise şi apoi, făcînd un gest de neputinţă, îşi reluă povestirea.

Aveau cu toţii pumnale bine ascuţite dar degetele lor amorţite cu greu le puteau mînui. Şi apoi, chiar dacă plasticul e un exploziv stabil, nu e totuşi prea indicat să-l scormoneşti cu un obiect metalic. Shears îşi dăduse repede seama că cei doi *tai* nu mai puteau fi de nici un folos.

— De asta mi-a şi fost teamă. I-am şi spus puştiului, puţin înainte de îmbarcare. Nu ne puteam bizui decît pe noi doi pentru a duce treaba la bun sfîrşit. Erau vlăguiţi. Dîrdîiau acolo, pe loc, agăţaţi de un stîlp. I-am trimis înapoi. M-au aşteptat la poalele muntelui. Am rămas singur cu el... Pentru o treabă ca asta, Warden, rezistenţa fizică nu-i de ajuns. Puştiul s-a ţinut grozav de tare ; eu — aşa şi aşa. Cred că eram la capătul puterilor. Am început să îmbătrînesc.

Desfăcuseră încărcăturile, una după alta, şi le fixaseră la locul prevăzut în planul de distrugere. Trebuiau să lupte clipă de clipă ca să nu-i ia curentul. Cu picioarele legate de un stîlp, trebuiau să bage plasticul la o adîncime destul de mare ca să nu poată fi văzut, apoi să-l modeleze în jurul lemnului în aşa fel încît explozivul

să acționeze cu toată puterea. Bîjbîind sub apă, îl legau cu frînghiile alea blestemate, tăioase și înțepătoare, care lăsau dîre sîngerînde pe mîinile lor. Numai faptul de a strînge frînghiile și a le înnoda devenise un chin cumplit. La urmă, se scufundau și se serveau de dinți.

Această operație durase o bună parte din noapte. Sarcina următoare era mai puțin anevoioasă, dar mai delicată. Detonatoarele fuseseră fixate o dată cu încărcăturile. Trebuiau unite printr-o rețea de fitiluri „instantanee" în așa fel încît toate exploziile să aibă loc simultan. E o treabă care cere multă stăpînire de sine, căci o greșeală poate aduce neplăceri. O „instalație" de distrugere seamănă întrucîtva cu o instalație electrică, și fiecare element trebuie să fie la locul lui. Instalația aceasta era însă cam complicată căci „Number one" păstrase și aci o largă marjă de siguranță, dublînd numărul fitilurilor și al detonatoarelor. Aceste fitiluri erau destul de lungi, și bucățile de fier vechi care serviseră ca lest pentru plută fuseseră prinse de ele ca să le tragă la fund.

— În sfîrșit, am terminat totul. Cred că a ieșit destul de bine. Am ținut să fac o ultimă verificare a tuturor stîlpilor. Era însă inutil. Cu Joyce puteam să fiu liniștit. Sînt sigur că totul va fi în regulă.

Erau istoviți, înghețați, plini de vînătăi, dar exaltarea lor creștea pe măsură ce lucrarea se apropia de sfîrșit. Distruseră submarinul și dădură drumul bucăților de bambus una după alta.

Nu le mai rămînea decît să se lase la vale, pe firul apei, înotînd spre malul drept, unul ducînd bateria în învelitoarea ei impermeabilă, celălalt depănînd firul, îngreuiat și el pe alocuri și sprijinit la urmă de o tulpină, goală pe dinăuntru, de bambus. Dădură de mal exact la locul reperat de Joyce. Malul avea forma unui taluz foarte povîrnit și vegetația ajungea chiar pînă la marginea apei. Ascunseră firul în mărăcinișuri și se afundară vreo zece metri în junglă. Joyce instală bateria și manipulatorul.

— Acolo, în spatele copacului aceluia roșiatic cu ramurile cufundate în apă, acolo, sînt sigur, repetă Shears.

— Situația se prezintă bine, spuse Warden. Ziua a și trecut aproape și n-a fost descoperit. Am fi văzut de aici. Nimeni nu s-a plimbat pe acolo. De altfel, nici nu-i prea multă agitație în jurul lagărului. Prizonierii au plecat ieri.

— Prizonierii au plecat ieri ?

— Am văzut un grup mare părăsind lagărul. Serbarea trebuia să marcheze terminarea lucrărilor și japonezii n-au desigur nici un interes să țină aici oameni degeaba.

— Prefer așa.

— Au mai rămas cîțiva. Niște șontorogi probabil, care nu pot merge... Și spui că te-ai despărțit de el, Shears ?

— Da, am plecat. Nu mai aveam ce face acolo și zorile se apropiau. Dă Doamne să nu fie descoperit !

— Are pumnalul la el, spuse Warden... Totul o să meargă strună. Uite că se înserează. Întunericul a şi cuprins valea rîului Kwai. Nu cred că se mai poate întîmpla vreun accident.

— Se poate „întotdeauna" întîmpla un accident neprevăzut, Warden. Asta ştii şi dumneata tot atît de bine ca şi mine. Nu ştiu cărei cauze misterioase i se datorează acest lucru dar nu mi s-a întîmplat niciodată ca acţiunea să se desfăşoare întocmai după planul pregătit.

— Asta aşa e. Am observat şi eu.

— Sub ce formă „acest lucru" se va manifesta de data asta ?... M-am despărţit de el. Mai aveam încă în buzunare o pungă de orez şi o ploscă de whisky — ultimile rămăşiţe ale proviziilor noastre pe care le-am cărat cu aceeaşi grijă ca şi detonatoarele. Am luat fiecare cîte o înghiţitură şi i-am lăsat restul. Mi-a declarat încă o dată, la plecare, că se simte sigur de el. L-am lăsat singur.

IV

SHEARS ascultă susurul necurmat pe care rîul Kwai îl revarsă peste jungla Tailandei şi încearcă o ciudată senzaţie de apăsare.

În dimineaţa asta nu recunoaşte nici intensitatea şi nici ritmul acestui însoţitor permanent al gîndurilor şi al faptelor sale, cu care s-a deprins acum. Rămîne multă vreme nemişcat, îngrijorat, cu toate simţurile încordate. Alţi factori nelămuriţi ai ambianţei materiale se manifestă încetul cu încetul, inexplicabil de străini.

Are impresia că s-a produs o transformare în acest mediu înconjurător care s-a impus fiinţei sale, în cursul unei zile petrecute în vîrful muntelui şi al unei nopţi în apa rîului. Primele manifestări s-au făcut simţite puţin înainte de revărsatul zorilor. A fost mai întîi surprins fără să-şi dea seama de ce, apoi îngrijorat de o impresie ciudată. Urmînd calea unor simţuri nedesluşite, această impresie a pus încetul cu încetul stăpînire pe conştiinţa lui, pentru a se metamorfoza apoi într-un gînd, confuz încă, dar care caută cu disperare să-şi găsească o exprimare din ce în ce mai clară. În faptul zilei n-o poate formula mai bine decît prin această frază : „E ceva schimbat în atmosfera care învăluie podul şi rîul Kwai".

„E ceva schimbat..." Repetă aceste cuvinte în şoaptă. Acest simţ deosebit al „atmosferei" nu-l înşală aproape niciodată.

Neliniştea lui creşte, prefăcîndu-se chiar într-o adevărată spaimă, pe care încearcă s-o împrăştie cu argumentele raţiunii.

— Bineînţeles că e ceva schimbat. E şi firesc. Muzica diferă după locul de unde o asculţi. Aici, sînt în pădure, la poalele muntelui. Ecourile nu sînt aceleaşi ca pe un vîrf de munte sau ca în apă... Dacă munca asta o să mai ţină mult, cred că am să încep să aud şi voci !

Se uită prin frunziş, dar nu observă nimic deosebit. Rîul abia se zăreşte în lumina palidă a zorilor. Deocamdată malul opus nu este decît o masă compactă cenuşie. Se străduieşte să se gîn-

dească numai la planul de luptă şi la poziţia diferitelor grupe care urmează să intre în acţiune. Clipa neaşteptată nu mai e departe. Astă-noapte a coborît din postul lui de observaţie împreună cu patru partizani. S-au instalat pe poziţiile alese de Warden, în apropierea căii ferate, puţin deasupra ei. Warden a rămas sus cu ceilalţi doi *tai*, alături de mortiere. De acolo va domina teatrul de operaţii, gata să intervină şi el după lovitura cea mare. Aşa a hotărît „Number one". I-a explicat prietenului său că e nevoie de un şef, de un european, la fiecare post important, ca să ia hotărîri, la nevoie. Nu poţi să prevezi totul şi să dai dinainte ordine definitive. Warden s-a supus. În ce priveşte al treilea membru al echipei, elementul cel mai important, întreaga acţiune se bizuie pe el. Joyce se află de peste douăzeci şi patru de ore acolo, chiar vizavi de Shears. Aşteaptă trenul. Garnitura a plecat astă-noapte din Bangkok. Un mesaj le-a adus această veste.

„E ceva schimbat în atmosferă..." Iată că şi *tai*-ul de lîngă puşca-mitralieră dă semne de nelinişte. Se ridică în genunchi ca să observe cu atenţie rîul.

Îngrijorarea care l-a cuprins pe Shears nu se risipeşte. Impresia caută mereu o exprimare tot mai precisă şi în acelaşi timp se sustrage de la o analiză. Mintea lui Shears încearcă cu înverşunare să dezlege acest exasperant mister.

Nu, zgomotul nu mai e acelaşi, e sigur, ar putea pune şi mîna în foc. Un om cu meseria lui Shears înregistrează instinctiv şi foarte repede

simfonia elementelor naturii. Această însuşire i-a şi folosit în două sau trei rînduri. Freamătul valurilor, sfîrîitul specific al moleculelor de apă care se freacă de nisip, pîrîitul crengilor pe care le îndoaie curentul, toate laolaltă alcătuiesc în dimineaţa asta un concert diferit, mai puţin gălăgios... da, mai puţin gălăgios decît în ajun, da, desigur. Shears se întreabă serios dacă nu e pe cale să-şi piardă auzul. Sau stă chiar atît de prost cu nervii ?

Dar partizanul *tai* n-o fi asurzit şi el, în acelaşi timp. Şi apoi, mai e şi altceva. Deodată, un alt element al impresiei pătrunde în conştiinţă. Şi mirosul s-a schimbat. Mirosul pe care-l emană rîul Kwai nu mai e acelaşi, în dimineaţa asta. Predomină exalaţiile de mîl jilav, aproape ca pe malul unei bălţi.

— *River Kwai down !*[1] exclamă deodată *tai*-ul.

Şi întrucît lumina începe să smulgă întunericului amănunte pe malul de vizavi, Shears are o bruscă revelaţie. Copacul, copacul acela mare, roşiatic, în spatele căruia e ascuns Joyce, ramurile lui nu mai sînt cufundate în apă. Rîul Kwai a scăzut. Nivelul apelor a coborît în cursul nopţii. Cu cît ? Cu un picior, poate ? În faţa copacului, la poalele malului rîpos, s-a ivit acum o plajă de pietriş încă spuzită de picături de apă şi sclipind în razele soarelui care a răsărit.

Chiar în clipa cînd face această descoperire, Shears încearcă un sentiment de satisfacţie : a găsit, în sfîrşit, cauza neliniştii sale, şi-a căpătat

[1] Rîul Kwai în scădere (engl.).

din nou încrederea în nervii lui. Simţurile nu l-au înşelat. Nu, nu-i încă nebun. Vîrtejurile nu mai sînt aceleaşi ; nici în apă şi nici în văzduhul de deasupra lor. Întreaga atmosferă e afectată. Pămînturile recent dezgolite, încă umede, explică acest miros de mîl.

Catastrofele nu se impun niciodată pe loc. Inerţia minţii are nevoie de timp. Încetul cu încetul, Shears descoperă implicaţiile fatale ale acestui fapt banal.

Rîul Kwai a scăzut ! În faţa copacului roşiatic, o largă întindere plată, ieri acoperită de apă, este acum vizibilă. Firul... firul electric... ! Shears scoate o exclamaţie obscenă ! Firul... Şi-a scos binoclul şi scormoneşte cu nesaţ spaţiul solid care s-a ivit în cursul nopţii.

Firul e acolo. O bună bucată se întinde acum pe uscat. Shears îl urmăreşte cu privirea de la marginea apei pînă pe mal, o linie sumbră de care curentul a agăţat, din loc în loc, fire de iarbă.

Totuşi nu e chiar atît de vizibil. Shears l-a descoperit, pentru că l-a căutat. Poate rămîne însă neobservat dacă nici un japonez nu va trece, întîmplător, pe acolo... Dar malul, pînă mai ieri inaccesibil !... Acum, la poalele taluzului se întinde o plajă continuă... pînă la pod, probabil (de aici podul nu se vede), care, sub privirea furioasă a lui Shears, pare să-i îmbie pe plimbăreţi. Totuşi, în aşteptarea trenului, japonezii au, pesemne, altceva mai important de făcut decît să hoinărească pe malul apei. Shears îşi şterge broboanele de pe frunte.

Niciodată acţiunea nu se desfăşoară întocmai după plan. Întotdeauna, în ultima clipă, vreun accident banal, prostesc, grotesc chiar uneori, vine să răstoarne programul cel mai bine pregătit. „Number one" îşi reproşează, ca o neglijenţă condamnabilă, faptul că n-a prevăzut scăderea nivelului apelor... Şi a trebuit să se întîmple tocmai în noaptea asta şi nu cu o noapte mai tîrziu sau cu două mai devreme !

Plaja aceasta descoperită, fără o tufă de iarbă, goală, goală ca adevărul, izbeşte vederea. Rîul Kwai a scăzut probabil mult. Cu un picior ? Cu două picioare ? Poate chiar mai mult ?... Ei, drăcie !

Pe Shears îl apucă deodată o slăbiciune. Se prinde de un copac ca să nu observe însoţitorul lui *tai* cum îi tremură mîinile şi picioarele. Pentru a doua oară în viaţa lui încearcă o asemenea tulburare. Prima oară a fost atunci cînd a simţit că i se prelinge pe degete sîngele unui adversar. I se opreşte literalmente inima în loc şi tot trupul i se acoperă cu o sudoare rece.

— Cu două picioare ? Poate chiar mai mult ?... Doamne Dumnezeule ! Şi încărcăturile ? Încărcăturile de plastic de pe stîlpii podului ?

V

DUPĂ ce Shears i-a strîns mîna în tăcere şi l-a lăsat singur la postul lui, Joyce a rămas o bună bucată de vreme ca ameţit. Certitudinea că de

acum înainte nu se mai poate bizui decît pe propriile sale forţe i se urca la cap ca aburii alcoolului. Trupul lui nu simţea oboseala nopţii trecute şi răceala, ca de gheaţă, a hainelor sale îmbibate de apă. Nu încercase încă niciodată impresia aceasta de putere şi de dominaţie pe care o dă izolarea totală pe un vîrf de munte sau în adîncul beznei.

Cînd se dezmetici, fu nevoit să recurgă la argumentele raţiunii pentru a se hotărî să efectueze, înainte de ivirea zorilor care nu mai erau departe, cîteva acte necesare ca să se asigure împotriva unei eventuale slăbiciuni. Dacă nu i-ar fi trecut acest gînd prin minte, ar fi rămas aşa, nemişcat, rezemat de un copac, cu mîna pe manipulator, cu ochii aţintiţi asupra podului al cărui tablier negru se detaşa pe un colţ de cer presărat cu stele, deasupra masei opace a mărăcinişurilor scunde, printre frunzişul mai rar al copacilor înalţi. Aceasta era poziţia pe care o luase instinctiv după plecarea lui Shears.

Se sculă, îşi scoase hainele, le stoarse şi îşi fricţionă trupul amorţit de frig. Apoi îşi puse la loc şortul şi cămaşa care, deşi ude, îl apărau totuşi de aerul rece din faptul dimineţii. Mîncă atît cît putu din orezul pe care Shears i-l lăsase şi trase o duşcă zdravănă de whisky. Socoti că e prea tîrziu ca să mai iasă din ascunzişul lui şi să se ducă după apă. Folosi o parte din alcool ca să-şi spele rănile care-i spuzeau mîinile şi picioarele. Se aşeză la loc, la picioarele copacului, şi aşteptă. Nu se întîmplă nimic în cursul zilei. De altfel, prevăzuse că aşa va fi. Trenul trebuia să

sosească abia a doua zi dar, acolo fiind, avea impresia că putea dirija desfăşurarea evenimentelor.

În mai multe rînduri observă nişte japonezi pe pod. Nu păreau să nutrească vreo bănuială şi nici unul din ei nu se uită în direcţia lui. Ca şi în visul său, îşi fixase pe tablier un punct uşor de reperat, o stinghie a parapetului aflată în dreptul lui şi o creangă uscată. Corespundea cu jumătate din lungimea totală, adică tocmai începutul trecerii fatale. Cînd locomotiva va ajunge acolo, poate chiar puţin mai devreme, va apăsa cu toată puterea pe pîrghia manipulatorului. Repetase de peste douăzeci de ori acest gest simplu, după ce desprinsese firul, în aşa fel încît să devină un gest instinctiv, urmărind în minte locomotiva imaginară. Aparatul funcţiona bine. Îl curăţise şi-l ştersese cu grijă, luînd seama să nu rămînă nici cea mai mică pată. Şi reflexele sale erau ireproşabile.

Ziua trecu repede. După ce se înnoptă, coborî taluzul, bău lungi sorbituri de apă noroioasă, îşi umplu plosca, apoi se întoarse în ascunzişul lui. Îşi îngădui chiar să moţăie, fără să-şi schimbe poziţia însă, şezînd cu spatele rezemat de copac. Dacă, din motive cu totul neprevăzute, orarul trenului va fi modificat, îl va auzi venind, nu încape nici o îndoială. Cînd stai cîtva timp în junglă te deprinzi foarte repede să păstrezi şi în somn vigilenţa instinctivă a fiarelor.

Aţipea din cînd în cînd, moţăielile lui fiind întretăiate de lungi perioade de veghe. Fie că dormita, fie că era treaz, crîmpeie din actuala

lui aventură alternau în chip ciudat cu amintirile trecutului aceluia pe care-l evocase în convorbirea cu Shears, înainte de a se îmbarca pe rîu.

Se afla iar în biroul de proiectări, în biroul acela prăfuit unde cîţiva din cei mai frumoşi ani ai vieţii sale se scurseseră în nesfîrşite ore melancolice, în faţa foii de desen, luminată de o lampă cu proiector, asupra căreia stătuse aplecat zile întregi, lungi cît o veşnicie. Grindeiul, piesa aceea de metal pe care n-o văzuse niciodată aievea, îşi desfăşura pe hîrtie reprezentările simbolice cu două dimensiuni, care-i acaparaseră tinereţea.

Planul, profilul, elevaţia şi numeroasele secţiuni prindeau viaţă sub ochii lui cu toate detaliile nervurilor, a căror aşezare iscusită permisese economisirea unui funt şi jumătate de oţel, după doi ani de dibuiri obscure.

Pe aceste imagini, de aceste nervuri se fixau acum mici dreptunghiuri brune, asemănătoare acelora pe care le desenase Warden, în dreptul celor douăzeci şi patru de stîlpi, pe schema podului, reprezentată la scară mare. Titlul, pe care-l aşternuse pe hîrtie cu preţul unor cîrcei dureroşi în mînă la fiecare din nenumăratele variante, titlul, scris cu litere ronde, se lăbărţa iar, apoi se încîlcea sub privirea lui. Căuta în zadar să urmărească literele. Se împrăştiau pe toată foaia, pentru a se aduna apoi ca uneori pe genericul unui film, alcătuind un cuvînt nou. Era cuvîntul DISTRUGERE, scris cu caractere mari, negre, a cărui cerneală lucioasă reflecta luminile lămpii cu proiector şi care, ştergînd orice alt simbol, se înscria pe ecranul halucinaţiei sale.

Nu era chiar obsedat de această viziune. Putea s-o alunge dacă voia. Era de ajuns să deschidă ochii. Crîmpeiul de noapte pe care se înscria, în negru, podul de pe rîul Kwai alunga vedeniile prăfuite ale trecutului şi îl readucea la realitate ; realitatea lui. Viaţa lui nu va mai fi aceeaşi după acest eveniment. Savura de pe acum filtrul succesului percepînd propria-i metamorfoză.

Cînd se miji de ziuă încercă şi el, aproape în acelaşi timp cu Shears, o nelinişte pricinuită de o sensibilă schimbare în emanaţiile rîului Kwai. Alterarea mirosului fusese atît de lentă încît n-o simţise atîta vreme cît fusese scufundat în toropeală. Din vizuina lui nu vedea decît tablierul podului. Rîul era ascuns privirilor sale dar era sigur că nu se înşală. Curînd această convingere îl frămîntă într-atît încît socoti că nu mai poate rămîne inactiv. Se tîrî prin mărăcinişuri în direcţia apei, ajunse pînă la ultima perdea de frunziş şi privi. Înţelese cauza tulburării sale cînd descoperi firul electric ce se întindea pe plaja de pietriş.

Parcurgînd aceleaşi etape ca şi Shears, mintea lui se ridică treptat la constatarea unui dezastru ireparabil. Resimţi aceeaşi dislocare a întregii sale fiinţe la gîndul încărcăturilor de plastic. De pe poziţia nouă în care se afla acum, putea să vadă stîlpii. N-avea decît să ridice ochii. Se forţă să facă acest gest.

Avu nevoie de o perioadă de observaţie destul de lungă ca să aprecieze riscul pe care-l comporta mişcarea stranie a rîului Kwai. Chiar după

o atentă examinare, nu-şi putu da seama exact de amploarea lui, speranţa alternînd cu îngrijorarea, după jocul miilor de zbîrcituri pe care le stîrnea curentul în jurul podului. La o primă privire, un val de optimism voluptuos îi destinse nervii crispaţi de grozăvia celui dintîi gînd. Rîul nu scăzuse chiar atît de mult. Încărcăturile erau încă acoperite de apă.

...Sau cel puţin aşa păreau că stau lucrurile, de acolo, din locul destul de puţin ridicat unde se afla. Dar de sus ? De pe pod ?... Şi chiar de aici ? Cercetînd cu mai multă atenţie, zăreşte acum un val destul de mare, ca acela creat la suprafaţa apei de o epavă fixă, în jurul stîlpilor pe care-i cunoaşte atît de bine, pe care a lăsat încrustate fîşii din carnea lui.

Nu, n-are dreptul să se amăgească. Valul în jurul acestor stîlpi e mai mare decît în jurul celorlalţi... Şi lipit de unul din ei i se pare chiar că distinge din cînd în cînd un colţişor de materie brună care contrastează cu lemnul, mai deschis la culoare. Iese uneori din apă, ca spinarea unui peşte şi, în clipa următoare, nu se mai văd decît vîrtejuri. Încărcăturile se află probabil chiar la nivelul apei. O santinelă vigilentă ar putea observa desigur încărcăturile aflate pe stîlpii din şirurile exterioare, aplecîndu-se doar puţin peste parapet.

Şi nivelul apei mai scade poate şi acum ?

Peste cîteva clipe, poate, încărcăturile vor fi în întregime expuse tuturor privirilor, cu apa picurînd încă din ele, sclipind sub lumina crudă

a cerului Tailandei ! Absurditatea grotescă a acestui spectacol îl înspăimîntă.

Cît o fi ceasul ? Peste cît timp ?... Soarele abia începe să lumineze valea. Trenul nu e aşteptat înainte de ora zece. Capriciul inuman al şiroirii apelor de pe înălţimile muntelui face ca răbdarea, munca, strădaniile, suferinţele lor, totul să devină deodată zadarnic şi aproape ridicol. Succesul marii lovituri pentru care jertfise dintr-o dată toate rezervele de vitalitate şi de putere, dispreţuite, economisite în ani şi ani de constrîngere era compromis, cîntărit din nou de o cumpănă insensibilă la năzuinţele sufletului său. Soarta lui avea să fie hotărîtă în minutele ce mai rămîneau pînă la sosirea trenului ; avea să fie hotărîtă independent de voinţa lui, pe un plan superior, poate de o conştiinţă, dar de o conştiinţă străină, neîndurătoare, dispreţuind avîntul ce-l mînase, dominînd de la o înălţime atît de mare treburile omeneşti, încît nu putea fi înduplecată de nici o voinţă, de nici o rugăminte, de nici o disperare.

Certitudinea că descoperirea sau nedescoperirea explozivelor nu mai depindea acum de eforturile lui îl făcu, în mod paradoxal, să-şi mai recapete puţin calmul. Îşi interzise să se mai gîndească la toată această întîmplare şi chiar să exprime vreo dorinţă. N-avea dreptul să irosească nici cea mai mică fărîmă din energia lui pentru evenimente care se petreceau într-un univers transcendent. Trebuia să le dea uitării, pentru a-şi putea concentra toate resursele asupra

elementelor cuprinse încă în sfera intervenţiei sale. Numai şi numai asupra acestor elemente trebuia să-şi îndrepte gîndul. Acţiunea mai era posibilă şi trebuia să prevadă forma pe care eventual avea s-o îmbrace. Întotdeauna reflecta adînc la modul cum va acţiona. Shears observase acest lucru.

Dacă încărcăturile de plastic vor fi descoperite, trenul va fi oprit înainte de pod. Atunci, va apăsa pe pîrghia manipulatorului înainte ca el însuşi să fie descoperit. Pagubele vor fi reparabile, va fi un semieşec, dar n-avea încotro.

Alta era situaţia în ce priveşte firul electric. Acesta nu putea fi văzut decît de cineva care ar coborî pe plajă, la cîţiva paşi de el. Atunci ar mai exista posibilitatea unei acţiuni individuale. Poate nu se va afla nimeni în clipa aceea pe pod sau pe malul de vizavi, care să-l poată vedea ? Şi taluzul ascundea japonezilor din lagăr plaja de pietriş. Omul acela ar sta puţin în cumpănă, probabil, înainte de a da alarma. Atunci, el, Joyce, ar fi nevoit să acţioneze foarte repede. De aceea nu trebuie să scape din ochi nici plaja şi nici podul.

Mai reflectă, se întoarse la fostul lui ascunziş ca să-şi aducă aparatele în acest post nou, îndărătul unei perdele subţiri de vegetaţie de unde putea observa în acelaşi timp podul şi spaţiul gol întretăiat de fir. Un gînd îi trecu prin minte. Îşi scoase şortul şi cămaşa. Rămase în slip. Cam aşa arăta „haina de lucru" a prizonierilor. Dacă l-ar zări cumva cineva de departe, ar putea fi luat drept unul din ei. Instală cu grijă manipulatorul şi se lăsă pe genunchi. Îşi scoase pumnalul din teacă. Aşeză pe iarbă, lîngă el, acest accesoriu important al echipamentului său, care nu lipsea niciodată din expediţiile lui „Plastic & Destructions Co. Ltd.", şi aşteptă.

Timpul se scurgea cu o încetineală dezesperantă, frînat, domolit, ca undele scăzute ale rîului Kwai, măsurat, în secunde lungi cît o veşnicie, de murmurul surd al picăturilor de apă, rozînd imperceptibil periculosul răstimp al viitorului, acumulînd, în trecut, clipe de siguranţă inapreciabile dar infinitezimale şi tragic de disproporţionate cu dorinţele lui. Lumina de la tropice se revărsa asupra văii umede, făcînd să sclipească nisipul întunecat, impregnat de apă, al pămînturilor recent dezgolite. După ce decupă din suprastructura podului nişte stinghii încrucişate, soarele se ascunse cîteva clipe îndărătul tablierului iar acum se ridică deasupra acestei bare, proiectînd exact în faţa lui umbra uriaşă a creaţiei oamenilor. Ea trasa, pe plaja de pietriş, o liniei dreaptă, paralelă cu firul, se deforma în apă, se misca în mii de ondulaţii, apoi se suda, de cealaltă parte a rîului, cu masa muntoasă. Căldura înăsprea crăpăturile de pe mîinile lui sfîşiate, pricinuia usturimi cumplite rănilor de pe trupul lui, asupra căruia se înverşunau legiuni multicolore de furnici. Dar suferinţa fizică nu-l distrăgea de la gîndurile sale şi reprezenta doar un acompaniament dureros al obsesiei care, de cîteva clipe, îi chinuia mintea.

O nouă spaimă îl cuprinse tocmai cînd se străduia să-şi închipuie cît mai clar forma pe care va trebui neapărat s-o îmbrace acţiunea dacă în ceasul următor linia destinului său se va încrucişa cu un anumit eveniment... Un soldat japonez atras de plaja cu pietriş, s-ar plimba alene pe marginea apei. Ar rămîne surprins zărind firul. S-ar opri. S-ar apleca pentru a-l lua în mînă şi ar rămîne o clipă nemişcat. Tocmai atunci ar trebui ca el, Joyce, să intervină. Trebuia neapărat să-şi imagineze dinainte gestul pe care-l va efectua. Reflecta prea mult, spusese Shears !

Simpla evocare a acţiunii îi încleşta nervii şi îi paraliza toţi muşchii. Nu trebuia să se eschiveze. Avea intuiţia profundă că această împlinire era absolut necesară, că fusese de mult pregătită, că era concluzia firească a unor aventuri ce tindeau toate în mod inevitabil către acest ultim examen al posibilităţilor sale. Era, dintre toate, încercarea cea mai de temut, respingătoare, pe care o putea arunca într-unul din talerele balanţei, singura încercare îndeajuns de împovărată de sacrificii şi groază, ca să poată înălţa braţul cumpenei către victorie, smulgîndu-l din apăsarea vîscoasă a fatalităţii.

Îşi încordă toate celulele creierului absorbit de această realizare finală, repetînd cu înfrigurare în minte cele învăţate, încercînd să se dăruiască trup şi suflet dinamicei execuţiei, fără să poată alunga halucinaţia consecinţelor imediate.

Îşi aminti întrebarea plină de îngrijorare pe care i-o pusese odinioară şeful lui: „La nevoie, te-ai «putea» folosi de acest instrument, aşa, cu sînge rece ?" Instinctul şi buna sa credinţă fuseseră tulburate. Atunci nu fusese în stare să dea un răspuns categoric. În momentul îmbarcării pe rîu — răspunsese afirmativ ; acum nu mai era sigur de nimic. Se uita la arma aşezată pe iarbă, lîngă el.

Era un pumnal cu lamă lungă şi subţire, cu mînerul metalic, destul de scurt, exact cît era nevoie ca să-l poată ţine bine în mînă, formînd împreună cu lama o singură bucată. Unii teoreticieni de la „Force 316" modificaseră în mai multe rînduri forma şi profilul acestui pumnal. Lecţiile predate fuseseră foarte clare. Nu trebuia doar să-ţi încleştezi pumnul şi să loveşti orbeşte ; ar fi fost prea uşor ; ar fi fost la îndemîna oricui. Orice distrugere implică o anumită tehnică. Instructorii l-au învăţat că această armă poate fi folosită în două feluri. Pentru apărare, împotriva unui adversar care se năpusteşte asupră-ţi, se recomanda s-o ţii în faţa ta, cu vîrful puţin ridicat, cu tăişul în sus, şi să loveşti întotdeauna de jos în sus, ca pentru a spinteca o fiară. Gestul nu era peste puterile lui. L-ar fi făcut aproape instinctiv. Dar aici, cazul era cu totul diferit. Nici un inamic nu se va arunca asupra lui. Nu va fi pus în situaţia de a se apăra. Va trebui deci să folosească a doua metodă pentru evenimentul pe care-l simţea iminent. Această metodă nu cerea multă putere, în schimb era nevoie de agerime şi de o nemaipomenită stăpînire de sine. Era metoda recomandată cursanţilor pentru a elimina, noaptea, o santinelă înainte să mai aibă timpul şi posibilitatea de a da alarma. Trebuia lovită pe

la spate ; nu în spate (şi asta ar fi fost prea uşor !). Trebuia să-i tai beregata.

Trebuia să ţii pumnalul cu mîna întoarsă, cu unghiile în jos, degetul gros întins de-a lungul lamei, la rădăcina ei, ca să obţii o mai mare precizie ; lama trebuia ţinută orizontal şi perpendicular cu trupul victimei. Lovitura trebuia aplicată de la dreapta la stînga, puternic, dar nu prea violent, ca să nu devieze, şi trebuia îndreptată spre un anumit punct, aflat la cîţiva centimetri sub ureche. Acest punct trebuia ţintit şi atins, şi nu altul, în aşa fel încît omul să nu poată striga. Aceasta era schema operaţiei. Prevedea şi alte mişcări, accesorii dar importante, ce urmau a fi executate imediat după pătrunderea pumnalului. Dar Joyce nici nu îndrăznea măcar să repete pentru el, în şoaptă, recomandările făcute în această privinţă, cu un dram de umor, de instructorii de la Calcutta.

Nu izbutea să alunge viziunea consecinţelor imediate. Atunci se silea, dimpotrivă, să-şi reprezinte în minte acest tablou, să şi-l închipuie în toate amănuntele, cu toate contururile şi cu toate culorile sale oribile.

Se strădui să analizeze aspectele lui cele mai groaznice, în speranţa nebună că, pînă la urmă, i se va face lehamite şi va ajunge la acea stare de indiferenţă pe care o creează obişnuinţa. Trăi această scenă cu intensitate de zece ori, de douăzeci de ori, reuşind treptat să construiască în mintea lui nu o vedenie, o imagine vagă, închipuită, ca altădată, ci o fiinţă vie, un soldat japonez în uniformă care se afla în faţa lui, pe plajă, în toată realitatea şi consistenţa lui, cu ciudata lui caschetă din care îi ieşea urechea afară şi, ceva mai jos, petecul acela de carne oacheşă pe care-l ţintea ridicînd fără zgomot braţul, pe jumătate întins. Se silea să simtă, să măsoare rezistenţa pe care o va întîmpina, să vadă ţîşnirea sîngelui şi spasmul, în timp ce pumnalul, în mîna-i încleştată, executa cu înverşunare operaţiile secundare, şi braţul său stîng brusc îndoit sugruma victima. Se bălăci fără de sfîrşit în cea mai adîncă oroare pe care o putea concepe. Depuse eforturi atît de încordate ca să facă din trupul lui un simplu mecanism, docil şi insensibil, încît simţi o oboseală copleşitoare în toţi muşchii.

Nu era încă sigur de el. Îşi dădu seama îngrozit că metoda lui de pregătire era ineficace. Obsesia unei slăbiciuni îl chinuia tot atît de neîndurător ca şi contemplarea datoriei sale. Trebuia să aleagă între două atrocităţi : una din ele, infamantă, răspîndind într-o veşnicie de ruşine şi de remuşcări tot atîta grozăvie cît concentra cealaltă în cele cîteva clipe ale înspăimîntătoarei acţiuni — dar pasivă, cerînd doar o laşă imobilitate şi fascinîndu-l cumplit cu vicleana ispită a uşurinţei. Înţelese în sfîrşit că niciodată nu va putea săvîrşi cu sînge rece, pe deplin conştient, gestul pe care se încăpăţîna să şi-l imagineze. Dimpotrivă, trebuia să-l alunge cu orice preţ din minte, să găsească un derivativ, excitant sau stupefiant, care să-l antreneze în altă sferă. Avea nevoie de un alt ajutor decît sentimentul rece al acestei înspăimîntătoare datorii.

Un ajutor dinafară... ? Plimbă în jurul lui priviri rugătoare. Era singur, gol, pe meleaguri străine, pitit în tufiş ca o fiară din junglă, înconjurat de tot felul de duşmani. Singura lui armă era acest pumnal monstruos care-i ardea palma. Căută în zadar un sprijin în vreun element al decorului care-i înflăcărase imaginaţia. Totul îi era acum ostil în valea rîului Kwai. Umbra podului se îndepărta de la un minut la altul. Lucrarea nu mai era decît o structură inertă şi fără valoare. Nu mai putea spera în nici un ajutor. Nu mai avea alcool, nu mai avea nici măcar orez. Ar fi fost o uşurare pentru el dacă ar fi avut ceva de luat în gură.

Ajutorul nu putea veni dinafară. Se putea într-adevăr bizui numai pe forţele lui. Aşa a vrut el ! Se bucurase atunci. Încercase un sentiment de mîndrie, o senzaţie de euforie. I se păruse că aceste forţe sînt invincibile. Nu se puteau dezintegra aşa, deodată, lăsîndu-l fără resorturi, ca un mecanism căruia i s-ar fi sabotat motorul ! Nu mai luă în seamă lumea înconjurătoare şi privi în sinea lui. Dacă mai există vreo posibilitate de scăpare, acolo se află, şi nu pe pămînt sau în ceruri. În situaţia critică în care se afla acum, singura licărire de speranţă pe care o putea întrezări era scînteierea hipnotizantă a imaginilor lăuntrice, provocată de intoxicarea ideilor. Imaginaţia era refugiul lui. Shears se arătase îngrijorat. Warden, prudent, nu-şi spusese răspicat părerea — dacă e o calitate sau un defect.

Să lupte împotriva farmecelor otrăvite ale obsesiei cu antidotul obsesiei voluntare ! Să depene filmul în care erau înregistrate simbolurile reprezentative ale capitalului său spiritual ; să scruteze, stăpînit de furia investigaţiei, toate vedeniile universului său cerebral ; să scormonească cu pasiune printre aceşti martori imateriali ai existenţei sale pînă ce va descoperi o imagine îndeajuns de absorbantă ca să umple fără a lăsa nici cel mai mic gol întregul domeniu al conştiinţei sale ! Trecu totul în revistă cu înfrigurare. Ura faţă de japonezi şi simţul datoriei erau excitanţi derizorii care nu puteau fi exprimaţi într-o imagine destul de clară. Se gîndi la şefii lui, la prietenii lui care îşi puseseră toată încrederea în el şi care aşteptau pe malul celălalt. Nici asta nu era suficient de real. Putea cel mult să-l determine să-şi sacrifice viaţa. Pînă şi ameţeala succesului era acum neputincioasă. Sau, atunci, trebuia să-şi închipuie victoria sub o formă mai palpabilă decît această aureolă pe jumătate stinsă ale cărei raze palide nu mai găseau nici un element material de care să se prindă.

O imagine îi scăpără deodată prin minte. Străluci cu o lumină vie şi trecu repede ca fulgerul. Chiar înainte de a o recunoaşte, avu intuiţia că era de ajuns de semnificativă pentru a întruchipa o speranţă. Se zbătu ca s-o regăsească. Străluci din nou. Era halucinaţia din noaptea trecută ; foaia de desen sub lampa cu proiector, nenumăratele reprezentări ale grindeiului de care se lipeau dreptunghiuri brune şi care erau domi-

nate de un titlu în scriere rondă, alcătuind la nesfîrşit cu litere mari, strălucitoare, cuvîntul :

DISTRUGERE.

Nu se mai stinse. Din clipa cînd, la chemarea instinctului său, puse stăpînire, biruitoare, pe mintea lui, simţi că numai ea era destul de consistentă, destul de completă, destul de puternică pentru a-i permite să biruie aversiunea şi temerile mizerabilului său trup. Era îmbătătoare ca alcoolul şi calmantă ca opiul. Se lăsă copleşit de ea şi avu grijă să nu-i mai scape.

Cînd ajunse în această stare de hipnoză voluntară zări, fără să se mai mire, nişte soldaţi japonezi pe podul de pe rîul Kwai.

VI

SHEARS îi zăreşte pe soldaţii japonezi şi este iar cuprins de presimţirea unei nenorociri.

Şi pentru el timpul se scurge într-un ritm de o implacabilă încetineală. După zăpăceala pe care a stîrnit-o evocarea încărcăturilor, şi-a revenit în fire. I-a lăsat pe partizani la postul lor şi a mai urcat puţin povîrnişul. S-a oprit într-un loc de unde are o vedere de ansamblu asupra podului şi rîului Kwai. A descoperit şi a cercetat cu binoclul vălurelele din jurul stîlpilor. I s-a părut că zăreşte un colţ de materie brună ieşind din apă iar apoi dispărînd, după jocul vîrticuşurilor. Din reflex, din nevoie, din datorie, a căutat cu pasiune prin ce intervenţie personală ar putea

evita această lovitură a soartei. „Se mai poate întotdeauna face ceva, se mai poate întotdeauna încerca o acţiune" — spun înalţii funcţionari de la „Force 316". Pentru prima oară de cînd face această meserie, Shears n-a găsit nimic de făcut şi şi-a blestemat neputinţa.

Pentru el totul s-a terminat. Ca şi Warden, care de acolo, de sus, a constatat probabil şi el această viclenie a rîului, nu are posibilitatea să riposteze. Poate Joyce ? Dar şi-o fi dat măcar seama de schimbarea survenită ? Şi cine ştie dacă va avea voinţa şi reflexele necesare în situaţiile tragice ? Shears, care ştie din experienţă cît de mari sînt obstacolele care trebuie biruite în asemenea cazuri, a regretat amarnic că nu s-a dus în locul lui.

S-au scurs două ore care i s-au părut lungi cît o veşnicie. De la locul unde s-a urcat, desluşeşte baracamentele lagărului. A văzut un du-te-vino de soldaţi japonezi în uniformă de paradă. O întreagă companie se află acolo, la vreo sută de metri de rîu, aşteptînd trenul ca să poată da onorul autorităţilor care inaugurează linia. Poate pregătirile pentru această ceremonie le vor abate atenţia ? Aşa speră Shears. Dar o patrulă japoneză venind dinspre corpul de gardă se îndreaptă spre pod.

Precedaţi de un sergent, soldaţii se angajează pe tablier, în două rînduri, de fiecare parte a căii. Merg încet, cu pas alene, cu puşca neglijent rezemată de umăr. Au misiunea de a mai arunca o dată ochii înainte de trecerea trenului.

Din cînd în cînd, unul din ei se opreşte şi se apleacă peste balustradă. E evident că folosesc această stratagemă pentru a fi cu conştiinţa împăcată, pentru a respecta instrucţiunile primite. Shears încearcă să se convingă că-şi fac treaba mecanic, fără convingere — şi probabil că aşa şi este. Nici un accident nu i se poate întîmpla podului de pe rîul Kwai pe care l-au văzut înălţîndu-se sub ochii lor în această vale îndepărtată. „Privesc fără să vadă" — îşi repetă el în gînd, urmărind înaintarea lor. Fiecare pas îi răsună în creier. Se sileşte să nu-i piardă din ochi şi să pîndească cele mai mici gesturi pe care le fac în timp ce în inima lui se înfiripează, fără să-şi dea măcar seama, o vagă rugăciune adresată unui dumnezeu, unui demon sau altei puteri misterioase, dacă există. Evaluează maşinal cu ce viteză înaintează şi ce distanţă străbat ei în fiecare secundă. Au trecut de jumătatea podului. Sergentul se reazemă cu coatele de balustradă şi se adresează primului om din şir, arătîndu-i rîul cu degetul. Shears îşi muşcă pumnul ca să nu strige. Sergentul rîde. Comentează probabil scăderea nivelului apei. Pornesc mai departe. Shears a avut dreptate : privesc dar nu văd. Are impresia că însoţindu-i astfel cu privirea exercită o influenţă asupra percepţiilor lor. Sugestie de la distanţă...

Ultimul soldat a dispărut. N-au văzut nimic...

Se întorc. Străbat cu paşi mari podul în sens invers, cu acelaşi mers dezinvolt. Unul din ei se apleacă cu toată partea superioară a trupului

deasupra sectorului periculos, apoi îşi reia locul în patrulă.

Au trecut. Shears îşi şterge broboanele de sudoare de pe faţă. Se îndepărtează. „N-au văzut nimic." Repetă maşinal în şoaptă aceste cuvinte ca să se convingă mai bine de această minune. Îi însoţeşte cu privirea, temîndu-se parcă să nu-i piardă, şi nu-şi întoarce ochii de la ei decît atunci cînd au ajuns la campania lor. Înainte de a se lăsa cuprins de un nou val de speranţă, încearcă un ciudat sentiment de mîndrie.

— În locul lor, mormăie el, n-aş fi fost atît de neglijent. Orice soldat englez ar fi descoperit sabotajul... În sfîrşit ! Trenul nu mai poate fi departe.

Ca un răspuns la acest ultim gînd, se aud, pe malul inamic, glasuri răguşite care dau ordine. Se observă o învălmăşeală printre soldaţi. Shears priveşte în depărtare. La orizont, în direcţia cîmpiei, un nouraş de fum negru vesteşte primul transport japonez care străbate meleagurile Tailandei, primul tren încărcat cu trupe, cu muniţii şi cu mari generali niponi care va trece podul de pe rîul Kwai.

Inima lui Shears se înmoaie. Lacrimi de recunoştinţă faţă de puterea aceea misterioasă i se preling din ochi.

— Nimic nu ne mai poate sta acum în cale, spuse el, tot în şoaptă. Neprevăzutul nu ne mai poate juca nici o festă. Trenul va fi aici peste douăzeci de minute.

Îşi stăpîneşte tulburarea şi coboară iar la poalele muntelui pentru a lua comanda grupului de

protecţie. În timp ce înaintează încovoiat printre tufărişuri, avînd grijă să nu-şi dezvăluie prezenţa, nu vede, pe malul de vizavi, un ofiţer cu prestanţă, în uniformă de colonel englez, apropiindu-se cu mers falnic de pod.

Chiar în clipa cînd „Number one" se întoarce la postul lui, cu mintea încă tulburată de această cascadă de emoţii, cu toate simţurile absorbite de perceperea prematură a unui pocnet orbitor, însoţit de întregul său alai de flăcări şi de ruine care materializează succesul, colonelul Nicholson păşeşte la rîndul lui pe podul de pe rîul Kwai.

Împăcat cu conştiinţa, cu universul, cu dumnezeul lui, avînd ochii mai limpezi decît cerul de la tropice după o furtună, gustînd din plin, prin toţi porii pielii sale arămii satisfacţia odihnei bine meritate pe care şi-o îngăduie un bun meseriaş după o muncă dificilă, mîndru că a biruit obstacolele datorită curajului şi perseverenţei sale, fălindu-se cu opera săvîrşită de el şi de ostaşii lui în acest colţ retras al Tailandei pe care-l socoteşte acum aproape anexat, cu inima uşoară la gîndul că a fost vrednic de strămoşii lui şi că a adăugat o filă puţin obişnuită la legendele occidentale ale făuritorilor de imperii, profund încredinţat că nimeni n-ar fi putut proceda mai bine decît el, neclintit în certitudinea superiorităţii oamenilor din rasa lui în toate domeniile, fericit că în ultimele şase luni a dovedit cu prisosinţă acest lucru, plin de bucuria aceea care răsplăteşte toate strădaniile şefului atunci cînd rezultatul se înalţă triumfător la doi paşi, savurînd

cu mici sorbituri din cupa victoriei, ferm convins de calitatea lucrării, dornic de a cîntări pentru cea din urmă oară, singur, înainte de apoteoză, toate perfecţiunile adunate de truda şi mintea omenească şi de a face o ultimă inspecţie, colonelul Nicholson înainta cu paşi solemni pe podul de pe rîul Kwai.

Cea mai mare parte dintre prizonieri şi toţi ofiţerii plecaseră cu două zile înainte, pe jos, spre un centru de adunare de unde aveau să fie trimişi în Malayezia, în insule sau în Japonia, pentru a efectua alte lucrări. Calea ferată era terminată. Serbarea pe care milostiva sa Maiestate imperială din Tokio o îngăduise şi o impusese în toate grupele din Birmania şi din Tailanda marcase încheierea lucrărilor.

Această serbare căpătase un fast deosebit în lagărul de lîngă rîul Kwai. Aşa ţinuse colonelul Nicholson. Pe întreaga linie, serbarea a fost precedată de obişnuitele discursuri ale ofiţerilor superiori japonezi, generali şi colonei, cocoţaţi pe nişte estrade improvizate, cu cizme negre, cu mănuşi gri, agitînd braţele şi capul, stîlcind în chip ciudat cuvintele lumii occidentale, în faţa unor legiuni de oameni albi, şontorogi, bolnavi, plini de ulcere şi năuciţi de cele cîteva luni petrecute în iad.

Saito rostise cîteva cuvinte, exaltînd, bineînţeles, sfera sudasiatică şi binevoind să adauge mulţumiri pentru loialitatea de care dăduseră dovadă prizonierii. Clipton, al cărui calm trecuse prin grele încercări în această ultimă perioadă, cînd văzuse muribunzi tîrîndu-se pe şantier pen-

tru a termina podul, era să turbeze de mînie. Fusese nevoit să suporte apoi un mic discurs al colonelului Nicholson în care acesta recunoştea meritele soldaţilor lui, lăudîndu-le abnegaţia şi curajul. Colonelul îşi încheiase cuvîntarea spunînd că suferinţele lor nu fuseseră zadarnice şi că era mîndru să comande asemenea oameni. Ţinuta şi demnitatea lor în vremi de restrişte vor constitui o pildă pentru întreaga naţiune.

Apoi, avusese loc serbarea. Colonelul arătase interes pentru aceste manifestări, luînd parte activă. Ştia că nu există nimic mai cumplit pentru oameni decît inactivitatea şi le-a impus un belşug de divertismente a căror pregătire nu le lăsase nici o clipă de răgaz, cîteva zile de-a rîndul. Festivitatea a cuprins nu numai cîteva concerte, ci şi o comedie interpretată de soldaţi deghizaţi, şi chiar un balet cu dansatori în travesti care-i smulse colonelului Nicholson un hohot de rîs deschis.

— Vezi, Clipton, spusese colonelul. M-ai criticat uneori, dar am reuşit să menţin moralul ; am reuşit să menţin esenţialul. Oamenii au rezistat.

Şi era adevărat. În lagărul de lîngă rîul Kwai, trupa îşi păstrase neştirbită tăria sufletească. Clipton fu nevoit să recunoască acest lucru, după ce aruncă o simplă privire în juru-i. Era evident că oamenii găseau o plăcere naivă şi nevinovată în această petrecere şi sinceritatea uralelor lor nu lăsa nici o îndoială în ce priveşte nivelul ridicat al moralului lor.

A doua zi, prizonierii au pornit la drum. Numai cei foarte grav bolnavi şi şontorogii rămăseseră. Urmau să fie evacuaţi la Bangkok cu primul tren ce-avea să vină din Birmania. Ofiţerii plecaseră împreună cu oamenii lor. Reeves şi Hughes, spre marele lor regret, fuseseră nevoiţi să urmeze convoiul şi nu li se îngăduise să rămînă pentru a asista la trecerea primului tren peste lucrarea la care trudiseră atît de mult. Colonelul Nicholson obţinuse totuşi autorizaţia să rămînă pentru a-i însoţi pe bolnavi. Avînd în vedere serviciile aduse, Saito nu-i putuse refuza această favoare pe care o solicitase cu obişnuita-i demnitate.

Mergea cu paşi mari, energici, apăsaţi, făcînd să răsune victorios tablierul. Izbîndise. Podul era terminat, fără lux dar cu destulă „desăvîrşire" pentru a scoate la iveală, sub cerul Tailandei, strălucirea virtuţilor popoarelor occidentale. Da, aici era locul lui în clipa asta, locul şefului care efectuează o ultimă trecere în revistă înaintea defilării triumfale. Nu putea fi altundeva. Propria lui prezenţă îl consola întrucîtva de plecarea credincioşilor lui colaboratori şi a oamenilor care ar fi meritat şi ei să fie la loc de cinste. Din fericire se afla el aici. Podul era solid, şi ştia acest lucru. N-avea nici un punct slab. Va răspunde aşteptărilor. Nimic nu poate înlocui însă ochiul şefului responsabil ; şi de asta era sigur. Niciodată nu se poate prevedea totul. Experienţa unei vieţi întregi îl învăţase şi pe el că un accident se poate întotdeauna ivi în ultima clipă ; un cusur poate ieşi la iveală. Cel mai bun

dintre subalterni nu este în stare să ia o hotărîre rapidă într-un asemenea caz. Bineînţeles, nu ţinea de loc seama de raportul întocmit de patrula japoneză trimisă dimineaţa de Saito. Voia să vadă cu ochii lui. Cerceta cu privirea, pe măsură ce înainta, trăinicia fiecărei grinzi, integritatea fiecărei încheieturi.

După ce trecu de jumătatea podului, se aplecă deasupra balustradei, aşa cum proceda la fiecare cinci sau şase metri. Îşi aţinti privirea asupra unui stîlp şi, surprins, se opri.

Ochiul stăpînului zărise, dintr-o privire, pernuţa de apă produsă la suprafaţă de o încărcătură. Cercetînd mai atent, colonelul Nicholson desluşi vag o masă brună, lipită de lemn. Şovăi o clipă, îşi continuă drumul şi se opri cîţiva metri mai încolo, în dreptul altui stîlp. Se aplecă iar.

— Ciudat, mormăi el.

Rămase iar nehotărît, traversă calea ferată şi se uită în partea cealaltă. Un alt corp brun i se înfăţişă acoperit doar cu un deget de apă. Încercă o nelinişte nelămurită, ca perceperea unei pete pîngărindu-i opera. Hotărî să-şi continue drumul, merse pînă la capătul tablierului, se întoarse, o luă înapoi, aşa cum procedase şi patrula, se opri iar şi rămase mult timp gînditor, cu ochii pironiţi, clătinînd din cap. În sfîrşit, ridică din umeri şi se întoarse spre malul drept. Vorbea singur.

— Acum două zile, nu era. E drept că nivelul apelor era mai ridicat... Nişte gunoaie probabil care s-or fi agăţat de stîlpi. Şi totuşi...

Un început de bănuială îi trecu prin minte, dar adevărul era atît de extraordinar încît nu şi-l putea închipui aievea. Totuşi îşi pierduse frumoasa-i seninătate. Această întîmplare îi stricase toată dimineaţa. Făcu încă o dată calea-ntoarsă ca să vadă din nou această anomalie, nu găsi nici o explicaţie şi se înapoie în sfîrşit pe mal tot atît de agitat.

— E cu neputinţă, mormăi el, reexaminînd vaga bănuială care-i încolţise în minte... Afară doar de cazul cînd vreuna din bandele acelea de chinezi bolşevici...

Sabotajul era indisolubil legat în mintea lui de duşman.

— Aici e cu neputinţă, repetă el, fără să-şi poată regăsi buna dispoziţie.

Trenul se putea vedea acum, încă foarte departe, înaintînd anevoie. Colonelul socoti că nu va fi aici înainte de zece minute. Saito, care se plimba încoace şi încolo între pod şi companie, se uita la colonelul Nicholson care se apropia, şi se simţea stingherit ca întotdeauna în prezenţa lui. Cînd ajunse lîngă japonez, colonelul Nicholson luă o hotărîre bruscă.

— Domnule colonel Saito, spuse el cu autoritate. E acolo ceva suspect. E mai bine să mergem să vedem de aproape înainte de trecerea trenului.

Fără a mai aştepta un răspuns, coborî val-vîrtej taluzul. Intenţiona să se urce în mica luntre indigenă legată sub pod şi să facă înconjurul stîlpilor. Cînd ajunse pe plajă îşi aruncă instinc-

tiv ochii pătrunzători de la un capăt la altul şi descoperi firul electric ce se întindea de-a lungul pietrişului sclipitor. Colonelul Nicholson încruntă sprîncenele şi se îndreptă spre fitil.

VII

TOCMAI cînd cobora taluzul, cu agerimea pe care i-o asigurase practica cotidiană a unor exerciţii fizice moderate şi contemplarea netulburată a adevărurilor tradiţionale, intră în cîmpul vizual al lui Shears. Colonelul japonez îl urma de aproape. Abia atunci Shears înţelese că adversitatea nu-şi dăduse încă toate cărţile pe faţă. Joyce îl văzuse de mult. În starea de hipnoză pe care reuşise singur să şi-o provoace, Joyce observase toată scena de pe pod fără a încerca vreo emoţie deosebită. Puse mîna pe pumnal în clipa cînd zări pe plajă, în spatele colonelului englez, silueta lui Saito.

Shears văzu cum se apropie colonelul Nicholson, tîrîndu-l parcă după el pe ofiţerul japonez. În faţa unei situaţii atît de incoerente, îl apucă un fel de isterie şi începu să vorbească singur :

— Şi tocmai ălălalt îi arată drumul ! Englezul îl duce acolo ! Ar fi de ajuns să i se explice, să i se spună un cuvînt, unul singur...

Se auzea, de departe, pufăitul obosit al locomotivei. Toţi japonezii erau pesemne la postul lor, gata să dea onorul. Cei doi oameni de pe plajă nu puteau fi văzuţi din lagăr. „Number one" făcu un gest de mînie înţelegînd pe loc situaţia exactă şi simţind foarte limpede, cu reflexele sale încă bune, care era acţiunea indispensabilă, acţiunea pe care o asemenea împrejurare o impunea oamenilor ce se înrolaseră sub stindardul lui „Plastic & Destructions Co Ltd." Puse şi el mîna pe pumnal. Îl smulse din cingătoare şi îl ţinu în faţa lui, reglementar, cu mîna întoarsă, cu unghiile în jos, cu degetul gros întins pe rădăcina lamei, nu pentru a-l folosi, ci într-o încercare nesăbuită de a-l sugestiona pe Joyce, împins de acelaşi instinct care-l determinase ceva mai devreme să urmărească cu privirea mişcările patrulei.

Colonelul Nicholson se oprise în faţa firului. Saito se apropia legănîndu-se pe picioarele-i scurte. Toate emoţiile din cursul dimineţii erau floare la ureche în comparaţie cu ceea ce resimţi Shears în clipa aceea. Începu să vorbească cu glas tare, agitînd pumnalul în aer, la înălţimea capului.

— N-o să poată ! Nu, n-o să poată ! Sînt lucruri pe care nu le poţi cere unui băiat de vîrsta lui, cu o educaţie normală şi care şi-a petrecut tinereţea într-un birou. Am fost nebun, nu trebuia să-l las. Trebuia să mă duc eu în locul lui. Nu, n-o să poată !

Saito îl ajunse din urmă pe colonelul Nicholson care se aplecase şi luase firul în mînă. Lui Shears îi zvîcnea tare inima în piept, însoţind demenţa văicărerilor disperate care clocoteau în el şi care ţîşneau în scurte fraze furioase.

— N-o să poată! Încă trei minute, încă trei minute şi trenul o să fie aici! Nu, n-o să poată!

Un partizan *tai*, întins lîngă arma lui, îi arunca priviri speriate. Din fericire, jungla înăbuşea sunetul vocii sale. Stătea ghem, cu pumnul încleştat pe pumnalul pe care-l ţinea nemişcat în faţa ochilor.

— N-o să poată! Dumnezeule atotputernic, fă-l să fie insensibil, fă-l să turbeze... zece secunde doar!

În clipa cînd rostea o rugăciune nesăbuită, simţi parcă o mişcare în frunziş, sub copacul cel roşiatic, şi mărăcinii se căscară. Îi înţepeni trupul şi i se opri respiraţia. Joyce, cu spatele îndoit, cobora tiptil taluzul ţinînd pumnalul în mînă. Privirea lui Shears se opri asupra lui şi nu-l mai părăsi.

Saito, a cărui minte lucra încet, se lăsase pe vine, la marginea apei, cu spatele spre pădure, în poziţia familiară tuturor orientalilor şi pe care o lua instinctiv de fiecare dată cînd vreo împrejurare deosebită îl împiedica să se supravegheze. Apucase şi el fitilul. Shears auzi o frază rostită în englezeşte.

— Asta-i într-adevăr îngrijorător, domnule colonel Saito.

Se aşternu apoi o scurtă tăcere. Japonezul răsfiră în degete diferitele firişoare. Joyce ajunsese fără să fie văzut în spatele celor doi oameni.

— Dar... ei drăcie, urlă deodată colonelul Nicholson, podul e minat, domnule colonel! Ceea

ce am văzut eu adineauri lîngă stîlpii ăia erau nişte explozive blestemate! Şi firele astea...

Se întorsese cu faţa spre junglă în timp ce Saito medita asupra gravităţii acestor cuvinte. Privirea lui Shears deveni şi mai pătrunzătoare. În timp ce lovea cu pumnul de la dreapta la stînga, văzu o rază de soare reflectîndu-se pe malul de vizavi. Recunoscu imediat schimbarea pe care o aştepta în atitudinea omului aşezat pe vine.

Fusese în stare. Izbutise. Nici un muşchi din trupu-i încordat nu slăbise pînă ce lama de oţel se înfipse aproape fără nici o împotrivire. Executase fără să tresară gesturile auxiliare. Şi chiar în clipa asta, atît pentru a respecta instrucţiunile primite cît şi pentru că simţea nevoia imperioasă de a se prinde de un corp material, îşi îndoise braţul stîng încleştat pe gîtul duşmanului înjunghiat. Saito, într-un spasm, dezdoise mai întîi picioarele, ridicîndu-se pe jumătate. Joyce îl strînsese din răsputeri la pieptul lui, atît pentru a-l înăbuşi cît şi pentru a-şi stăpîni fiorul ce începea să-i cuprindă mîinile şi picioarele.

Apoi japonezul se prăbuşise. Nu scosese nici un strigăt. Un slab horcăit doar, pe care Shears îl ghici pentru că pîndea cu urechile ciulite. Joyce rămase cîteva clipe ca paralizat, sub trupul adversarului care căzuse peste el şi-l scălda în sîngele lui. Avusese puterea să obţină această nouă victorie. Nu era sigur că va găsi acum suficientă energie pentru a se degaja. În sfîrşit se scutură şi, cu o mişcare bruscă, azvîrli trupul ne-

însufleţit care se rostogoli pe jumătate în apă şi apoi aruncă o privire în jurul lui.

Ambele maluri erau pustii. Biruise, dar mîndria pe care o resimţea nu-i putea risipi nici scîrba şi nici groaza. Se ridică anevoie, sprijinindu-se în mîini şi genunchi. Mai avea de făcut doar cîteva mişcări simple. În primul rînd, trebuia să pună capăt echivocului. Două cuvinte vor fi de ajuns. Colonelul Nicholson rămăsese nemişcat, uluit de această scenă fulgerătoare.

— Ofiţer; ofiţer englez, sir, murmură Joyce. Podul va sări în aer. Îndepărtaţi-vă.

Nici nu-şi mai recunoştea sunetul vocii. Efortul pe care trebuia să-l depună ca să-şi mişte buzele era un adevărat chin. Şi celălalt parcă nici nu auzea!

— Ofiţer englez, sir, repetă el la disperare. „Force 316", din Calcutta. Grup de commando. Avem ordinul să aruncăm podul în aer.

Colonelul Nicholson dădu în sfîrşit semn de viaţă. O stranie sclipire îi străfulgeră ochii. Rosti cu glas surd:

— Să aruncaţi podul în aer?

— Îndepărtaţi-vă, sir; acuşi trece trenul. Or să creadă că sînteţi complice.

Colonelul continua să rămînă nemişcat în faţa lui.

Nu mai avea timpul să parlamenteze. Avea încă de lucru. Gîfîitul locomotivei se auzea acum clar. Joyce simţi că nu-l mai duc picioarele. Se căţără în patru labe pe taluz spre postul lui.

— Să aruncaţi podul în aer? repetă colonelul Nicholson.

Nu se clintise din loc. Urmărise cu o privire inexpresivă înaintarea anevoioasă a lui Joyce, ca şi cum ar fi vrut să pătrundă tîlcul vorbelor sale. Apoi, deodată, se urni şi porni pe urmele lui. Dădu la o parte, furios, perdeaua de frunziş care tocmai se închisese în faţa lui şi descoperi ascunzişul, cu manipulatorul pe care Joyce apucase să pună mîna.

— Să aruncaţi podul în aer! exclamă încă o dată colonelul.

— Ofiţer englez, sir, bolborosi Joyce cu un glas aproape tînguitor... Ofiţer englez din Calcutta... Ordinele...

Nu apucă să-şi termine fraza. Colonelul Nicholson se năpustise asupra lui, răcnind:

— *Help!*[1]

VIII

„PIERDUT doi oameni. Cîteva pagube dar pod intact datorită eroism colonel britanic."

Acesta era raportul succint pe care Warden, singurul supravieţuitor al grupului, îl trimise la Calcutta, după întoarcerea lui la cantonament.

Cînd citi acest mesaj, colonelul Green se gîndi că multe lucruri rămîneau nelămurite în toată această poveste şi ceru explicaţii suplimentare. Warden răspunse că n-are nimic de adăugat. Atunci şeful lui fu de părere că stătuse îndeajuns

[1] Ajutor! (engl.)

în jungla Tailandei şi că nu putea fi lăsat un om singur în acest post primejdios, într-o regiune pe care japonezii o vor cerceta cu de-amănuntul, după toate probabilităţile. „Force 316" dispunea acum de mijloace sporite. O altă echipă a fost paraşutată într-un sector îndepărtat, pentru a păstra legătura cu *taii,* şi Warden a fost rechemat la centru. Un submarin a venit după el, într-un loc pustiu din golful Bengal, unde izbutise să ajungă după un marş periculos de două săptămîni. Trei zile după îmbarcare se afla la Calcutta şi se prezenta în faţa colonelului Green.

Mai întîi îi expuse pe scurt cum a fost pregătită lovitura, apoi ajunse la faza execuţiei. Din vîrful muntelui urmărise întreaga scenă şi nu-i scăpase nici un amănunt. Vorbi mai întîi pe tonu-i obişnuit, rece şi calm ; dar pe măsură ce povestea, i se schimba felul de a vorbi. De o lună de cînd trăia, singur european, în mijlocul partizanilor *tai,* un torent de sentimente neexprimate clocotea în el. Episoadele dramei reînviau mereu, fermentînd în creierul lui, şi totodată, cu pasiunea lui pentru logică, se străduia instinctiv să le dea o explicaţie raţională şi să le reducă la un mic număr de principii universale.

Roadele acestor reflecţii delirante văzură în sfîrşit lumina zilei în biroul lui „Force 316". Nu se putea rezuma la un raport militar arid. Trebuia neapărat să deschidă zăgazurile nedumeririlor, spaimelor, îndoielilor, furiei sale şi să expună nestingherit cauzele adînci ale acestui deznodămînt absurd, aşa cum le înţelesese el. Datoria îi impunea totodată să prezinte o dare de seamă

obiectivă a evenimentelor. Se străduia să vorbească astfel şi uneori izbutea, dar apoi se lăsa iarăşi dus de şuvoiul pasiunii sale dezlănţuite. Rezultatul era o stranie îmbinare de invective uneori incoerente amestecate cu elementele unei pledoarii vehemente din care izvorau ici-colo paradoxurile unei filozofii extravagante şi, întîmplător, cîte un „fapt" concret.

Colonelul Green ascultă cu răbdare şi curiozitate acest specimen de elocinţă fantastică în care nu recunoştea de loc calmul şi metoda legendară a profesorului Warden. Pe el, îl interesau mai ales faptele. Cu toate acestea nu-şi întrerupse decît rareori subordonatul. Avea experienţa acestor întoarceri din misiune, cînd executanţii dăduseră tot ce aveau mai bun în ei, suferind totuşi un jalnic eşec de care nu erau vinovaţi. În cazurile acestea, ţinea seama într-o bună măsură de acel „human element", trecea cu vederea divagaţiile şi nu prea se sinchisea de un ton uneori mai puţin respectuos.

— ...O să-mi spuneţi că puştiul s-a purtat ca un imbecil, sir ? Da, desigur, ca un imbecil, dar nimeni, în situaţia lui, n-ar fi fost mai isteţ. L-am observat. Nu l-am scăpat nici o clipă din ochi. Am ghicit cam ce-i spunea colonelului ăluia. A procedat aşa cum aş fi procedat şi eu în locul lui. L-am văzut cum se tîra. Trenul se apropia. Nici eu n-am înţeles cînd celălalt s-a năpustit asupra lui. Nu m-am dumirit decît treptat, cînd m-am gîndit bine... Şi Shears care spunea că gîndea prea mult ! Doamne dumnezeule, dimpotrivă, nu gîndea de ajuns ! Ar fi trebuit să aibă

mai multă perspicacitate, mai mult discernămînt. Atunci şi-ar fi dat seama că nu e de ajuns, în meseria noastră, să tai o beregată la întîmplare! Mai e nevoie s-o tai pe cea care trebuie! Nu-i aşa că şi dumneavoastră sînteţi de aceeaşi părere, sir?

O inteligenţă superioară, iată ce trebuia. Să adulmeci care este adevăratul duşman periculos, să înţelegi că acest venerabil nătărău nu putea îngădui să i se distrugă opera. Era succesul lui, victoria lui. De şase luni trăia ca într-un vis. O minte extraordinar de subtilă ar fi putut ghici acest lucru după felul cum mergea, cu paşi mari şi apăsaţi, pe tablierul podului. Cu binoclul, îl aveam în bătaia ochilor, sir... Eh, de-ar fi fost măcar o puşcă!... Avea zîmbetul acela de automulţumire al învingătorilor, parcă-l văd... Un tip admirabil de om energic, sir, aşa cum se spune la „Force 316" ! Dintre acei care nu-s niciodată doborîţi de nenorocire, care au întotdeauna o ultimă zvîcnire! I-a chemat pe japonezi în ajutor!

Dobitocul ăla bătrîn cu ochi limpezi visase probabil o viaţă întreagă să construiască ceva trainic. În lipsa unui oraş sau a unei catedrale, s-a repezit asupra acestui pod cînd i s-a ivit prilejul! Şi aţi fi vrut să rămînă acum cu braţele încrucişate?... Ah, aceşti bătrîni ofiţeri ai vechii noastre armate coloniale, sir! Sînt sigur că citise întregul nostru Kipling naţional în frageda-i tinereţe şi pun prinsoare că fraze întregi se perindau în creierii lui ramoliţi în timp ce se înălţa

podul. „Yours is the Earth an everything that's in it, an — which is more, — you'll be a Man, my son!"[1] Parcă-l aud de aici.

Avea simţul datoriei şi respectul muncii bine făcute... ca şi dragostea pentru acţiune... ca şi dumneavoastră, ca şi noi, sir!... Mistica stupidă a acţiunii pe care o împărtăşesc laolaltă micile noastre dactilografe şi marii noştri generali... Nu ştiu prea bine unde am să ajung cînd mă gîndesc la toate astea. Şi de o lună mă tot gîndesc, sir. Poate că imbecilul ăla monstruos era într-adevăr un om respectabil? Poate că avea cu adevărat un ideal valabil?... tot atît de sfînt ca al nostru?... acelaşi ca al nostru? Poate că fantasmele sale abracadabrante îşi aveau izvorul chiar în lumea unde sînt făurite boldurile ce ne zădărăsc... Acel misterios eter în care clocotesc pasiunile ce îndeamnă la fapte, sir! Poate că, acolo, „rezultatul" nu are nici cea mai mică semnificaţie şi contează doar calitatea efortului intrinsec? Sau poate, aşa cum cred eu, acest imperiu al delirului este un infern cu o matriţă diabolică ce infectează sentimentele pe care le fasonează imprimîndu-le toate farmecele otrăvite ce vor ieşi deodată la iveală în acest rezultat care nu poate fi decît execrabil?... V-am spus că de o lună mă tot gîndesc la asta, sir. Noi, de pildă, venim în ţara asta ca să-i învăţăm pe asiatici cum

---

[1] Al tău va fi Pămîntul cu bunurile-i toate / Şi ceea ce-i mai mult chiar, să ştii, vei fi un Om!

(Din poemul *If... [Dacă...]* de Rudyard Kipling — în româneşte de Elena Herovanu).

se foloseşte plasticul pentru pulverizarea trenurilor şi aruncarea în aer a podurilor. Ei bine...

— Spune-mi cum s-a terminat toată povestea asta, îl întrerupse vocea gravă a colonelului Green. Nimic nu există în afară de acţiune.

— Da, nimic nu există în afară de acţiune, sir... Privirea lui Joyce cînd a ieşit din ascunzişul lui !... Şi n-a avut nici o slăbiciune. A lovit aşa cum scrie la carte, am fost martor. Trebuia doar un pic mai multă judecată... Celălalt s-a năpustit asupra lui cu atîta furie încît s-au rostogolit amîndoi de-a lungul taluzului, spre rîu. Priviţi cu ochiul liber, păreau imobili. Am văzut toate amănuntele cu binoclul... Unul deasupra celuilalt. Şi corpul în uniformă strivea trupul gol, mînjit de sînge, apăsînd cu toată greutatea lui, în timp ce două mîini furioase îl strîngeau de gît... Îl vedeam foarte clar. Era întins cu braţele în cruce, lîngă cadavrul în care rămăsese împlîntat pumnalul. În clipa aceea şi-a înţeles greşeala. Sînt convins, sir. Şi-a dat seama, cu siguranţă, că încurcase coloneii !

— L-am văzut. Mîna lui era chiar lîngă mînerul pumnalului. L-a apucat. S-a încordat. Ghiceam cum îi joacă muşchii. Am crezut o bucată de vreme că se va hotărî. Dar era prea tîrziu. Era vlăguit. A dat tot ce-a avut în el. N-a putut... Sau poate n-a vrut. Adversarul care-l strîngea de gît îl hipnotiza. A dat drumul pumnalului şi s-a lăsat în voia soartei... O destindere totală, sir. Ştiţi cum e cînd renunţi. S-a resemnat, s-a împăcat cu gîndul înfrîngerii. A mişcat din buze şi

a rostit un cuvînt. Nimeni nu va şti niciodată dacă era un blestem sau o rugăciune... sau poate expresia dezamăgită şi politicoasă a unei disperări melancolice ! Nu era un revoltat, sir, sau cel puţin nu părea. Era întotdeauna respectuos cu superiorii. Ah, doamne ! Abia am reuşit, Shears şi cu mine să-l convingem să nu ia poziţia de drepţi de fiecare dată cînd vorbea cu noi ! Pun rămăşag că i-o fi spus „sir" înainte de a închide ochii, sir... Totul depindea de el. Gata, se terminase.

— Mai multe evenimente au avut loc în aceeaşi clipă, mai multe „fapte", cum spuneţi dumneavoastră, sir. S-au cam încurcat în mintea mea, dar le-am reconstituit. Trenul era aproape. Vuietul locomotivei creştea din clipă în clipă... nu de ajuns totuşi ca să poată acoperi răcnetele acestui turbat care cerea ajutor cu vocea-i răsunătoare obişnuită să comande !... Stăteam aşa, neputincios, sir... N-aş fi putut face mai bine decît el, nici eu... nu... şi nimeni altul... afară doar de Shears, cine ştie ?... Shears ! Tocmai atunci am auzit iarăşi nişte strigăte. Era tocmai vocea lui Shears. Răsuna în toată valea. O voce de nebun furios, sir. N-am putut desluşi decît un singur cuvînt : **„Loveşte". Şi el înţelesese,** mai repede decît mine. Dar nu mai avea nici un rost.

După cîteva clipe, am văzut un om în apă. Se îndrepta spre malul inamicului. El era. Era Shears. Şi el era adeptul acţiunii cu orice preţ ! Un act nesăbuit. Îşi ieşise din minţi, ca şi mine, după

celc petrecute în dimineața ceea. N-avea nici o șansă... Eram cît pe ce să mă reped și eu... și-mi trebuiau peste două ore ca să cobor din pătulul unde eram cocoțat !

N-avea nici cea mai mică șansă. Înota ca un disperat, dar i-au trebuit cîteva minute ca să treacă rîul. Și între timp, sir, trenul trecea pe pod, pe falnicul pod de peste rîul Kwai, construit de frații noștri ! În clipa ceea... chiar în clipa ceea, îmi aduc bine aminte, un grup de soldați japonezi, atrași de zbierete, coborau în goană taluzul.

Ei l-au luat pe Shears în primire cînd a ieșit din apă. A doborît doi din ei. Cu două lovituri de pumnal, sir, nu mi-a scăpat nici un amănunt. Nu vroia să cadă viu în mîinile lor ; i-au tras însă o lovitură cu patul puștii. A căzut. Joyce nu se mai mișca. Colonelul se ridica. Soldații tăiaseră firele. Nu mai era nimic de făcut, sir.

— Se mai poate întotdeauna face ceva, rosti glasul colonelului Green.

— Da, se mai poate întotdeauna face ceva, sir... Atunci s-a auzit o explozie. Trenul, pe care nimeni nu se gîndise să-l oprească, a sărit în aer trecînd peste cursa pe care o instalasem după pod, tocmai sub observatorul meu. A fost încă un noroc ! Uitasem cu desăvîrșire. Locomotiva a deraiat, trăgînd după ea două sau trei vagoane în rîu. Cîțiva oameni s-au înecat. Ceva material distrus, dar în general pagube reparabile în cîteva zile, asta a fost rezultatul... A stîrnit totuși puțină emoție pe malul de vizavi.

— Cred că a fost totuși un spectacol frumușel, remarcă colonelul Green, încercînd să-l consoleze.

— Un spectacol foarte frumos, pentru adevărații amatori, sir... De aceea m-am întrebat dacă n-aș mai putea să adaug și eu vreo atracție. Și eu am aplicat doctrinele noastre, sir. În clipa ceea m-am gîndit stăruitor dacă nu s-ar mai putea încerca ceva în direcția acțiunii.

— Se mai poate întotdeauna încerca ceva în direcția acțiunii — repetă glasul îndepărtat al colonelului Green.

— Da, se mai poate întotdeauna încerca ceva... O fi adevărat, de vreme ce toată lumea spune... Era deviza lui Shears. Mi-am adus aminte de ea.

Warden rămase cîtva timp tăcut, copleșit de această ultimă amintire, apoi reluă cu voce mai scăzută :

— Am reflectat și eu, sir. Am reflectat cît se poate de adînc în timp ce grupul de soldați devenea tot mai compact în jurul lui Joyce și al lui Shears, acesta din urmă încă viu, cu siguranță, celălalt... poate, în ciuda încleștării nemernicului ăluia.

N-am găsit decît o singură posibilitate de acțiune, sir. Cei doi partizani ai mei se aflau la postul lor, lîngă mortiere. Puteau trage atît asupra grupului aceluia de japonezi cît și asupra podului, și era cel puțin tot atît de indicat. Le-am arătat prima țintă. Am mai așteptat puțin. I-am văzut pe soldați ridicîndu-i pe prizonieri și pregătindu-se să-i ducă. Trăiau amîndoi. E tot ce

putea fi mai rău. Colonelul Nicholson mergea în spatele lor, cu capul aplecat, cufundat parcă în meditaţii... Ah, meditaţiile acestui colonel, sir !... M-am hotărît brusc, cît mai era încă timp.

Am dat ordinul să tragă. *Taii* au înţeles imediat. I-am instruit bine, sir. A fost un frumos foc de artificii. Încă un spectacol minunat, văzut de sus, din postul nostru de observaţie ! O grindină de proiectile ! Am luat şi eu în primire un mortier. Sînt un excelent ochitor.

— Eficace ? îl întrerupse vocea colonelului Green.

— Eficace, sir. Primele obuze au căzut chiar în mijlocul grupului. A fost un noroc ! Amîndoi au fost ciopîrţiţi. M-am convins controlînd cu binoclul. Vă rog să mă credeţi, sir, nici eu nu vroiam să las treaba asta neterminată !... Toţi trei, ar trebui să spun. Şi colonelul. N-a mai rămas nimic din ei. Trei lovituri şi toate şi-au atins ţinta. Un succes !

Apoi ?... Apoi, sir, am dat ordin să arunce toată provizia de obuze. Era o cantitate apreciabilă... Şi grenadele. Poziţia era atît de bună ! O ploaie generală, sir. Eram cam surescitat, mărturisesc. Au nimerit cam peste tot, pe restul companiei care venea în fugă din lagăr, pe trenul care deraiase şi de unde ţîşnea un concert de urlete, pe pod de asemenea. Cei doi *tai* erau tot atît de înfocaţi ca şi mine... Japonezii au ripostat. Curînd, fumul s-a întins, a urcat pînă la noi, ascunzînd încetul cu încetul podul şi valea

rîului Kwai. Eram învăluiţi într-o ceaţă cenuşie şi puturoasă. Nu mai aveam muniţii, nu mai aveam nimic de aruncat. Am fugit.

De atunci, sir, m-am gîndit şi la această iniţiativă. Sînt şi acum convins că era soluţia cea mai bună, că am urmat unica linie de conduită posibilă, că era singura acţiune cu adevărat raţională...

— Da, singura raţională, recunoscu colonelul Green.

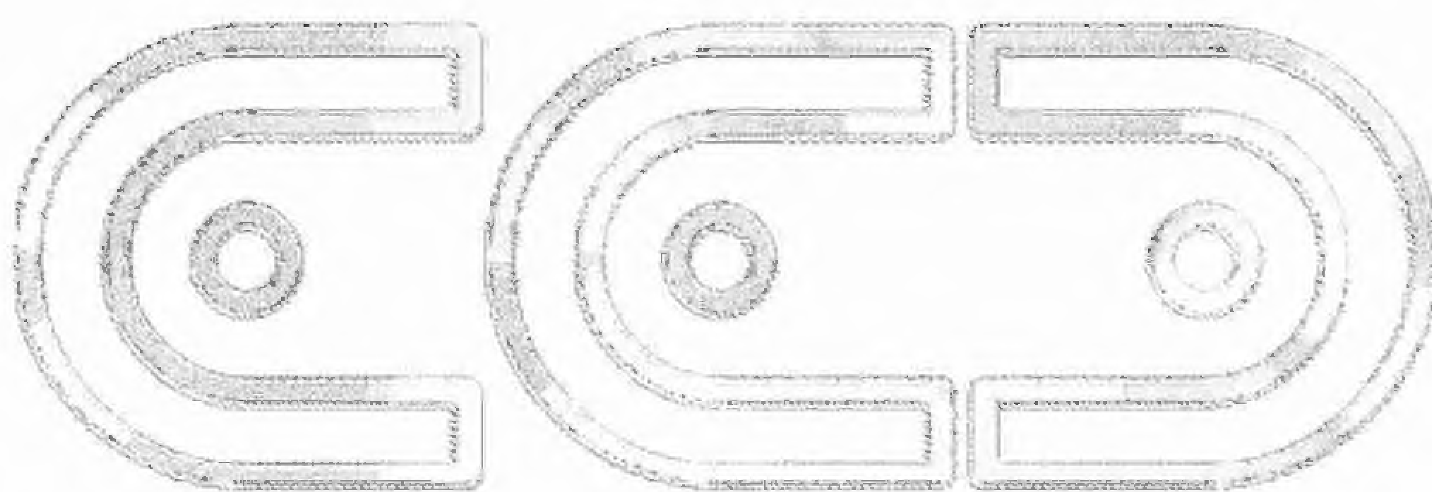
Cuprins

Redactor : ANGELA CISMAȘ
Tehnoredactor : DECEBAL ENESCU

Dat la cules 18.06.1968. Bun de tipar 29.10.1968. Apărut 1968. Tiraj 30 150 ex. broșate. Hîrtie tipar înalt tip B mat de 63 g/m². Format 700×900/32. Coli ed. 8,51. Coli tipar 7,25. A. nr. 00028. C.Z. pentru bibliotecile mari și mici 84—31=59.

Intreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918", str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97, București, Republica Socialistă România.

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

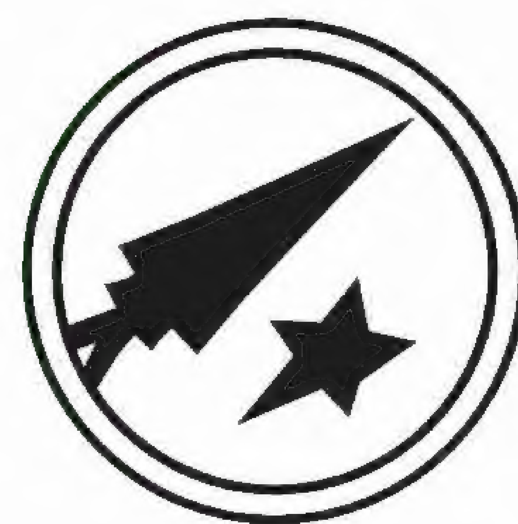

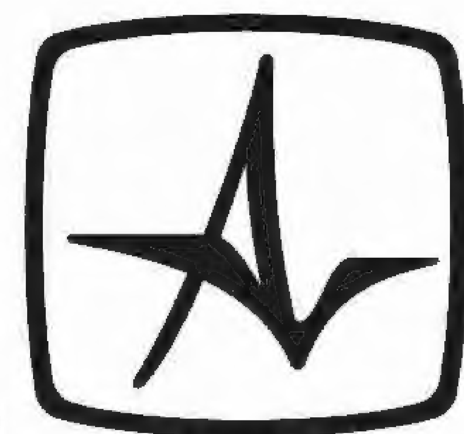

și

CAT Graur

Antwerpen

2024

